

Satversmes tiesas sēde
2009.gada 21.aprīlī

Sēdi vada
Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēdes priekšsēdētājs
Gunārs Kūtris.

G.Kūtris.

Sākam tiesas sēdi. Tiks izskatīta lieta Nr.2008-40-01 „*Par likuma, „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam*”.

Tiesas sastāvs:

tiesneši – **Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma, Viktors Skudra,**

tiesas sēdes priekšsēdētājs – **Gunārs Kūtris,**

tiesas sēdes sekretāre – **Līva Rozentāle.**

Uz tiesas sēdi ir ieradušies lietas dalībnieki.

Pieteikuma iesniedzēju – 20 9.Saeimas deputātu pilnvarotais pārstāvis Rolands Irklis. Lūdzu jūsu personas dokumentu, pilnvara mums ir jūsējā. Paldies.

Institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Saeimas pilnvarotais pārstāvis – Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš. Paldies.

Uz tiesas sēdi ir ieradušās arī pieaicinātās personas. Un tās ir:

Tiesībsarga biroja pārstāve, Pilsonisko un politisko tiesību daļas vadītāja Liene Lauce-niece.

Tieslietu ministrijas pilnvarotā pārstāve, Ministru kabineta pārstāve Satversmes tiesā Inese Nikuļceva.

Latvijas Zvērinātu notāru padomes pilnvarotā pārstāve, Zvērinātu notāru padomes Juri-diskās nodaļas vadītāja Dita Reliņa.

Centrālās vēlēšanu komisijas juriste Daiga Plūme.

Sakiet, lūdzu, vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi? Šobrīd nav.

Saeimas pārstāvim? Lūdzu!

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Mēs lūdzam sakarā ar to, ka ir izdarīti grozījumi Notariāta likumā, kas ir veikti pēc tam, kad tika iesniegts pieteikums Satversmes tiesā, izvērtēt jautājumu, vai ir lietderīgi turpināt tiesvedību šajā jautājumā un ja Satversmes tiesa uzskata par nepieciešamu turpināt

tiesvedību šajā lietā, tad mēs lūgtu tiesu pieaicinātās personas statusā uzaicināt šeit klāt esošo Linardu Muciņa kungu, kas ir atzīts speciālists notariāta un publisko tiesību jomā.

Paldies.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai apstrīdēta ir Notariāta likuma norma?

G.Kusiņš.

Ņemot vērā, ka šie akti ir savstarpēji saistīti, apstrīdēti, protams, ir Tautas nobalsošanas likums, bet, ņemot vērā izdarītos grozījumus Notariāta likumā...

G.Kūtris.

Paldies.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvim būtu viedoklis šajā jautājumā par pieaicinātas personas iesaistīšanu procesā un par lietas izbeigšanu?

R.Irklis.

Manuprāt, arī pats Kusiņa kungs ir gana kompetents šajos jautājumos. Neredzu šobrīd nekādu pamatu piesaistīt vēl kādu speciālistu papildus, lai pārstāvētu Saeimas pozīciju.

Paldies.

G.Kūtris.

Un attiecībā par tiesvedības izbeigšanu?

R.Irklis.

Par tiesvedības izbeigšanu, Augsti godātā tiesa! Uzskatu, ka katrā ziņā lūgums būtu noraidāms, jo šobrīd netiek skatīts Notariāta likuma jautājums, šobrīd tiek skatīts likums Par tautas nobalsošanu un likuma ierosināšanu, un šīs tiesvedības mērķis katrā ziņā ir noskaidrot, vai pēc būtības vispār paraksti ir apliecināmi pie notāriem, vai pēc būtības no privātpersonām ir iekasējama maksa par viņu pilsonisko tiesību, Satversmē noteikto tiesību īstenošanu.

Tā kā šis lūgums noteikti ir noraidāms. Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Izsludinu pārtraukumu lēmuma pieņemšanai.

(Pārtraukums.)

G.Kūtris.

Tiesa nolēma tiesvedību lietā turpināt.

Kā arī nolēma uzklaut kā pieaicināto personu zvērināto advokātu Linardu Muciņu.

Sākam lietas izskatīšanu pēc būtības.

Tiks nolasīts tiesneša ziņojums.

2008.gada 16.oktobrī Satversmes tiesā tika ierosināta lieta Nr.2008-40-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam”.

Pieteikumu iesniedza 20 9.Saeimas deputāti, kurā apstrīdēja likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam”.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Saeima.

2008.gada 21.novembrī Satversmes tiesā saņemts Saeimas atbildes raksts, kas pievienots lietai.

Lietai nepieciešamā informācija tika pieprasīta no Saeimas, Tieslietu ministrijas, Tiesībsarga, Latvijas Zvērinātu notāru padomes un Prezidenta kancelejas.

Iesniegtie dokumenti ir pievienoti lietai.

Par pieaicinātām personām minētajā lietā ir uzaicinātas Tiesībsarga biroja pilnvarotā pārstāve, Tieslietu ministrijas pilnvarotā pārstāve, Latvijas Zvērinātu notāru padomes pilnvarotā pārstāve, Centrālās vēlēšanu komisijas pilnvarotā pārstāve.

Ar 2009.gada 15.janvāra Satversmes tiesas priekšsēdētāja lēmumu lieta Nr.2008-40-01 nodota izskatīšanai.

Paziņojums par lietas izskatīšanu publicēts 2009.gada 30.janvārī laikraksta „Latvijas Vēstnesis” 17.numurā.

Lietas dalībniekiem pienācīgi paziņots par lietas sēdi.

Lietas dalībnieki – pieteikuma iesniedzēji – 20 9.Saeimas deputātu pārstāve Ilma Čepāne un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Saeimas – pilnvarotais pārstāvis, Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš, ir iepazinušies ar lietas materiāliem un apliecinājuši to ar savu parakstu.

Vai tiesnešiem būtu jautājumi par ziņojumu? Paldies.

Tālāk vārds pieteikuma iesniedzēju pārstāvim lietas faktisko apstākļu izklāstam un juridiskajam pamatojumam. Lūdzu!

Atgādinu, ka saskaņā ar likumu jūsu runa nedrīkst būt garāka par 30 minūtēm. Lūdzu!

R.Irkliis.

Augsti godātā tiesa!

Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka spēkā esošā likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrais teikums neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam un no šī panta izrietošajiem tiesiskās valsts pamatprincipiem.

Minētā norma ir pretrunā labas pārvaldības principam, būtiski sašaurina Satversmē noteiktās pilsoņu tiesības un ierobežo pilsoniskās iniciatīvas, Satversmē paredzētās likumdošanas iniciatīvas realizēšanu.

Līdzīgi kā valsts bez maksas nodrošina citu Satversmē paredzēto pilsonisko iniciatīvu realizēšanu, piedalīšanos vēlēšanās un tautas nobalsošanā, valsts pienākums saskaņā ar labas pārvaldības principu būtu rūpēties arī, lai pilsoņi Satversmes 78.panta noteikto likumdošanas iniciatīvu varētu realizēt pēc iespējas sev ērtākā un pieejamākā veidā. Kā arī lai tā būtu realizējama bez maksas.

Likumdevējiem no Satversmes 1.panta izrietošā labas pārvaldības principa... pārvaldības princips liedz pieņemt tiesību normas, kas neuzlabo sabiedrībai sniegto pakalpojumu kvalitāti, kā arī apgrūtina vai pasliktina šo procedūru sabiedrības labā.

Pašreizējais normatīvais un praksē realizētais regulējums neatbilst arī sākotnējam likumdevēja mērķim. Sākotnēji likumdevējs bija paredzējis, ka likumprojekta iesniedzēji parakstus varēs apliecināt arī pašvaldību institūcijās, bet vēlāk sašaurināja šo regulējumu nosakot, ka tikai tajās pašvaldību institūcijās, kurās veic arī notariālas darbības, tas ir, bāriņtiesās.

Jāatzīst gan, ka arī iepriekš nebija noteiktas citas pašvaldību institūcijas, kurās likumprojekta iesniedzēji varētu apliecināt savus parakstus un papildus par likumdevēju mērķi vēlētos atgādināt 5.Saeimas Juridiskās komisijas priekšsēdētāja Aivara Endziņa debatēs uzsvērtu likumprojekta pieņemot, respektīvi, „šeit nav tikai zvērināts notārs, šeit to var darīt arī pašvaldības”. Tātad apliecināt šos parakstus. „Šeit nav obligāta šī notariāta prasība, jo tie ir apliecināti pie zvērināta notāra jeb pašvaldības institūcijām. Gribu jūs informēt, ka šeit arī no Notāru padomes bija pat priekšlikums, ka tikai notāri to varētu darīt un ar milzīgām atrunām. Šeit, manuprāt, notāri vairāk domā par to, kā nodrošināt sevi ar iespējamo algu, tāpēc komisija to noraidīja un viņiem nav arī likumdošanas iniciatīvas tiesību.”

Tātad, pieņemot šo likumu, tika skaidri uzsvērts, ka ne tikai notāri būs tiesīgi apliecināt šos parakstus, bet ka šī personu identifikācija notiks arī pašvaldību institūcijās. Un šajā gadījumā par kaut kādu papildus samaksu no iedzīvotājiem vispār runa negāja un tātad bija paredzēts, ka pilsoņiem ir gan tiesības vērsties pie notāra, gan arī pašvaldību institūcijās saņemt šo pakalpojumu – apliecināt savu parakstu zem likumprojekta.

Paraksta apliecināšana pie zvērināta notāra nav obligāts priekšnoteikums, lai pilsoņiem būtu iespējams realizēt savas tiesības ierosināt likumus. Tas izriet arī no citiem šī likuma pantiem, kuri paredz līdzīgas parakstu vākšanas procedūras, kuras bez maksas nodrošina Centrālā vēlēšanu komisija. Šajā gadījumā likumdevējs ir vienkārši izvēlējies valstij vieglāko ceļu – pilnībā rūpes un izdevumus par parakstu vākšanu uzliekot likuma ierosinātājiem un izmantojot instrumentu, kas jau šobrīd tiek pielietots civiltiesību sfērā tā vietā, lai nodrošinātu pēc iespējas ērtāku un bezmaksas parakstu vākšanas procedūru.

Satversmes 1.pantā ietvertais demokrātijas princips balstās uz pilsoņu līdzdalību valsts pārvaldē. Īstenojot Satversmes 1.panta prasību, Satversmes 101.panta 1.daļa garantē ikvienam Latvijas pilsonim likumā paredzētā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbā. Satversmes 101.pants garantē ļoti svarīgas tiesības, kas kalpo kā garants demokrātiskas iekārtas pastāvēšanai un ir vērstas uz demokrātiskas iekārtas leģitimitātes nodrošināšanu.

Satversme kā tiešās demokrātijas elements paredz parlamenta un vietējo pašvaldību vēlēšanas, tautas nobalsošanu un likuma ierosināšanu. No šiem elementiem izriet varas leģitimitātes princips, kas nodrošina, ka suverēnās varas nesējai – tautai – ir dota ietekme uz lēmumu pieņemšanu valstī. Bez pienācīgas vēlēšanas, tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas kārtības valsts nevar tikt uzskatīta par demokrātisku. Situāciju, kad pastāv normatīvs regulējums, kurš apgrūtina vai ierobežo tiešās demokrātijas īstenošanu, faktiski mazina tautai Satversmē noteiktās tiesības. Konkrētajā gadījumā ir virkne šīs tiešās demokrātijas iespējas, kā tauta var realizēt savu tiešo demokrātiju - tās ir vēlēšanas, tautas nobalsošana, likumu ierosināšana. Un tikai likumu ierosināšana paredz papildus kaut kādus apgrūtinājumus, papildus izmaksas iedzīvotājiem. Pārējos šos te tiešās demokrātijas elementus tauta var realizēt pilnīgi brīvi, bez papildus samaksas un tai visērtākā un pieejamākā veidā.

Lūdzu tiesu ņemt vērā arī citu demokrātisko valstu pieredzi šī jautājuma risināšanā. Lietuvā, Šveicē, Portugālē, lai rosinātu likumu, pilsoņiem nav nepieciešams apliecināt savus parakstus pie notāra.

Šeit es vēlētos uzsvērt vienkārši to, ka spriežot pēc atbildes raksta, ko ir iesniegusi Saeima, tad praktiski netiek apskatīti citi varianti, kā varētu atrisināt šo jautājumu un tiek uzsvērts, ka notārs ir gandrīz vienīgais un iespējamais risinājums, kā šo risināt. Tad citu valstu pieredze mums šinī gadījumā māca un stāsta, ka ir iespējami citi risinājumi, ka ir iespējams pilsoņiem labvēlīgāks risinājums šajā situācijā un ka pašreizējais risinājums nesamērīgi un neproporcionāli ierobežo šīs pilsoņu tiesības realizēt savu gribu, ierosinot jaunus likumprojektus.

Un ņemot vērā visu iepriekš minēto, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 16.panta 1.punktu, 17.panta 1.daļas 3.punktu un 18.pantu, lūdzam atzīt, ka likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrais teikums neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesnešiem ir jautājumi?

Man ir saistībā ar jūs minēto 1.pantā ierakstītajiem vārdiem un jūsu interpretējumu. Jūs sakāt, ka no 1.panta izriet labas pārvaldības princips. Sakiet, lūdzu, 1.pantā ir runa par demokrātisku valsti. Varbūt jūs varat sasaistīt, kādā veidā šis labas pārvaldības princips parādās tieši valsts uzbūves jautājumos vai valsts darbības jautājumos un ko jūs zem tā gribētu pielasīt.

R.Irkliis.

Šajā konkrētajā gadījumā, augsti godātā tiesa, principā ir ņemti vērā, argumentācijai ir ņemta vērā Satversmes tiesas judikatūra par labas pārvaldības principu elementu atzīstams Valsts pārvaldes iekārtas likuma 8.pantā minētais valsts pārvaldes pienākums uzlabot sabiedrībai sniegto pakalpojumu kvalitāti, kā arī vienkāršot un uzlabot procedūras privātpersonu labā. Šis labas pārvaldības principa elements ir saistošs ne vien valsts pārvaldei, bet arī likumdevējam. Un likumdevējam no Satversmes 1.panta izrietošais labas pārvaldības princips liedz pieņemt tiesību normas, kas neuzlabo sabiedrībai sniegto pakalpojumu kvalitāti un apgrūtinātu procedūras privātpersonu labā.

Un šajā gadījumā es vēlos atsaukties tieši uz Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003.gada 25.marta spriedumu lietā „Par likumu „Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās””. Tātad principā pati Satversmes tiesa jau ir atzinusi šajā konkrētajā gadījumā labas pārvaldības principu.

G.Kūtris.

Tikko skaidrojot šo saturu jūs norādījāt, ka tātad šis princips liedz pieņemt normas, kas neuzlabo sabiedrībai sniegtā pakalpojuma kvalitāti. Es pareizi sapratu, ja? Sakiet, lūdzu, vai Tautas nobalsošanas likumā, ja tā saīsināti viņu lieto, vai iepriekšējā redakcija paredzēja vieglāku situāciju un tagad ir sarežģītāka situācija, ir sarežģītāka pakalpojuma sniegšana vai dārgāka?

R.Irkliis.

Faktiski situācija nav mainījusies. Ir mainījies nedaudz regulējums, jo iepriekšējā situācija paredzēja to, ka vienkārši pašvaldības institūcijām būtu jāapliecina šie paraksti. Likumdevējs 2006.gadā precizēja, ka tikai tajās pašvaldību institūcijās, kas veic notariālas darbības un tās mūsu valstī ir bāriņtiesas. Tātad likumdevējs mēģināja labot faktisko situāciju tādā veidā, ka pieskaņoja likumu esošajai situācijai nevis centās uzlabot šo te kārtību, kā notiek šī te parakstu apliecināšana. Respektīvi, viņš nevis centās labot to, kas nav izdarīts saskaņā ar likumu, bet viņš pielāgoja likumu šai te neizdarībai no valsts un pašvaldību puses. Tā kā regulējums pēc būtības faktiski īpaši nemainījās, situācija nemainījās, bet mainījās regulējums tādā veidā, ka likumdevējs mainīja situāciju par sliktu vēlētājiem, jo vēlētājiem šobrīd nebija tiesības arī uzstāt, ka valsts nav kaut ko izdarījusi.

G.Kūtris.

Cik es sapratu no jūsu viedokļa, tad jūs neiebilstat pret to, ka paraksti ir jāvāc, bet jūs neiebilstat pret to, ka paraksti būtu jāapliecina, tikai jums nepatīk, ka tas ir jāapliecina tikai pie notāra vai tikai pašvaldības institūcijās, kas veic notariālās darbības.

R.Irklis.

Personu identificēšana šajās situācijās iespējama ir savādākos veidos. Tas var notikt gan ar Centrālās vēlēšanu komisijas starpniecību un mums jau ir ļoti labs piemērs, ka tiek vākti desmit procenti no vēlētājiem, jo turpmākajā gaitā likumprojekts tiek paredzēts nodot uz tautas nobalsošanu, tad šajā situācijā šos te parakstus un personu identifikāciju vāc Centrālā vēlēšanu komisija. Un tāpat ir iespējamās savādākas metodes, kā šos te parakstus apliecināt un kā personas, kuras ierosina šo likumu, identificēt.

G.Kūtris.

Tāpat parakstus tomēr apliecināt vajadzētu vai identificēt personas, kuras parakstās.

R.Irklis.

Vai identificēt personas... vai tas ir paraksta apliecināšana vai nē, tas ir cits jautājums, bet svarīgi ir identificēt personas. Jā, tam es piekrītu.

G.Kūtris.

Un kāpēc šo identifikāciju jūs negribētu, ka veic pašvaldību institūcijas vai notāri?

R.Irklis.

Es neiebilstu pret to, ka veic pašvaldību institūcijas. Šajā gadījumā iebildums ir pret to, ka to veic notāri, jo vietās, kur to teic notāri, cilvēkam nav iespējas izvēlēties pašvaldības institūciju. Tas ir viens.

Un otrs ir iebildums pret to, ka šis te pakalpojums ir par maksu. Tāpat cilvēks ir apgrūtināts ar samaksu par sava paraksta apliecināšanu. Un tādēļ mēs ieilstam pret to, ka cilvēkam ir jāmaksā par savu Satversmē noteikto tiesību īstenošanu.

J.Jelāgins

Jūs minējāt, ka parakstu vākšanas procedūra Lietuvā, Portugālē ir bezmaksas. Vai jūs varat nosaukt valstis, kur par parakstu apliecināšanu tomēr ir paredzēta samaksa?

R.Irklis.

Šādas valstis es neesmu apskatījis. Esmu apskatījis tikai tās, kurās ir bezmaksas.

J.Jelāgins.

Bet vai ir tādas valstis, kurās ir?

R.Irklis.

Nevaru pateikt šobrīd.

G.Kūtris.

Lūdzu, tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Jūs ieminējāties, ka, piemēram, šo parakstītāju identifikāciju varētu veikt, teiksim, Centrālā vēlēšanu komisija. Bet ir zināms, ka tomēr ar šāda veida apliecinājumiem Latvijā nodarbojas notārs un tas tā ir ierakstīts mūsu tiesību sistēmā. Jūs nesaredzat kaut kādu te apdraudējumu mūsu tiesību sistēmā noteiktajām amatpersonu funkcijām? Ja, pieņemsim, mēs tagad to tā vienkārši nodotu to Centrālajai vēlēšanu komisijai vai atņemtu notāriem un nodotu kādai citai institūcijai? Jūs domājat, ka to tā varētu izdarīt un tas būtu tā attaisnojams?

R.Irkliis.

Šajā gadījumā, augsti godātā tiesa, vēlos vērst uzmanību uz to, ka notāri pamatā tomēr pilda privāttiesiskas funkcijas un pamatā darbojas civiltiesību sfērā. Šajā gadījumā šis civiltiesiskais regulējums, ko es arī minēju savos paskaidrojumos, ir faktiski pieskaņots šai situācijai konkrētajai. Apdraudējuma šeit nav absolūti nekāda, jo arī tā turpmākā parakstu vākšana, kā jau es aprakstīju, netiek veikta pie notāriem. Un neviens neapšaubā šo parakstu īstumu un likumību. Un šajā gadījumā nav jārunā par kaut kādu apdraudējumu kaut kādai institūcijai vai kādām amatpersonām, šajā gadījumā notāriem, bet šajā gadījumā lielākais uzsvars ir uz to, lai cilvēkiem, privātpersonām, būtu ērtāk pieejams šis pakalpojums, lai tas būtu bez maksas un lai viņš efektīvi varētu īstenot savas Satversmē noteiktās tiesības.

Tā kā es neredzu ne apdraudējumu šīm te amatpersonām, kuras joprojām turpina darboties savā civiltiesību sfērā, un arī gūt no tā ienākumus un darboties atbilstoši likumiem, kā arī ir skaidri redzams, ka pastāv citi mehānismi, kā šos parakstus varētu vākt un kā personas varētu identificēt.

G.Kūtris.

Precizējošs jautājums jeb tāds apkopojošs. Tātad jūsuprāt labas pārvaldības princips ir pārkāpts ar to, ka likumdevējs ir noteicis obligātu paraksta apliecināšanu pie konkrētām divām institūcijām – pie notāra un pašvaldībās, kuras veic parakstu apliecināšanu.

R.Irkliis.

Tieši tā.

G.Kūtris.

Jūs tātad gribat dot plašākas iespējas vēl kādam citam. Un otrs moments, ka šī apliecināšana ir saistīta ar zināmu samaksu.

R.Irkliis.

Jā.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, jūs gan pieteikumā, gan jūs savā runā minējāt vēl Satversmes 101.pantu. Kāda saistība šeit ir ar Satversmes 1.pantu un 101.?

R.Irklis.

Satversmes 101.pants, faktiski jau kā es arī norādīju savos paskaidrojumos īsteno Satversmes 1.panta daļā garantētās ikvienam Latvijas pilsonim likumā paredzētās tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbā. Tātad šis 101.pants faktiski paplašina to, kas ir noteikts Satversmes 1. un 2.pantā, tā varētu teikt, jo 2.pants nosaka, ka suverēnā vara pieder Latvijas tautai. Tātad piedaloties šajās valsts un pašvaldību darbā, piedaloties vēlēšanās, piedaloties tautas nobalsošanā, rosinot likumus, tauta realizē savu suverēno varu. Un šis 1.pants nosaka un garantē šādas tiesības ikvienam Latvijas iedzīvotājam.

Ja mēs runājam par maksu, tad šī maksa zināmā mērā ierobežo šīs te tiesības. Jo neatkarīgi no šīs te maksas lieluma, atsevišķiem cilvēkiem tas varētu būt svarīgi un varētu būt svarīgi vispār bez kādas maskas. Vienmēr atradīsies sabiedrībā cilvēki, kuri skaita katru santīmu un jebkuras papildus izmaksas viņiem varētu būt kā apgrūtinājums piedalīties šajā te valsts pārvaldes darbā. Un ņemot īpaši vērā pašreizējo ekonomisko situāciju valstī, es pieņemu, ka šādu cilvēku varētu būt diezgan daudz. Tādēļ jebkurš papildus ierobežojums, kurš nav pamatots un kuram nav nekāda racionāla pamata, katrā ziņā nebūtu atbalstāms un katrā ziņā ierobežo 101.panta 1.daļā garantētās tiesības piedalīties valsts pārvaldē un īstenot savas tiesības.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai cilvēka tiesības nevar tikt ierobežotas?

R.Irklis.

Viņas var tikt ierobežotas, tikai samērīgi un tikai, ja tas ir attaisnojams ar vispārēju sabiedrības labumu.

G.Kūtris.

Cik liela ir maksa par šo paraksta apliecināšanu?

R.Irklis.

Šobrīd, ja nemaldos, tie ir nepilni 2 lati.

G.Kūtris.

Bez pievienotās vērtības nodokļa, ja??

R.Irklis.

Jā.

G.Kūtris.

Vai 2 lati ir samērīgi vai nesamērīgi, lai realizētu valstī politiskas tiesības, radītu jaunu likumu?

R.Irklis.

Konkrētajā gadījumā pieteicēji uzskata, ka jebkāda samaksa ir nesamērīga, jo pastāv citi līdzekļi, kā šos parakstus vākt bez maksas. Un valstij tas būtu jānodrošina. Un ņemot vērā, ka valsts nodrošina citas pilsoniskās tiesības... citu pilsonisko tiesību īstenošanu, tad šajā gadījumā nav nekādas atšķirības starp vēlēšanām, tautas nobalsošanu un likuma ierosināšanu. Visas šīs tiesības ir vienlīdz svarīgas un visas ir jānodrošina bez maksas.

Ja mēs atkāpjamiem no šī principa attiecībā uz likuma ierosināšanu, tad mēs nākotnē varētu arī atkāpties no principa, ka vēlēšanas ir bez maksas vai tautas nobalsošana ir bez maksas. Arī tas rada zināmas izmaksas valstij, bet valsts to tomēr apmaksā. Un pie šī principa vajadzētu pieturēties un vajadzētu panākt arī to, ka likuma ierosināšana, tāpat kā vēlēšanas, tāpat kā tautas nobalsošana, vēlētajiem ir bez maksas.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesnesis Skudra.

V.Skudra.

Sakiet, lūdzu, ja maksa nebūtu noteikta, jūs neiebilstu tad pret to, ka parakstus apliecina notāri?

R.Irklis.

Es uzskatu, ka notārs pats par sevi zināmā mērā arī ir apgrūtinošs, jo arī tādā gadījumā es ieibilstu. Personai tad jebkurā gadījumā ir jāpierakstās pie šī notāra, notāri nav tik brīvi pieejami, kā valsts un pašvaldības institūcijas. Pastāv arī daudz efektīvāki veidi, kā personas varētu vākt šos parakstus, teiksim, tā varētu būt parakstu vākšana pa pastu un tamlīdzīgi. Tad cilvēkiem nebūtu jāmēro ceļš līdz notāram un jātērē savs laiks, lai nokļūtu līdz šim notāram. Tā kā pastāv vēl virkne citu iespēju likumdevējam noteikt vēl atvērtāku un brīvāku pieeju likumu ierosināšanas procedūrai.

G.Kūtris.

Paldies. Vai Saeimas pārstāvim būtu kādi jautājumi? Lūdzu!

G.Kusiņš.

Jā, daži jautājumi.

Pirmais tikai, lai noprecizētu. Es no jūsu runas sapratu, ka kādreiz ir bijis labvēlīgāk un tagad kaut kad ir izdarīts nelabvēlīgāk. Sakiet, lūdzu, tas bija arī pieteikumā norādīts, 11.panta interpretācija... sakiet, lūdzu, vai kādreiz Latvijā no 1922.gada, no Satversmes spēkā stāšanās

līdz 1940.gadam, vai paraksti ir apliecināti arī kādās citās valsts vai pašvaldību institūcijās nevis tikai bāriņtiesās? Nu, toreiz viņas bija pagasttiesas. Vai kādās citās institūcijās ir apliecināti?

R.Irkliis.

Manuprāt, pieteikumā jau arī tika norādīts, ka šāds regulējums pastāvēja, kad bija iespējams apliecināt pašvaldību institūcijās. Par to, kā tas konkrēti praksē ir ticis realizēts, es šobrīd nevarēju pateikt.

G.Kusiņš.

Kāpēc es uzdevu tādu jautājumu? Mēs uzmanīgi izpētījām cienījamā Bukovska komentārus attiecībā uz šo lietu un mums nav izdevies atrast nekādus pierādījumus, ka toreiz spēkā esošais 11.pants ir interpretēts tā, ka varēja ieiet jebkurā valsts un pašvaldību institūcijā un apliecināt paraksta īstumu. Līdz ar to mans tikai precizējošs jautājums – vai jūsu rīcībā ir kaut kāda tāda veida prakse, ka, teiksim, 1925.-1927.gadā Latvijas pilsonis varēja ieiet senātā, Valsts prezidenta kancelejā, Saeimā vai kādā citā... Valsts statistikas pārvaldē... un apliecināt parakstu.

R.Irkliis.

Manā rīcībā nav šādas informācijas. Bet, kā jau es iepriekš norādīju, tad šāda iespēju var noteikt un tā nav absolūti nekāda problēma un tāds cirkulējums pastāv arī citās pasaules valstīs.

G.Kusiņš.

Vai es pareizi saprotu jūsu teikto, jo šeit ir būtiski svarīgi, vai kaut kas ir pasliktināts. Tātad, ja tāds regulējums ir bijis visu laiku līdz 1940.gadam un arī pēc neatkarības atjaunošanas ir bijis pēc būtības analogisks regulējums, tad patiesībā nav pasliktināšana notikusi.

R.Irkliis.

Faktiski pasliktināšana notika tajā 2006.gadā, ko es jau pieminēju, jo tad bija regulējums, ka var apliecināt pašvaldību institūcijās, bet nebija noteikta konkrēta kārtība, kurās pašvaldību institūcijās un tad 2006.gadā tika vienkārši precizēts, ka tās ir tās pašvaldību institūcijas, kas veic notariālas darbības, tātad, bāriņtiesas. Faktiski likums jau ir labvēlīgs iedzīvotājiem, ja nosaka, ka var apliecināt pašvaldībās, bet problēma ir tajā, ka vienkārši šīs pašvaldības... valsts vienkārši nebija parūpējusies par to, lai tas reāli varētu notikt. Un principā nav parūpējusies arī līdz šim. Nosakot vienkārši to, ka tās ir bāriņtiesas, bet neparedzot plašākas iespējas iedzīvotājiem arī pilsētās vērsties pie pašvaldību institūcijām. Tika noteikts, ka tas ir iespējams tikai reģionos, kur nav notāra. Tātad faktiski valsts no vienas puses bija noteikusi labvēlīgāku regulējumu, nekā viņš pastāvēja praksē, nekā viņš praksē tika realizēts. Un tā ir tā problēma.

G.Kusiņš.

Paldies. Jūs pieminējāt labas pārvaldības principu. Sakiet, lūdzu, vai labas pārvaldības princips tiktu jūsu prāt ievērots, ja valsts būtu izveidojusi, man gan nav zināms, kā tas varētu būt, bet tādu procedūru, ka viltotus parakstus nemaz nevarētu atklāt. Piemēram, ka varētu vākt un ka Centrālā vēlēšanu komisija nevarētu atklāt viltotus parakstus. Vai arī tad, jūsu prāt, tiktu tā procedūra, kas pieļauj šādus te secinājumus, tiktu atzīta par labas pārvaldības ietvaros izveidotu procedūru?

R.Irklis.

Katrā ziņā valstij ir jāparūpējas par to, lai šie paraksti būtu īsti. Ja viņa to nenodrošina simtprocentīgi, tad ir jānodrošina pietiekami liela ticamība, ka šie desmit tūkstošu savāktie paraksti... parasti viņi ir vēl krietni virs šiem desmit tūkstošiem, lai būtu šī rezerve, tātad lai būtu maksimāli liela drošība, ka tomēr, nevis maksimāli liela, bet pietiekami liela drošība, ka šie paraksti ir īsti. Un gadījumā, ja kāds no viņiem neizrādītos pietiekami īsts, tad īstenībā tas nebūtu pretrunā ar pilsoņu gribu šajā gadījumā, jo vēlāk šī pilsoņu griba vēl būtu jāapstiprina lielākam pilsoņu skaitam, kuri parakstītos jau kā desmitā daļa no visiem vēlētajiem.

G.Kusiņš.

Paldies. Vēl jautājums.

Jūs pieminējāt citu valstu pieredzi. Sakiet, lūdzu, vai Šveicē valsts finansē parakstu vākšanas kampaņu? Latvijā ir tā kārtība tāda, ka Centrālā vēlēšanu komisija otrajā kārtā šo lietu dara par valsts līdzekļiem. Sakiet, lūdzu, jūs pieminējāt Šveici. Vai Šveicē finansē šo parakstu vākšanu no valsts budžeta līdzekļiem? Tur gan ir nedaudz citādāks regulējums, bet vai finansē?

R.Irklis.

Katrā ziņā saskaņā ar manā rīcībā esošo informāciju, Šveicē visi akti, kas ir saistīti ar parakstu vākšanu vai balsošanu ir bez maksas. Un Šveicē maksāšana par parakstu vai adrešu kontroli tiktu uzskatīta kā finansiālu diskrimināciju, kas pārkāpj konstitucionāli definēto vienlīdzības principu. Šajā gadījumā avots ir Ansis Reinharts – Šveice referendumus veicina, Latvija tos ierobežo.

G.Kusiņš.

Man tikai tad vēl precizējošs. Latvijā noteiktā sistēma, kā jūs zināt, ir tāda divpakāpju. Pirmajā posmā ir parakstu vākšana un paraksti ir jāapliecina vai nu pie notāra vai pašvaldības institūcijās, šajā gadījumā, bāriņtiesā, un otrā kārtā – Centrālā vēlēšanu komisija iesaistās un tad par valsts budžeta līdzekļiem tiek vākti šie paraksti un šos parakstu vācējus apmaksā un to visu dara par valsts budžeta līdzekļiem. Tātad, jūsu prāt, nav zināma tāda prakse, ka Šveicē to apmaksātu valsts, šo parakstu vākšanu šai privātajai iniciatīvai?

R.Irklis.

Saskaņā ar manā rīcībā esošo informāciju, visas parakstu vākšanas procedūras ir apmaksātas Šveicē.

G.Kusiņš.

No valsts budžeta līdzekļiem, ja?

R.Irklis.

Man nav informācijas, ka privātpersonas maksātu par saviem līdzekļiem.

G.Kusiņš.

Es varbūt tad vēlreiz pajautāšu. Jūs pirms tam teicāt, ka tas ir bezmaksas pasākums – tā parakstu apliecināšana. Bet ir jautājums – vai valsts finansē visu šo parakstu vākšanas kampaņu kā tādu, jo Latvijā patiesībā nu valsts finansē šo kampaņu lielā mērā otrajā posmā.

R.Irklis.

Man nav informācijas par turpmāko to parakstu vākšanas procedūru, kas to finansē.

G.Kusiņš.

Un pēdējais jautājums. Sakiet, lūdzu, vai jūsuprāt politiskajās tiesībās.. nu jūs pieminējāt, ka politiskās tiesības, vēlēšanu tiesības un tā tālāk... un tas būtu arī tā diezgan dīvaini, ja cilvēkam būtu jāiet balsot un viņam prasītu kaut kādu ieejas maksu vēlēšanu iecirknī. Sakiet, lūdzu, bet vai vispār kāds starptautisks dokuments vai vispār ir pieļaujami kādi depozīti vai vēl kaut kādas citas maksas jeb to nedrīkst pieļaut ne nekādi?

R.Irklis.

Depozīti, piemēram, ir drošības naudas jāiemaksā tad, kad kandidē uz vēlēšanām... un ir šādas situācijas. Bet tās jau ir konkrētu politisko partiju, politisko spēku vēlēšanās, teiksim, pārstāvēt sabiedrību un tā tālāk. Tur ir citi jautājumi. Šajā gadījumā ir svarīgs tas, ka katram pilsonim tās pamattiesības, kas Satversmē ir noteiktas, ir tiesības brīvi realizēt un bez jebkādiem ierobežojumiem.

G.Kusiņš.

Par šo varbūt nedaudz tuvāk. Sakiet, lūdzu, kur jūs tad redzat šo atšķirību, ja pilsonim ir tiesības balsot un kandidēt. Arī šis nosacījums Satversmē nav saistīts ar šo tūkstoš latu drošības naudu, ko, kā jūs pareizi norādījāt, paredz Saeimas vēlēšanu likums. Vai jūs redzat, ka tur tūkstošis latu tad ir pieņemami, bet šeit divi lati nav pieņemami. Kur ir tā atšķirība, es to gribētu saprast.

R.Irkliis.

Atšķirība ir tajā, ka caur vēlēšanām, caur likuma ierosināšanu un caur tautas nobalsošanu sabiedrība realizē tiešo demokrātiju. Savukārt caur pārstāvniecības funkcijām šī ir netiešā demokrātija. Un netiešā demokrātijā pastāv jau teiksim, pārstāvniecības demokrātija ir, ka var pastāvēt zināmi ierobežojumi un lai nodrošinātu tātad godīgāku vēlēšanu norisi, lai nodrošinātu godīgāku, saprātīgāku vēlēšanu izvēli un lai nepieļautu, teiksim, kaut kādu pārāk plašu masu iesaistīšanos tādā kā priekšvēlēšanu aģitācijā un cīņā un lai vēlētajiem būtu skaidrāka izvēle šajā pārstāvniecības demokrātijā. Savukārt tiešajā demokrātijā, kas attiecas uz vēlēšanām, uz likumu ierosināšanu, uz tautas nobalsošanu – ir jābūt pilnībā apmaksātām no valsts puses.

G.Kusiņš.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies jums.

Tālāk vārds Saeimas pārstāvim lietas faktisko apstākļu izklāstam un juridiskajam pamatojumam. Lūdzu, Kusiņa kungs!

G.Kusiņš.

Godātā tiesa!

Kā izriet no pieteikuma par lietas ierosināšanu un pieteikumu iesniedzējās pašreizējās uzstāšanās, es saprotu, ka viņi uztur savu prasību, ka likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrais teikums neatbilst Satversmes 1.pantam.

Saeimas viedoklis ir tāds, ka šādam pieteikuma uzskatam nevar piekrist, jo tas nav vispusīgi juridiski pamatots un es izklāstīšu godātajai tiesai šos argumentus un to faktu izklāstu, kas ir par pamatu mūsu pozīcijai.

Šajā lietā pēc būtības ir norādīts uz jau pieminēto no Satversmes 1.panta izrietošo principu iespējamo pārkāpumu. Pēc iepazīšanās ar pieteikumu un noklausoties, es gribu izklāstīt tiesai precīzus faktus, jo pieteikumā man nezināmu iemeslu dēļ tie ir sniegti pašreizējai situācijai neatbilstoši. Es saprotu, ka situācija ir attīstījusies arī. Bet, iespējams, šī neizpratne jeb procedūras neizpratne ir novedusi pie kļūdaina pieņēmuma.

Pirmkārt, par Tautas nobalsošanas likumā noteikto procedūru. Tautas nobalsošanas likuma 22.panta otrais teikums paredz, ka katram parakstam ne agrāk kā 12 mēnešus pirms likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta iesniegšanas Centrālajai vēlēšanu komisijai ir jābūt apliecinātam pie zvērināta notāra vai pašvaldības institūcijā, kura veic notariālas darbības.

Ko tad paredz šī redakcija? Nu, pēc būtības šī redakcija paredz trīs lietas, ja mēs tā sadalām šīs tiesību normas pa sastāvdaļām.

Pirmkārt, nosaka, ka jāapliecina katrs paraksts. Katram parakstam ir jābūt apliecinātam. Tas nevar būt apliecināts kā kopums. Jābūt katram apliecinātam. Punkts viens.

Punkts divi. Ir noteikts termiņš – ne agrāk kā 12 mēneši pirms iesniegšanas. Es saprotu, ka to pieteikuma iesniedzēji neapstrīd un to es sīkāk šeit neizvērsīšu.

Un trešais ir, ka jābūt apliecinātam pie notāra vai pašvaldības institūcijā. Šinī gadījumā vai nu pie notāra vai bāriņtiesā.

Ir varbūt arī viena netieša prasība, ka tam ir jābūt juridiski pilnīgi izstrādātam, jo tam ir jābūt likumprojektam, tas nevar būt kaut kāds cits dokuments, bet arī tas šeit netiek debatēts, tā kā es pie arī sīkāk nepakavēšos.

Manuprāt, norma ir skaidra, saprotama, tā ir vairākkārt jau piemērota un es ceru, ka Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis spēs sniegt arī papildus informāciju šajā jomā. Paraksti ir vākti vairākkārt. Zināmā mērā var teikt, ka tā ir noturīga prakse. Šī norma ir spēkā jau no 1994.gada. Līdz šim nav tikusi apstrīdēta. Personas var brīvi izvēlēties, kurā brīdī un ko viņa rosina un šie rosinājumi ir bijuši vairākkārtīgi.

Lai Satversmē noteiktajā kārtībā vēlētajī iesniegtu likumprojektu, vienmēr ir nepieciešama formāla vai neformāla iniciatīvas grupa. Nu, bez tādas vienkārši nav iespējams savākt šādus parakstus, kaut kāda organizēšanās ir nepieciešama. Proti, viens vai vairāki cilvēki sagatavo likumprojektu, tad vai nu viņi vai kādi citi aicina parakstīties pilsoņus. Lai gan šī iniciatīva uzskatāma par pilsonisku, tā vienlaikus ir arī privāta. Tā var prasīt privātu finansējumu. Šobrīd likums nepieprasa šādām iniciatīvas grupām norādīt nekādus, iesniegt nekādus finansiāla rakstura pārskatus. Tas šobrīd ir pilnīgi tāds brīvs. Personas var tērēt, cik viņas grib uz šādu parakstu vākšanas kampaņu, nav noteikta prasība iesniegt pārskatus, nav noteikti nekādi ierobežojumi, lai pieņemtu ziedojumus šādu kampaņu vākšanai. Nav nekādu regulējumu.

Ar kādu mērķi tad likumdevējs ir šo ielicis? Pieļaujam, ka pieteikuma iesniedzēji neapstrīd to, ka likumu ierosināšanai ir jānodrošina personas gribas izteikuma īstums un derīgums. Un to apliecina arī pieteikuma iesniedzēju pārstāvis.

Lai būtu personas gribas izteikuma īstums, likumdevējs ir izvēlējis mehānismu, kas apliecināšanu uztic amatpersonām un institūcijām, kas ikdienā veic šāda rakstura darbības – apliecina parakstus. Veicot šo darbību, notārs kā valsts amatpersona vai bāriņtiesa apliecina konkrētos parakstus. Gan notārs pārliecinās, gan bāriņtiesas pārstāvis pārliecinās, gan galu galā arī parakstītājs gūst pārliecību, ka viņa paraksts ir apstiprināts, ka viss ir noticis iespējami pareizi. Galu galā arī mēs visi, uzticoties notāriem kā valsts amatpersonām un bāriņtiesas pārstāvjiem gūstam pārliecību, ka parakstījusies ir tā persona, ka nav noticis kaut kas nelikumīgs, likumam neatbilstošs.

Manuprāt, nevar būt šaubu, ka ja amatpersona, notārs, to dara ikdienā, tad viņu spējas un kvalifikācija palielinās un tādējādi tiek novērsta iespējamās kļūmes, kas varētu rasties no profesionalitātes trūkuma vai nepietiekamas profesionalitātes.

Pieteikuma iesniedzējs pieteikumā paudis viedokli, ka valsts personas datu pārbaudes veic divreiz. Atkārtotā runā šeit tas netika pieminēts, bet tā kā tas ir pieminēts pieteikumā, tad es vēlētos arī tam pievērsties.

Saeima nepiekrīt šādam viedoklim un uzskata, ka dublēšanās nekādi nav notikusi un nenotiek. Nekad nav notikusi un nenotiek. Tā nemaz nav iespējama. Taču, pat ja notiktu dublēšanās kādā no svarīga procesa posmiem, tas automātiski, mūsaprāt, nav uzreiz *a priori* uzskatāms par labas pārvaldības principa pārkāpumu. Taču šeit nenotiek dublēšanās.

Godātā tiesa! Notārs, šinī gadījumā arī bāriņtiesa, nodrošina, ka par likuma ierosināšanu patiešām pašrocīgi parakstās konkrētā persona notāra vai bāriņtiesas amatpersonas klātbūtnē. Notārs, kā tiesu sistēmai piederīga persona, apliecina privātu gribu publiski, tas ir, veic publisku apliecināšanu. Notārs nevar novērst vai aizkavēt tā saukto dubulto parakstīšanos. Šeit es gribu paskaidrot, ka tā parakstā prakse ir, ka vairāki notāri tiek iesaistīti šajā lietā, šī organizācijas grupa vēršas vai nu pie vairākiem notāriem vai arī bāriņtiesās, kur tiek nogādāts šis likumprojekts ar parakstu vākšanas lapām un tādā gadījumā teorētiski ir iespējama situācija, ka viena persona parakstās vairākās vietās. Notārs nevar novērst to, ka kāda persona parakstās vairākās vietās.

Savukārt Centrālā vēlēšanu komisija pārbauda kaut ko citu. Tās pārbaudes apjoms ir atšķirīgs. Centrālā vēlēšanu komisija noskaidro vienīgi to, vai šāda persona vispār ir un bija tiesīga parakstīties, kā arī to, vai persona nav parakstījusies vairākkārt – pie dažādiem notāriem vai dažādās bāriņtiesās. Centrālā vēlēšanu komisija nevar pārliecināties, vai norādītā persona patiešām pati pašrocīgi ir parakstījusies. Par to pārliecinās notārs bāriņtiesā. Centrālās vēlēšanu komisijas vai citu valsts iestāžu rīcībā nav personu parakstu paraugi. Neviena valsts iestāde nevar pārliecināties, vai tie, kas ir iesnieguši, patiešām ir pašrocīgi šo dokumentu parakstījuši. To dara notārs vai bāriņtiesa.

Es domāju, ka to varētu sīkāk paskaidrot arī Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis savā runā.

Pieteikuma iesniedzējs ir paudis viedoklis, ka apstrīdētā norma pieļauj vienlīdzības principa pārkāpumu, jo iespēja parakstīties par likuma ierosināšanu sasaista ar personu finansiālajām iespējām. Šī prasība tiek uzturēta arī pieteikuma iesniedzēju runā. Tas esot uzskatāms par demokrātijas efektu.

Godāta tiesa! Pēc būtības šķiet, ka nav apstrīdēts īsti pareizais akts, jo, ja grib samazināt vai patiešām noteikt, ka tas ir bezmaksas, tad šķiet, ka Likums par tautas nobalsošanu un likuma ierosināšanu varētu palikt arī pašreizējā redakcijā. Likums šobrīd neprasa, ka tas ir maksas. Likumā nav tāda vārda, ka par to būtu jāmaksā. Pašreizējā redakcijā, kas ir apstrīdēta.

Saeima uzskata, ka demokrātijas jēdziens ir cieši saistīts ar iespējām piedalīties valsts dzīvē ievēlot savus pārstāvjus, izmantojot tiešās demokrātijas mehānismus, piedaloties sapulcēs, apvienojoties biedrībās, darbojoties arī politiskajās partijās. Šādas līdzdalības formas var būt ļo-

ti atšķirīgas, tomēr tām, kurām ir varas leģitimitātes pamats, ir jābūt bezmaksas. Tas ir loģiski. Saeimas vēlēšanas, tautas nobalsošana vai vienas desmitās daļas vēlēšanu parakstu vākšana, kuru organizē Centrālā vēlēšanu komisija, protams, ir bezmaksas, tur valsts iesaistās un par to, cik tas valstij ir lēti vai dārgi, es domāju, ka varēs pastāstīt Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis.

Saeima uzskata, ka šāda privāta iniciatīva – pirmo desmit tūkstošu parakstu vākšana – valstij nav obligāti jānodrošina no valsts līdzekļiem. Piemēram, Šveicē, uz kuru šeit atsaucas, ir nedaudz atšķirīga procedūra. Ir cits parakstu skaits, bet ne tas ir tas izšķirošais. Tur nav šo divu kārtu un valsts neiesaistās. Šveicē valsts nesniedz nekādu finansiālu atbalstu parakstu vākšanas procesā. Šī ir privāta iniciatīva, kurā valsts nesniedz finansiālu atbalstu. Līdz ar to šim te salīdzinājumam vienkārši būtu jābūt korektam.

Latvijā, godātā tiesa, likuma ierosināšanas process ir iedalīts divos posmos. taču tas ir patiesībā viens process. Viens vesels process, kas ir iedalīts divos precīzos posmos. Teorētiski jau Latvijas valsts arī varētu nemaksāt ne par ko šajā otrajā procesā un pateikt, lai vāc personas. taču Latvijas valsts īpaši stimulējot tiešās demokrātijas instrumentu izmantošanu, ir, ja var tā teikt, ļoti dāsna. Un šādu iniciatīvu valsts nodrošina finansējot un organizējot turpmākās nepieciešamās procedūras, bet tikai tādā gadījumā, ja sākotnējā pirmajā posmā savākti vismaz desmit tūkstošu pilsoņu parakstu, kas tādējādi apliecina teorētisku iespēju savākt vismaz vienas desmitās daļas vēlēšanu parakstus. Taču valsts pienākums neaprobežojas vienīgi ar to. Likumdevējam ir jānosaka saprotama un taisnīga procedūra, lai pilsoniskā un privātā kārtā varētu tikt vākti paraksti likuma ierosināšanai.

Viens no šādas procedūras elementiem ir, lai nodrošinātu pilsoņu gribas izteikumu īstumu, derīgumu, samazināt viltojumu skaitu. Tas ir noteikts apstrīdētajā normā, kas prasa desmit tūkstošu parakstu apliecināt pie notāra vai bāriņtiesā. Jo otrajā posmā valsts tērē nodokļu maksātāju naudu šim procesam.

Saeima vērš tiesas uzmanību uz apstākli, ka tautas nobalsošanas likums neparedz maksu. Maksāšanas pienākums par paraksta apliecināšanu ir saistīts un attiecas tikai uz notariālo darbību veikšanas izmaksām. Šo maksu nenosaka likumdevējs apstrīdētajā normā, bet gan Ministru kabinets saskaņā ar Notariāta likumu, teiksim, 165.panta otro daļu. Pirms tam bija atbilstoši piektajai daļai, bet nesen Saeima izdarīja grozījumu Notariāta likumā un jāsaka, ka šī atlīdzība nav paaugstināma pēc notāra gribas. Bez tam es saprotu, ka Notāru padome var arī atbrīvot kādu no šīs maksas.

Pieteikuma iesniedzēji pauž viedokli, ka Saeimas vairākums ir paudis vēlmi saglabāt regulējuma vai valsts nodevas apmēru. Nu jāsaka, ka šeit Saeima vērš tiesas uzmanību uz to, ka tas ir tikai pieteikuma iesniedzēju pieņēmums un pirmkārt, nav pamatots apgalvojums, ka Saeima ir piekritusi saglabāt kaut kādu valsts nodevas apmēru.

Šeit es gribu skaidri norādīt, ka jebkādi iespējamie noraidītie akti, pirmkārt, 2008.gada 17.jūlijā, Saeima, izskatot Tautas nobalsošanas likuma grozījumus noraidīja PCTVL frakcijas

priekšlikumu, ka valstij būtu jāsedz visi izdevumi, kas saistīti ar parakstu notariālu apstiprināšanu. Tas būtu visu izmaksu pārceļšana patiesībā uz nodokļu maksātāju pleciem, jebkādas privātas iniciatīvas pārceļšana uz nodokļu maksātāju pleciem. Turklāt šis priekšlikums nebija pietiekami detalizēti izstrādāts, kā tas tiks atlīdzināts, vai tam vispār ir kaut kāds pamats.

Jāņem vērā, ka toreiz pieteikumā minētie grozījumi tika atzīti par steidzamiem un tika virzīti saistībā ar Administratīvi teritoriālās reformas pabeigšanu. Šos grozījumus virzīja Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija. Kāpēc es to visu saku? No tā nevar secināt, kāda ir Saeimas patiesā griba.

Kāds tad patiesībā ir Saeimas vairākuma viedoklis? Godāta tiesa! To nevajag zīlēt vai minēt. Saeimas viedokli skaidri un nepārprotami var redzēt apskatot Saeimas pieņemto grozījumu Notariāta likumā. Izdarot grozījumus Notariāta likumā, Saeima ir pateikusi: taksi nosaka ievērojot akta vai apliecinājuma vērtību un ar aktu ar apliecinājumu saistīto zvērinātā notāra atbildību, sociālo līdzsvaru sabiedrībā un akta vai apliecinājuma taisīšanai nepieciešamo laiku.

Un tālākais ir īpaši svarīgs. Nosakot taksi, likuma Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu paredzētajā parakstu apliecināšanas gadījumā tās apmērs nedrīkst ierobežot parakstīšanās tiesības pēc būtības. Tas ir grozījums Notariāta likumā, kas izdarīts 2008.gada 18.decembrī. Tātad, nosakot taksi, tās apmērs nedrīkst ierobežot parakstīšanās tiesību pēc būtības. Tāda ir Saeimas patiesā griba.

Godātā tiesa! Lai gan liekas, kas gan ir divi lati, tomēr jautājums par šiem pāris latiem prasa skaidrību un pārliecību, ka arī šie divi lati ir iespējama maksa, atlīdzība, vai kā citādi nosaukt. Jāsaka, ka Latvijā šis nav vienīgais noteikums un pieteikuma iesniedzēju pārstāvis jau pieminēja un arī es gribu vērst tiesas uzmanību uz to, ka arī Saeimas vēlēšanu likums paredz tūkstoš latu depozītu par katru kandidātu saraksta iesniegšanu. Jāsaka, ka šis depozīts ir ieviests Saeimas vēlēšanu likumā jau sen, šķiet, 1931.gadā, kad kandidātu saraksti tika iesniegti Saeimai nevis mums šobrīd pierastā divdesmit sarakstu apmērā, bet 141 kandidātu saraksts un, tad lai ierobežotu šo lielo lietu, tad tika ieviesta šī tūkstoš latu nauda. Protams, ka tas neko diži daudz nesamazināja, uz nākamajām vēlēšanām, šķiet, bija 120 kandidātu saraksti, bet nu tomēr.

Es gribētu tiesas uzmanību vērst uz lietā esošo Apvienoto Nāciju Organizācijas dokumentu, tas bija lietas materiālos konkrēti, Vispārējais komentārs par Konvencijas 25.pantu. Un šī komentāra 16.punktā ir norādīts. Nu, es šeit brīvi tulkošu uz latviešu valodu, ka šie noteikumi saistībā ar izvirzīšanas datumiem, iespējamiem maksājumiem vai depozītiem, viņiem ir jābūt samērīgiem. Viņi nevar būt nepamatoti un nevar būt diskriminējoši.

Līdz ar to, manuprāt, Vēlēšanu likumā izvirzītā prasība pēc tūkstoš latu depozīta arī ir šī samērīgā prasība.

Tad acīmredzot aplūkojot procesu kopumā var secināt, ka tas ir kopīgs process, kas tik veikts divos posmos. Otrā posmā valsts iztērē, cik man zināms, apmēram 2 miljonus nodokļu maksātāju naudas, un pirmajā posmā, lai valsts pēc tam no nodokļu maksātāju naudas pamatoti

neizšķērdīgi iztērētu šos divus miljonus, noteikta prasība, ka paraksti ir jāapliecina pie notāra vai pašvaldību institūcijā. Saeima ir pateikusi, ka maksa nevar ierobežot šīs tiesības pēc būtības. Saeima nekad nav noteikusi ne divus latus, ne desmit, nekādu citu summu.

Kāda ir Saeimas nostāja? Par to netieši liecina tas, ja ilgu laiku bija divi lati kā šī summa un šķiet, neviens nevērsās ne Satversmes tiesā, ne arī es esmu sastapis diskusijas sabiedrībā par to, ka tā summa būtu pārmērīga. To acīmredzot uzskatīja par samērīgu. Nu, vismaz neuzskatīja par nesamērīgu.

Pamatotie iebildumi šķiet parādījās tad, kad pēc vairāku citu grozījumu veikšanas šī summa negaidīti pieauga līdz 10 latiem par katra paraksta apliecinājumu. Līdz ar to Saeima uzskatīja, ka tas būtu nesamērīgi, šis jautājums vairākkārt ir ticis skatīts Saeimas Juridiskajā komisijā. Iemesls tam bija tas, ka no notāriem tika prasīta maksa par ieskatīšanos valsts reģistros, kas jau tiek uzturēti no nodokļu maksātāju naudas, tas acīmredzot nav nekādi attaisnojams. Uz to, godātā tiesa, ir pareizi norādīts Notāru padomes atsūtītajā viedoklī.

Pieteikuma iesniedzējs pauž viedokli, ka salīdzinājumā ar Satversmes sapulces pieņemto likumu „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 11.pantu apstrīdētā norma būtiski sašaurina pilsoņu iespējas. Proti, likumdevējs atteicies noteikt valsts un pašvaldību institūcijas... citas valsts un pašvaldību institūcijas kā vietas, kurās pilsonis varētu parakstīties par likumu ierosināšanu.

Es jau uzdevu jautājumu pieteikuma iesniedzēju pārstāvim un mums nav izdevies atrast pierādījumus tam, ka kādreiz divdesmitajos, varbūt trīsdesmito gadu sākumā tās būtu citas iestādes, kā tās, kas ir tradicionāli pieminētas Bukovska grāmatā – notārs, pagasttiesas vai konsulārās iestādes. Nu, konsulārās iestādes varbūt šeit Latvijā nē, bet Latvijā iznāk tikai notārs vai toreiz pastāvējušās pagasttiesas. Ja pieteikuma iesniedzēju rīcībā pastāv šaubas, tad acīmredzot šīs šaubas būtu kaut kā jāizgaismo ar šobrīd telpā esošo ekspertu jeb otras puses pārstāvju zināšanām.

Ja mūsdienās tiktu paredzēts, ka parakstus var apliecināt jebkurā valsts un pašvaldības iestādē. Nu, iedomāsimies tādu situāciju. Cik es saprotu, tas ir arī pieteikuma iesniedzēju tādas kā vīzijas piemērs. Man gan īsti nav skaidrs, kā to varētu izdarīt. Jāņem vērā, ka šāda apliecināšana visticamāk atbilstoši likumam „Par budžetu un finanšu vadību” netiktu uzskatīta par iestādes pamatfunkciju. Pieļauju, ka kāds to noteikts par maksas pakalpojumu. Bet pats svarīgākais šķiet ir tas, ka ikdienā citas valsts un pašvaldību iestādes funkcijas nav saistītas ar privātās grības publisku apliecināšanu. Attiecīgās iestādes ne vienmēr būs neitrālas, kā mēs esam tradicionāli pieraduši, ka tās ir notāri un nespēs kvalitatīvi, līdz ar to, atbilstoši šim labas pārvaldības principam veikt parakstu apliecināšanu. Pie kam es pieļauju, ka ja to uzliks pašvaldībām par pienākumu, tad pašvaldības pamatoti prasīs, ja valsts uzliek to mums par pienākumu darīt, lūdzu, dodiet finanšu līdzekļus, lai jebkura pašvaldības iestāde to varētu apliecināt.

Godātā tiesa! Pieteikuma iesniedzējs pauž viedokli, ka bāriņtiesu iespējas veikt notariālas funkcijas ir ierobežotas. Protams, tā kā šīs funkcijas var veikt pagastos un pilsētās, kur nav zvērinātu notāru, kā arī novados, izņemot administratīvo centru, pilsētu, ja tajā ir zvērināts notārs. Līdz ar to likmju ierosināšanā pamatā esot jāizmanto notāra pakalpojumi, tādējādi veicinot šādu tikai notāru monopolu, peļņu, kas neatbilstot likumdevēja mērķim.

Saeima nepiekrīt pieteikuma iesniedzēja argumentiem, kas ir norādīti pieteikumā un norāda, ka princips, kur nav notāra, notariālas funkcijas likumā noteiktajā kārtībā un apmērā var veikt bāriņtiesas, agrāk pagasttiesa, pastāv sen – jau no 1995.gada 23.novembra, kad tika pieņemts likums „Par bāriņtiesām un pagasttiesām”. Līdz minētā likuma spēkā stāšanās dienai šāds princips bija citā redakcijā – ietverts likuma „Par atjaunotā Latvijas Republikas Civillikuma saistību tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību” 4.pantā.

Visbeidzot. Kas notiks, ja izslēgs. Manuprāt, nav labi iedomāties šīs sekas, jo tā ir tāda prognozēšana un juristiem būtu jāatturas no tādām prognozēm. Bet nu, pieņemsim, ja tomēr ir tāda situācija, ka šī teikuma likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” nav. Kas notiek? Manuprāt, Centrālā vēlēšanu komisija saskaņā ar Tautas nobalsošanas likuma 23.panta pirmo daļu nevarēs vai nespēs pārbaudīt, vai paraksti nav viltoti. Un likums nespēs nodrošināt to, ka to ierosina patiešām desmit tūkstoši vēlētāju, vai sarakstā norādītā persona patiešām pati pašrocīgi ir parakstījusies.

Jāņem arī vērā, ka tādā gadījumā, ja nebūs spēkā apstrīdētā norma, un attiecīgi prasība parakstus apliecināt pie notāra vai bāriņtiesā, radīsies iespēja vākt parakstus, piemēram, uz ielām un uz ielas pieaicinot kādu valsts amatpersonu to apliecināt. Es ceru, ka, protams, var būt arī citi risinājumi, bet ja jau pieteikuma iesniedzēji grib piedāvāt tādu veidu, ka varētu apliecināt citādi, tad es gribētu dzirdēt, kāds tad ir šis citādākais risinājums.

Mūsuprāt, tādējādi tiks samazināta savākto parakstu ticamība, pieaugs parakstu viltošanas iespējas, kā rezultātā ir iespējams, ka pieaugs valsts izdevumi otrās kārtas organizēšanai. Otrā kārtā, kā es jau minēju, tiek organizēta par valsts budžeta līdzekļiem, tā prasa daudzu nodokļu maksātāju naudu, šķiet, apmēram 2 miljonus.

Turklāt ik reizi, kad kāda iniciatīvas grupa būs savākusi desmit tūkstošus vai apmēram desmit tūkstošus personu parakstu, kuru patiesums pamatoti var tikt apšaubīts, Centrālajai vēlēšanu komisijai uzdot pārbaudīt to, vai norādītās personas ir balsstiesīgi Latvijas pilsoņi, pat nebūtu lietderīgi. Un šāda pārbaude arī lielākoties nedotu atbildi uz jautājumu, vai konkrētās personas patiešām ir pašrocīgi parakstījušās. Man šķiet, to jau parādīja nesenā lieta saistībā ar deputātu Boldānu, kad vēlētāju sarakstos pretī šīm personām, kuras patiešām eksistēja un kuras, cik es saprotu, Boldāna kungam iedeva viņa dēls, vārdu, uzvārdu un personas kodu, bija personu kaut kāds paraksts. Šis paraksts bija viltots.

Godātā tiesa! Naturalizācijas process iet uz priekšu. Šobrīd Latvijā ir naturalizēti vairāk nekā 130 tūkstoši cilvēku. Kāpēc es to saku? Naturalizēto personu saraksti tiek publicēti laik-

rakstā „Latvijas Vēstnesis”. Es intereses pēc paņēmu laikrakstu „Latvijas Vēstnesis”, šeit man priekšā ir 2009.gada 15.aprīļa laikraksts „Latvijas Vēstnesis”. Šajā „Latvijas Vēstneša” numurā ir publicēts rīkojums Nr.233 par uzņemšanu Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā. Laikraksta 65.lapaspusē ir nopublicēts saraksts ar naturalizētajām personām. Šeit ir vārds, uzvārds un personas kods. Vārds, uzvārds un personas kods. Teorētiski ir iespējams paņemt šos vārdus un uzvārdus, jebkādos parakstus izveidot, apliecināt pie jebkuras valsts vai pašvaldību amatpersonas. Vai tas būs pašrocīgi parakstīts?

Tādēļ likums paredz prasību gan pēc pietiekama parakstītāju skaita, gan izvirza formālas, mūsaprāt, samērīgas prasības paraksta apliecināšanai, lai gan paraksta apliecinātājs, gan sabiedrība kopumā zinātu, ka tie patiešām ir īsti paraksti. Likums arī nosaka parakstu vākšanas maksimālo ilgumu, lai tie nav seni paraksti.

Tādējādi uzskatām, ka pieteikuma iesniedzēju norādītais saudzējošais līdzeklis izslēgt normu mūsaprāt nenasniedz to mērķi, ko jūs gribat. Tas ir, tas nenodrošina likuma ierosinātāju gribas īstumu un derīgumu. Manuprāt, tas netieši arī aizskar to personu tiesības, kuras būs parakstījušās par likuma ierosināšanu, bet iespējamo parakstu viltojumu dēļ šo ierosinājumu uzskatīs par nederīgu. Teiksim, būs savākti paraksti, bet daļa tiks atzīti par nederīgiem un tad pat tie, kas ir derīgi, vienkārši pazudīs, jo tie būs parakstījušies ticot, ka patiešām viss notiek godīgi. Bet, nu, medus mucā būs ielikta darvas karote.

Ņemot vērā iepriekš minēto, kā arī to, ka šajā lietā patiesībā nav tik daudz jautājums par iesniegtās apstrīdētās normas atbilstību Satversmei, bet iesniegtās normas un citu ar šo normu saistīto normu kā kopumu atbilstību Satversmes 1.pantam. Es uzskatu, ka šo lietu ir iespējams atrisināt ar precīzu normatīvo aktu izpratni atbilstošu interpretāciju un līdz ar to lūdzam atzīt apstrīdēto normu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam.

Paldies.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem ir jautājumi?

Man ir vairāki jautājumi. Jūs pats sākat nedaudz ar normas ģenēzi, arī uzdevāt jautājumus pieteikuma iesniedzēju pārstāvim.

Sakiet, lūdzu, kā tajā 1925. un 1927. gadā? Cik tad cilvēkiem bija jāparaksta šāds likumprojekts un cik viņiem tas izmaksāja?

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Manā rīcībā nav ziņu, cik tas izmaksāja.... nu grūti noskaidrot, es pieļauju arī, ka tie dati par samērīgumu toreizējā laika vērtībā un pašreizējā laika vērtībā, varbūt tas dotu kaut kādu priekšstatu, bet diemžēl mūsu rīcībā nav. Jāsaka, ka toreiz šis sliekšnis bija mazāks, toreiz bija tūkstotis parakstu jāsavāc. Bet arī otrajā parakstu vākšanas kārtā tad iesaistījās valsts.

G.Kūtris.

Un jūs tagad teicāt, ka tajā Notariāta likumā izdarot šo grozījumu par samaksas, ka nav jāmaksā par skatīšanos Iedzīvotāju reģistrā un nederīgo dokumentu reģistrā, jūs norādījāt uz to papildus piebildi, ka jebkurā gadījumā apmērs nedrīkst ierobežot parakstīšanās tiesības pēc būtības. Un arī pašā runas noslēgumā jūs teicāt, ka ir jāinterpretē pareizi.

Sakiet, lūdzu, kā jūs to iedomājaties šobrīd praksē, ja būtu jāvāc paraksti? Kā es varētu tikt atbrīvots no maksas, ja man tās naudiņas nebūtu?

G.Kusiņš.

Nu, pirmkārt, es gribu vērst tiesas uzmanību uz to, ka Saeima nenosaka maksu.

G.Kūtris.

Bet jūs kaut ko domājat šajā normā.

G.Kusiņš.

Šī norma ir ielikta ar mērķi noteikt rāmi, to ietvaru, kā Ministru kabinets, lemjot pēc būtības, ir tiesības noteikt kaut kādu taksu. Cik es saprotu, tad Ministru kabinets domā tagad pie šīs konkrētās normas realizācijas un es ceru, ka Ministru kabineta pārstāvis varēs sniegt informāciju, kāda ir lietas tālākā attīstība. Es pieļauju, ka šobrīd šī maksa, konkrēti atbildot uz jūsu jautājumu, kas notiktu, ja šodien.... es pieļauju, ka šodien būtu 1.65 Ls plus PVN...nu un 20 santīmi laikam ir tā kopīgā valsts nodeva.

G.Kūtris.

Man ir jautājumi tad nedaudz no šiem ierobežojumiem. Jūs savā runā minējāt tādas trīs. Tātad pirmais noteikti, ka vajag apliecināt parakstu, otrkārt, noteikti to vajadzētu veikt konkrētām personām, kas uz to pilnvarotas un šī maksa, kas ir kā samērīgs pakalpojuma apmaksas veids. Sakiet, lūdzu, kāpēc vispār ir jāapliecina personas griba šajā gadījumā? Kāpēc ir paraksts ir noteikti jāapliecina?

G.Kusiņš.

Nu, ja mēs tā cenšamies salīdzināt ar kaut kādu citu procesu. Ja jau nevajadzētu apliecināt un nevajadzētu zināt, tad, manuprāt, nav citas iespējas, kā pārliecināties, ka patiešām atnākusi persona ir. Mēs to lietu varētu salīdzināt ar vēlēšanām. Tad, kad ikviens, kas ir balsstiesīgs, iet uz vēlēšanām, viņš uzrāda pasi un šinī gadījumā par to, vai atnākušā persona ir vēlētajs, pārliecinās attiecīgā vēlēšanu komisija. Balsotājs parakstās sarakstā un patiesībā notiek kaut kas līdzīgs, ka notiek vēlēšanu komisijas klātbūtnē, tiešām vēlētajs parakstās sarakstā. Likums gan paredz, ka personām, kam ir grūtības, var parakstīties cits viņa vietā, bet šeit paraksta īstums ir svarīgs tāpēc, lai mēs skaidri zinātu, ka persona ir vēlētajs. Arī likuma ierosināšanas procesā mums ir tieši tāda pati lieta. Mums ir svarīgi, lai tiešām tas vēlētajs, kas ir vēlēties ierosināt šo likumprojektu, ir pats to izdarījis. Ka nav izveidojusies tāda situācija, ka kāds ir paņēmis šīs

personas pareizo vārdu un uzvārdu, pareizo vārdu un uzvārdu no citas personas, paņēmis pareizos personas kodus, ielicis kādā kopīgā sarakstā, pievilcis klāt kaut kādu ķeburu un iesniedzis Centrālajā vēlēšanu komisijā.

Godātā tiesa! Es jau norādīju, ka Centrālās vēlēšanu komisijas rīcībā nav paraksta parauga. Un Centrālā vēlēšanu komisija nevar pārlicināties, vai Jānis Bērziņš ar tādu personas kodu ir tieši tas Jānis Bērziņš, kam ir šāds paraksts. Šeit ir trīs elementi, vārds, uzvārds, kods un paraksts. Centrālā vēlēšanu komisija var pārbaudīt, vai Jānim Bērziņam ir šāds personas kods, vai Jānis Bērziņš ir vēlētajš. Bet viņa nevar visus trīs. Visus trīs var apskatīties notārs – vai tas ir Jānis Bērziņš un apliecināt parakstu.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, ja kāds vilto šos parakstus, vai viņš paliek nesodīts?

G.Kusiņš.

Es ļoti ceru, ka nē.

G.Kūtris.

Jūs pieminējāt Boldāna lietu. Tā saucamo Boldāna lietu, kur komisija, valsts pilnvarotas personas apliecināja, vai sēdēja klāt parakstīšanas brīdī un vienalga tika viltoti paraksti. Sakiet, lūdzu, vai apstiprināšana liedz iespēju jeb novērš visas viltošanas iespējas.

G.Kusiņš.

Man liekas, tas tikai apstiprina to, ka būtu vēlams, lai tas būtu notārs. Jo, tikko kā mēs samazinām šo līmeni, man negribas teikt, ka uz mazāk profesionāliem, jo, es ceru un es arī zinu, ka vēlēšanu komisijas locekļi ir pietiekoši profesionāli, taču šeit ir labs piemērs. Tikko kā mēs samazinām to no ikdienas darba uz neikdienas darbu, tad diemžēl ir iespējami šādi pārkāpumi. Es ļoti ceru, ka šis ir vienīgais gadījums, kas ir noticis pagājušās Saeimas vēlēšanās, taču ar to es gribēju vērst tiesas uzmanību uz to, ka šobrīd neviens nezina, vai tie ir pareizie paraksti vēlēšanu komisijas pārbaudē vai nav pareizie paraksti.

G.Kūtris.

Bet šajā konkrētajā lietā vainīgās personas tika sauktas pie kriminālatbildības, tie paraksti tika atklāti pēc tam, nevis parakstīšanas brīdī un attiecīgi uz konkrētās pašvaldības, nerunājot par valsts mēroga, bet attiecībā uz konkrētās pašvaldības vēlēšanām, vai rezultāti tika ieskaitīti?

G.Kusiņš.

Rezultāti nebija jāpārrēķina. Saeimas vēlēšanu rezultātu tie nebūtiski ietekmēja un partiju mandātu sadalījums palika tieši tāds pats.

G.Kūtris.

Tad nākamais jautājums saistībā ar ierobežojumu. Jūs nenoliegsiet, ka konkrētie trīs momenti – obligāti apliecināt, obligāti pie konkrētām amatpersonām un kaut ko maksāt – ka tas ir zināma veida ierobežojums.

G.Kusiņš.

Jā. Nu tā varētu tikt traktēta kā noteikta veida procedūra. Skaidri likumā noteiktā procedūra. Bet tas nekādā gadījumā nav atvieglojums. Jā.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai kāds... Es neprasīšu, kāds ir normas mērķis, kāpēc viņa ir ierakstīta. Es prasīšu, kāds ir ierobežojuma mērķis?

G.Kusiņš.

Ierobežojuma mērķis ir, lai saglabātos pārlicība, ka sākotnējo procesu ierosina patiešām desmit tūkstoši vēlētāju.

G.Kūtris.

Kurš no Satversmes 116.pantā minētajiem mērķiem būtu šajā gadījumā?

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Es visu laiku saprotu, ka Satversmes 1. un 101.pants ir atšķirīgas interpretācijas. Bet ja mēs pārejam uz 101.pantu un leģitīmo mērķi, tad es domāju, ka tā būtu demokrātiskas valsts iekārtas nodrošināšana. Jo ir jābūt kārtībai, kādā nodokļu maksātāju nauda, ja tā tiek tērēta otrajā posmā, tā tiek iztērēta nevis izšķērdīgi vai vēl kaut kādu citu iemeslu dēļ, bet gan tikai tāpēc, ka patiešām ir pirmajā kārtā savākti desmit tūkstoši vēlētāju paraksti.

G.Kūtris.

Tad saistībā ar šo pašu uzreiz. Sakiet, lūdzu, ja tas ir zināma veida ierobežojums. Sakiet, lūdzu, vai tas, ko iegūst valsts, ja novērš desmit, simts viltotus parakstus ir samērīgs ar to, kas desmit tūkstošiem ir uzlikts par pienākumu?

G.Kusiņš.

Es domāju, ka šis kā ierobežojums ir saprātīgs, ja mēs sākam raudzīties uz visu kopīgo procesu. Tas varbūt būtu jau atkāpe, jo Saeimas atbildes rakstā nav tā modelēta situācija, taču gatavojoties šai lietai, es patiešām rūpīgi papētīju Šveices praksi un Šveice netērē nodokļu maksātāju līdzekļus parakstu vākšanai. Mums liekas, ka Šveice ir demokrātiska valsts. Protams, divi lati arī ir lieta, bet, manuprāt, šī nauda nav nesamērīgi liela. Šī nauda nav nesamērīgi liela. Pie kam, kā es jau teicu, Notāru padomei ir iespēja atbrīvot. Man liekas, ka ir grūti izdomāt citādu mehānismu, kā tas varētu tikt realizēts.

Ja Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis vēlāk sīkāk izstāstīs, bet ja mēs pieļautu, ka tas tiek apliecināts jebkurā valsts iestādē, tad šķiet, ka tas padarītu šo lietu vēl ar vairākiem sarežģījumiem un, manuprāt, pilnīgi tādu, daudz vairāk problēmas rastos. Jo šobrīd jebkurš likumprojekts, kas tiek vākts, tiek uzrakstīts konkrētais ierosinātā likumprojekta teksts, tiek atstātas vietas parakstiem, parasti šādas lapas ir vairākas, viņas tiek cauršūtas un personas nāk un parakstās notāra klātbūtnē. Un tad šīs cauršūtās lapas tad vēlāk ierosinātāji nes uz Centrālo vēlēšanu komisiju. Ja mēs to lietu taisītu tā, nu tā teorētiski iedomājoties, ka katrs mēģina apliecināt kādā valsts un pašvaldības iestādē pataisot to decentralizētu, tad šķiet, būs atšķirības likumprojekta tekstos, atšķirības apliecinājuma veidos un tā citādi. Šķiet, ka tas, manuprāt, nebūtu tas saudzējošais līdzeklis.

Otrs. Man liekas, ka tas mērķis, ka cilvēkiem tā būtu ērtāk vai labāk, man šķiet, nevar būt vienīgais kritērijs.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Man ir jautājums saistībā ar to, kas jau te iepriekš tika jautāts un izteikts. Jūs tā ļoti uzsverat, ka tajā pirmajā posmā jābūt tur pilnīgai pārliecībai, ka visi tie paraksti ir īsti un ka tā darvas karote medus mucā nebūtu pieļaujama. Bet nu jūs arī izstāstījāt, ko Centrālā vēlēšanu komisija dara otrajā posmā. Nu ir skaidrs, ka otrajā posmā tur tiek izslēgtas dažādas nelikumības un tur tiešām tā desmitā daļa vēlētāju ir arī tie, kas tur parakstās... Nu, es nezinu, varbūt tad lai atvieglotu tiešo demokrātiju, varbūt pieļaut to darvas karoti medus mucā, pieņemsim, es sapratu, ka pieteikuma iesniedzējs tā uzskata, ka nu varētu būt, tur, teiksim, 500 viltotu parakstu, 9500 būtu īsti. Varbūt nav jēgas tik ļoti rūpēties, lai pilnīgi viss šajā pirmajā posmā būtu.

G.Kusiņš.

Es nevarētu piekrist, ka tas, ka nerūpējas, tas atbilstu labas pārvaldības principam. Nu valstij ir jārūpējas.

Kāpēc es paņēmu šo naturalizēto personu sarakstu? Godātā tiesa. Iedomāsimies situāciju, ka pirmajā kārtā tiek noviltoti, teiksim, nevis desmit, bet visas vienas desmitās daļas vēlētāju paraksti. Visas vienas desmitās daļas vēlētāju paraksti, iedomāsimies tādu situāciju. Šāds dokuments tiktu atnests uz Centrālo vēlēšanu komisiju. Centrālā vēlēšanu komisija pēc naturalizēto personu sarakstiem vai pēc Iedzīvotāju reģistra datiem pārbaudītu, ka tiešām ir Jānis Bērziņš, ir viņa personas kods, nu... viss ir. Viņai tik un tā nāktos organizēt otro kārtu, kurā varbūt tiktu papildus parakstīti vēl tikai divi tūkstoši. Patiesībā būtu savākti tikai divi tūkstoši. Pirmie desmit būtu viltojumi un vēlāk pielasītu, bet likumprojekts ir jāvirza tālāk, jo ir vienas desmitās daļas vēlētāju paraksti, ko konstatētu Centrālā vēlēšanu komisija tikai pēc vārda un uzvārda un perso-

nas koda. Man liekas, ka otrs apstāklis, kāpēc to nevar darīt.... Ja to vēlāk atklātu... Boldāna lietā tas atklājās pēc tam. Pieņemsim, ka tautas nobalsošanas lietā tas atklātos vēlāk pēc tam. Ja tas atklātos vēlāk pēc tam, ko tad mēs darītu? Uzskatītu, ka valsts to naudu ir iztērējusi un tagad kaut kā saņemtu atpakaļ tos divus miljonus? Tā nauda jau būtu iztērēta no valsts budžeta. Tādēļ valsts uzliek īpašu prasību pirmajā posmā, lai tie paraksti būtu apliecināti, jo valsts otrajā posmā iesaistās ar nodokļu maksātāju naudu. Šī nodokļu maksātāju nauda nevar tikt iztērēta uz iedomātu parakstu pamata. Tiem tomēr ir jābūt īstiem. Kā es jau teicu. Centrālā vēlēšanu komisija neveic šo specifisko pārbaudi, viņa nesalīdzina un nav pašrocīga parakstīšanās klātbūtnē pirmajā posmā. Otrajā posmā jā. Pirmajā posmā – nē.

Man liekas, ka tas tiktu atklāts pēc tam un valsts būtu iztērējusi divus miljonus. Man grūti teikt, kādas būtu sekas, ja atklātos, ka šāds likums jau ir iesniegts Saeimā, pieņemts un ko tad nu mēs darītu, ja viņam sākotnēji būs bijuši nevis desmit tūkstoši parakstu, bet atklātos, ka viņam ir bijuši tikai pieci tūkstoši un vēlāk ir pielasīti klāt tik daudz parakstu, kas nesastāda vienu desmito daļu, bet likums jau ir noticis, iesniegts Saeimā un tā tālāk. Tālākās sekas man liekas, man ir grūti tā pateikt, kā varētu juridiski precīzi atgriezt atpakaļ, jo būtu matemātiski jāpārrēķina.

G.Kūtris.

Satversmē ir rakstīts, ka tauta arī ir viens no likumdevējiem. Sakiet, lūdzu, vai pārējiem likumdevējiem jeb likumdošanas iniciatoriem arī ir kaut kāds apgrūtinājums iesniegt likumprojektu?

G.Kusiņš.

Jā. Saeimas kārtības rullis norāda, ka katram no iesniedzējiem likumprojekts ir jāparaksta. Tas ir noteikts Saeimas kārtības rullī. Tikai jāparaksta. Šinī gadījumā šo likumdošanas iniciatīvas subjektu nav daudz, tas ir Valsts prezidents, Ministru kabinets, šinī gadījumā parasti paraksta nevis viss Ministru kabinets, bet Ministru prezidents, kas reprezentē Ministru kabinetu, paraksta pieci deputāti. Jāsaka, ka Saeimas praksē ir bijuši gadījumi, ka ir radušās šaubas par šiem parakstiem. Kaut vai atcerieties, bija viena lieta, kas publiski tika apspriesta uz vienu pieprasījumu, kas tika izskatīta. Līdz ar to, manuprāt, šim parakstu īstumam ir nozīme. Ir jāzina skaidri, ka patiešām šī persona grib to darīt. Ja rodas jebkādas šaubas, tad valstij ir pienākums radīt mehānismus, kas novērš šīs šaubas.

G.Kūtris.

Tad iznāk tā, ka ja kāda iniciatīvā grupa grib virzīt likumprojektu un savākt šos desmit tūkstošus parakstus, viņiem ir jāreķinās vismaz kopā ar 20 tūkstošiem latu un citām iniciatīvas grupām tas ir par velti tik tālu, ka tikai jāparakstās.

G.Kusiņš.

Nu, es nedomāju, ka tas būtu tā vienkāršoti.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai tā likumdošanas iniciatīva ir tikai privāta griba?

G.Kusiņš.

Nē, neapšaubāmi. Ja tas ir savākts ar, teiksim Valsts prezidenta likumdošanas iniciatīvu nu nekādā gadījumā nevarētu tikt uzskatīta par privātu gribu. Ja Valsts prezidents šinī gadījumā kā Valsts prezidents publiski iesniegtu kādu likumprojektu Saeimā, tad šinī gadījumā tas būtu publisks akts. Un es šo lietu attiecinātu uz vienas desmitās daļas vēlētāju iesniegto likumprojektu.

G.Kūtris.

Desmit tūkstoši iedzīvotāju ir sliktākā kvalitātē nekā viena valsts amatpersona? Tur ir tikai griba un tur ir amatpersonas griba.

G.Kusiņš.

Satversme nosaka, ka likumdošanas subjekts, nevis tūkstošu vēlētāji. Bet viena desmitā daļa vēlētāju. Tās ir divas atšķirīgas, pēc apjoma atšķirīgas grupas. Es domāju, ka gan Notāru padome, gan Centrālā vēlēšanu komisija varēs pateikt vai ir bijuši tādi gadījumi, kad ir iesniegti paraksti, ir atklāts, kad ir bijuši daudz nederīgu vai viltotu un valsts otro pakāpi un otro daļu nemaz nav veikusi. Šinī gadījumā valsts grib pārliecināties, ka patiešām tā ir samērīga pilsoņu aktivitāte, kuras tālākai realizācijai valstī ir pamatoti iztērēt uz otro parakstu vākšanas kampaņu nodokļu maksātāju naudu. Protams, ka notārs apliecina šo privāto gribu un padara par publisku. Viņi patiešām pasaka, ka tas tā ir. Bet tā ir paraksta īstuma apliecināšana vai tā ir privāta vai publiska iniciatīva. Te, manuprāt, ir tādas terminoloģijas atšķirības. Tās ir divas dažādas lietas. Ja mēs runājam notariātu izpratnē, tad apliecina privātu gribu un padara... tas ir publiski apstiprināts... un ka tas ir pret jebkuru citu, ka patiešām notārs ar savu autoritāti ir apliecinājis, ka tas ir publiski. Jā, tas patiešām ir noticis notāra.

G.Kūtris.

Ja simts cilvēki parakstās zem likumprojekta un nopublicē viņu avīzē, tā arī nav padarīta par publisku gribu?

G.Kusiņš.

Šinī gadījumā es gribētu pārliecināties, vai patiešām šie simts cilvēki ir parakstījušies zem šī likumprojekta. Man tā grūti iedomāties.

G.Kūtris.

Tad kāds celtu savu protestu, ja viņš redzētu savu uzvārdu zem tā, ko viņš nav parakstījis.

G.Kusiņš.

Nu, ņemot vērā Latvijas pilsoņu migrāciju, es domāju, ka ļoti daudzi cilvēki nemaz nezinātu, ka viņi ir tajā sarakstā.

G.Kūtris.

Un visbeidzot viens precizējošs jautājums. Jūs pieminējāt depozītus. Sakiet, lūdzu, depozītus saņem atpakaļ?

G.Kusiņš.

Jā.

G.Kūtris.

Paldies. Vai vēl ir kādi jautājumi?

Lūdzu, pieteikuma iesniedzēja pārstāvim?

R.Irklis.

Paldies. Man būs daži jautājumi.

Pirmais no jautājumiem būtu tāds. Jūs runājāt par tiem depozītiem un tas ir tūkstsots latu, lai iesniegtu šo sarakstu. Vai jums šķiet, ka tas ir samērīgi attiecībā uz desmit tūkstoš vēlētajiem, kuriem izmaksas šajā gadījumā ir 20 tūkstoši latu? Ja mēs ņemam kopā.

G.Kusiņš.

Manuprāt, nav pareizi salīdzināt konkrēto vienu ciparu ar otru ciparu. Šeit ir svarīgi saprast, vai tas ir samērīgi katram konkrētam ierosinātajam. Man liekas, ka katram konkrētam ierosinātajam šie izdevumi nav desmit tūkstoši latu, bet katram konkrētajam ierosinātajam tas izmaksā tikai apmēram 2 lati. Līdz ar to es gribu noraidīt šādu mehānisku salīdzinājumu. Šo jautājumu, ko es arī jums uzdevu, es uzdevu tikai tāpēc, ka šajos ANO dokumentos bija norādīts, ka tādi ir pieļaujami, ka tie nevar būt nesamērīgi, nesaprātīgi vai diskriminējoši. Mūsaprāt, lai pārlicinātos, ka patiešām tas konkrētais cilvēks to dara, 2 lati un valsts noteiktās konkrētās institūcijas nav nesamērīga prasība.

R.Irklis.

Tad saistībā ar to arī otrais jautājums. Tātad jūs uzskatāt, ka šis ierobežojums jeb noteikums par to, ka šis paraksts ir jāapliecina pie notāra, ir bijis tieši ar mērķi apgrūtināt šos vēlētajus ar šo samaksu par notāru.

G.Kusiņš.

Nekādā gadījumā. Es kategoriski lūdzu noraidīt šādu interpretāciju, tas ir pieteikuma iesniedzēju patvaļīgs viedoklis šajā jomā. Valsts nekad nav mēģinājusi kaut ko apgrūtināt. Valsts ir noteikusi konkrētu procedūru ar mērķi gūt pārliecību, Nekādā gadījumā uzlikt apgrūtinājumus tādā interpretācijā, kā jūs to tagad darāt.

R.Irkliis.

Bet es sapratu no jūsu paskaidrojumiem, ka jūs norādījāt arī uz to, ka tādā gadījumā, ja nebūs šis te, šī nauda nebūs jāmaksā... tad tādā gadījumā varētu būt ļoti daudzi šādi te gadījumi, ka cilvēki apliecina šos parakstus un ļoti daudz šo likumprojektu, kas tiks iesniegti. Nebūs nekādas robežas. Kā jūs teicāt, salīdzinājumā ar šo te pirmskara periodu, kad nebija šis depozīts jāmaksā, ka bija ļoti daudz sarakstu... Un es sapratu, ka jūs paužat bažas, ka būs ļoti daudz likumprojektu, kas tiks iesniegti, jo nebūs šis te ierobežojums maksāt šos te divus latus cilvēkiem.

G.Kusiņš.

Nē, attiecībā uz tūkstots latiem. Tas bija tikai tāds vēsturisks ekskurss. Es vienkārši minēju, ar kādu nolūku toreizējais likumdevējs, šķiet, 3.Saeima ieviesa šo lietu.

Es gribētu, atbildot uz jūsu jautājumu, konkrēti pateikt, ka valsts pienākums nav kaut kā ierobežot likumprojektu iesniedzēju, bet, manuprāt, valsts pienākums, kas ir izriet no labas pārvaldības pienākuma ir tas, ka gan iesniedzējiem, gan pārējiem ir jāgūst pārliecība, ka ir noticis viss, arī nosauktās labas pārvaldības ietvaros.

Mēs jau varētu pateikt: lai Centrālā vēlēšanu komisija nemaz nepārbauda. Lai ir visi nederīgi paraksti. Es nekādā gadījumā nedomāju, ka tas ir tāds uzreiz visi skries viltos parakstus, es domāju, ka tā nebūs. Latvijas pilsoņu apziņa ir pietiekoši augsta, lai no tā izvairītos un arī Krimināllikumā ir paredzēta atbildība. Taču mēs runājam par labas pārvaldības principu, ka valsts pienākums ir izveidot sistēmu, kas novērstu iespējamās nelikumības, iespējamus viltojumus, iespējamās kaut kādas tādas rīcības, kas varētu apšaubīt šo lietu, lai patiešām valstij otrajā kārtā ir jāiztērē tik daudz naudas. Tas ir labas pārvaldības principa ietvaros noteiktais nosacījums, noteiktā kārtība, ka paraksti ir jāapliecina pie notāra vai pašvaldības institūcijā.

Bez tam. Ņemot vērā, ka jūs apstrīdat Saeimas pieņemto aktu, es vēlreiz vērsu jūsu uzmanību uz to, ka Saeima ir noteikusi, ka šī prakse nevar būt, nevar laupīt parakstīšanas tiesības pēc būtības un Saeima ne ar vienu likumu nav noteikusi ne divus latus, ne desmit latus. Ja jūs vēlaties apstrīdēt, vai tas ir 2 lati vai 3, tad acīmredzot jums būtu jāvēršas pret Ministru kabineta noteikumiem, kas ir noteikuši šo maksu.

R.Irkliis.

Respektīvi, es sapratu, ka maksa nebūtu obligāta Saeimas ieskatā vispār.

G.Kusiņš.

Es tā neteicu. Saeimas pieņemtā Notariāta likuma konkrētais pants ir noteicis, manuprāt, pietiekoši skaidri „nosakot taksi, nevar tikt ierobežots pēc būtības”. Līdz ar to Saeima pieļauj, ka var būt noteikta takse, bet, nosakot taksi, nevar tikt ierobežotas pēc būtības. Valdība var rīkoties, ja valstī ir ļoti daudz naudas, es pieļauju, ka varētu tērēt pilnīgi visam. Bet, ja mēs skatāmies pēc šīs normas gramatiskā formulējuma, ja tā tiek noteikta, tas viņas noteikšana nevar ierobežot tiesības pēc būtības.

R.Irklis.

Bet otrais ir „nav nepieciešama”.

G.Kusiņš.

Saeima savā atbildes rakstā nav analizējusi šādu iespējamību un man ir jāpārstāv tāda apjomā, kādā... Es varētu tīri privāti mēģināt kaut kā, bet es gribētu atturēties no tā.

R.Irklis.

Tad nākošais jautājums. Jūs runājāt par šiem diviem posmiem: šī desmit tūkstošu parakstu savākšana un tad ir šīs te desmitās daļas vēlētāju parakstu savākšana. Kā jūsuprāt, kurš posms ir svarīgāks un kurā posmā būtu svarīgāk pārbaudīt šo personu identifikāciju? Jo vienā posmā mēs izvirzām stingrākus nosacījumus, tas ir, pirmajā posmā, un otrajā posmā mums savukārt nav tik stingri nosacījumi, jo tur vairs nav šīs notārs un jūsu ieskatā tā ir tāda kā zemāka latiņa drošības ziņā. Tātad vai jūs varat novērtēt, kurš posms ir svarīgāks un kādēļ vienā posmā mums ir stingrāki šie nosacījumi un otrā mums ir mazāk stingri šie nosacījumi?

G.Kusiņš.

Jā. Godātā tiesa! Godātais pieteikuma iesniedzēja pārstāvis! Lai gan šie liekas, ka ir ļoti līdzīgi, tomēr tas nav viens un tas pats.

Kā jau es teicu, pirmajā posmā ir kvalitatīva atšķirība no otrā posma. Otrajā posmā notiek valsts, šī nodokļu maksātāju naudas tērēšana. Naudas tērēšanai ir jābūt pamatotai. Nevar nepamatoti iztērēt 2 miljonus latu. Es saprotu, ka Latvijas valstī var notikt viss, bet nu nevar iztērēt 2 miljonus pilnīgi ne par ko.

Man šķiet, ka šī prasība, kas ir pirmajā posmā, nav nesamērīga, ja mēs salīdzinām to kopīgo. Man šķiet, ka šī Tautas nobalsošanas likuma 22.panta nav nesamērīga, ja mēs aplūkojam to procesu kopumā nevis tikai pirmos desmit tūkstošus. Šī lieta izriet no tādām divām kumulatīvām lietām. Viena lieta ir šī pirmā procesa ietvaros savāktie desmit tūkstoši un otra ir tas, ka valsts iesaistās šīs iniciatīvas nu, teiksim negribētos teikt, atbalstīšanā, bet tālāk virzīšanā, nosakot veselu mēnesi, kad var parakstīties, nosakot, ka valsts apmaksā šos cilvēkus, apmaksā visu šo procedūru un iztērē gandrīz 2 miljonus latu. Man liekas, ka šeit ir jāskatās viss kopums. Es

negribētu šeit teikt, ka tas ir pirmajā, ka ir kaut kāda pirmā posma prasības pret otrā posma prasībām. Tā ir kopīga prasība, kas izriet no diviem secīgiem soļiem.

R.Irklis.

Tādā gadījumā, ja mums, ja mēs piemērotu līdzīgu drošības pakāpi uz šo pirmo posmu, vai pastāv risks, ka šī nauda otrajā posmā tiktu nelietderīgi iztērēta?

G.Kusiņš.

Es saprotu jūsu nostāju. Tautas nobalsošanas likuma 22.panta prasība jau nav par konkrētu naudu. 22.panta otrā daļa prasa to, ka jāiegūst ir pārlicība. Šobrīd šo pārlicību iegūstam no tā... ar pašvaldības iestāžu starpniecību, jo šajās divās iestādēs ir klasiska paraksta apliecināšana. Viņi to veic ikdienā. Valsts varētu uzticēt varbūt kādam citam, bet šķiet, ka valstij šinī gadījumā būtu jāizšķiras. Viņa varbūt varētu uzticēt vēl kādai iestādei. Bet nevar iet pilnīgi tādu ceļu, ka var jebkurā valsts vai pašvaldības iestādē ieiet un apliecināt.

Pie šādiem nosacījumiem es neredzu citu saudzējošāku tādu mehānismu, kādā varētu sasniegt šo mērķi, kad nav pārkapts, manā izpratnē, labas pārvaldības princips un patiešām tie paraksti ir īsti, lai valsts iztērētu nākamās divus miljonus otrajā kārtā.

R.Irklis.

Paldies. Vēl viens jautājums par to. Kā jūs skatāties principā, varbūt teoretizējot tādu iespēju, ka kāds, kā jūs minējāt, varētu noviltot visus desmit tūkstošus parakstus. Vai tiešām jūs redzat, ka cilvēks kāds varētu būt tik ļoti ieinteresēts šī pirmā posma realizācijā, kurš galīgi nedod nekādu rezultātu, jo ir vajadzīgs arī šis otrais posms, un riskēt, teiksim, ar savu reputāciju, riskēt ar savu brīvību, tā teikt, jo tās ir kriminālsodāmas darbības, lai tiešām viltotu šos desmit tūkstošus parakstus šajā pirmajā posmā. Jo tikt pieķertam tādā situācijā, es domāju, nav nemaz tik grūti.

G.Kusiņš.

Redziet, man ir grūti iedomāties sevi noziedznieka ādā. Un kā jūtās tas cilvēks, kas vilto desmit tūkstošus parakstus. Es pieļauju, ka es nepratīšu līdz galam, tādēļ es atturēšos varbūt no tā. Bet man šķiet, ka tā būtība šeit ir tāda, ka var jau noviltot ne tikai šos desmit tūkstošus. Bet ja ir nederīgi, vai, teiksim, savākti nevis viltojumi, bet paraksta rīcību nespējīgas personas, parakstījušās personas, kurām nav vēlēšanu tiesības, kas Latvijā ir diezgan daudz, vai kā citādi, ka iznāk tā, ka valsts, manuprāt, šķiež nodokļu maksātāju naudu uz kaut kādām pārbaudēm, bet neizveido saprātīgu mehānismu, lai to otro pakāpi un to otro milzīgo naudas tērēšanu nemaz neveiktu. Man liekas, ka šie divi lati pirmajā posmā ir saprātīgs, ja mēs runājam par tālāko, kā tas attīstās.

R.Irkliis.

Paldies. Un vēl pavisam... Notariāta likumā jūs minējāt par šiem grozījumiem, kas ir veikti. Bet sakiēt, vai joprojām šī te pārbaude Iedzīvotāju reģistrā un nederīgo dokumentu reģistrā ir paredzēta?

G.Kusiņš.

Jā. Šinī gadījumā tā pārliecināšanās notiek. Bet likums saka, ka par to neņem naudu.

R.Irkliis.

Jā, bet vai jūs zināt, kurš tad maksā par šo te ieskatīšanos šajā gadījumā?

G.Kusiņš.

Šī lieta ir vairākkārt debatēta un man liekas, ka par to nevajadzētu maksāt nevienam. Ja valsts amatpersona, šinī gadījumā notārs, ieskatās citā valsts uzturētā reģistrā, tad mēs nevaram runāt, ka šeit ir jāmaksā. Nav jāmaksā Ministru kabinetam, Saeimai par iesniegtā likumprojekta pieņemšanu, vai vienai valsts iestādei par otrā iestādē izdarīto pieprasījumu. Manuprāt, šeit nav runa par maksu, šeit ir runa par divu valsts amatpersonu, notārs šinī gadījumā kā valsts amatpersona un arī tas, ka tiek uzturēta šī datu bāze, arī tas patiesībā ir valsts iestāde. Šeit nevarētu būt naudas prasīšana. Man liekas, ka tas, kas tika pamatoti apšaubīts, nevar prasīt no notāra naudu par to, ka viņš, izpildot publisku funkciju, ieskatās valsts uzturētos, par nodokļu maksātāju uzturētos reģistros. Tas arī bija man liekas, tas galvenais iemesls, kas pacēla šo paraksta apliecināšanas summu nesaprātīgos...es uzskatu, nesaprātīgos apmēros, ka nācās Saeimai iejaukties un noteikt precīzi Notariāta likumā, ka par to maksu nedrīkst ņemt no tā cilvēka, kas ir atnācis apliecināt parakstu. Un otrkārt, nosakot šo taksi, tas nevar ierobežot personas tiesības pēc būtības. Es domāju, ka tad, kad šī naudas summa sasniedza šo nesaprātīgo apmēru, tad, es domāju, ka Saeima ļoti pareizi izdarīja.

R.Irkliis.

Paldies. Man šobrīd vairāk jautājumu nav.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem ir kādi jautājumi?

Jūs, atbildot uz pieteikuma iesniedzēja pārstāvja jautājuma teicāt, ka ir jāiegūst pārliecība, ka paraksts ir īsts. Tā kā tas ir it kā privātas gribas apliecināšanas fakts.

Tad, kad es eju pie notāra, es nodrošinos par to, ka mums nebūs strīdu par to, ka otra puse arī ir parakstījusies līgumā vai kaut kur uz dokumenta. Sakiēt, lūdzu, kam šajā gadījumā gribas iegūt šo pārliecību, ka paraksts ir īsts? Tam, kas iet? Vai tam, kas ir labas gribas izpausme.

G.Kusiņš.

Šinī gadījumā, nu, ja tas būtu kaut kāds līgums, tad otra puse arī vēlas pārliecināties, ka tas īstais cilvēks ir parakstījis, kas ir. Šinī gadījumā maksā tas, kas vēlās gūt pārliecību.

G.Kūtris.

Šajā privātās gribas izpausmes gadījumā maksā tas, kuram nav vajadzīga šī pārliecība.

G.Kusiņš.

Jā, bet man šķiet, ka vēl aizvien šeit nav izprasta šī lieta pēc būtības. Valsts otrajā posmā tērēs naudu. Lielu nodokļu maksātāju naudu. Likums, Tautas nobalsošanas likums nosaka tikai parakstīšanas kārtību, ka šis paraksts ir jāapliecina. Likums nenosaka, ka par to ir ņemami desmit lati. Likums pasaka, ka tas ir notārs vai bāriņtiesa. Notariāta likums savukārt paredz, ka par to nevajag ņemt maksu no šī cilvēka. Nosakot šo taksi, es vēlreiz gribu pateikt, nosakot šo taksi, nevar ierobežot šīs parakstīšanās tiesības pēc būtības.

Man šķiet, pie šādas konstrukcijas un pie pareizas likuma interpretācijas, es neredzu, kā mēs varētu pateikt, ka netiek ierobežotas parakstīšanās tiesības pēc būtības, bet viņas faktiski tiek ierobežotas. Ja Saeimas griba ir pateikt, ka nedrīkst ierobežot... taksi parakstīšanās tiesības pēc būtības... Es domāju, ka no likuma redakcijas viedokļa šeit nevarētu būt ne mazāko šaubu, ka esošā likuma redakcija atbilst Satversmes 1.pantam. Vai uz šī Saeimas dotā deleģējuma pamata Ministru kabinets ir rīkojies pareizi, tas nav mans šinī gadījumā atbildes jautājums.

G.Kūtris.

Paldies Saeimas pārstāvim par aizrādījumu, ka nav izprasta lietas būtība. Tiesa tāpēc skata šo lietu, lai izprastu.

Paldies jums par atbildēm uz jautājumiem.

Tālāk tiesa pāriet... tiesa vēlas uzklaustīt pieaicinātās personas. Tiesa piedāvā pieaicinātās personas uzklaustīt tādā secībā, ka vispirms uzklausa Ministru kabineta pārstāvi, jo šeit ir saistība ar likumu, pēc tam uzklausām Tiesībsarga, Centrālās vēlēšanu komisijas, Zvērinātu notāru padomes pārstāvi un Muciņa kunga viedokli.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi citi priekšlikumi par pieaicināto personu uzklauššanu? Nav.

Tāpēc tiesa aicina Ministru kabineta pilnvaroto pārstāvi Inesi Nikuļcevu izklāstīt savu viedokli par šodien izskatāmo lietu un šīm problēmām.

Lūdzu!

I.Nikuļceva.

Paldies. Godājamā tiesa! Es šajā lietā pārstāvu Tieslietu ministriju, tāpēc es varēšu izklāstīt tikai Tieslietu ministrijas viedokli.

Un izklāstot mūsu viedokli, es sākumā gribētu teikt, ka principā Tieslietu ministrija šajā lietā piekrīt Saeimas paustajam viedoklim un līdz ar to es centīšos varbūt vairāk minēt papildu argumentus.

Vispirms, tā kā lieta ir ierosināta par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1.pantam, tad mūsaprāt šajā lietā patiešām ļoti svarīga ir labas pārvaldības principa interpretācija. Un, lai gan Tieslietu ministrija piekrīt tam, ka no Satversmes 1.panta patiešām izriet vairāki tiesiskas valsts principi un arī labas pārvaldības princips, tomēr mēs nevarētu piekrist tai konkrētai šī principa interpretācijai, kādu ir sniedzis pieteikuma iesniedzējs. Proti, pieteikuma iesniedzējs šo labas pārvaldības principu interpretē tā, kā tas ir norādīts Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.pantā. Savukārt šis likums attiecas uz valsts pārvaldi un protams, ka labas pārvaldības princips pamatā tomēr attiecas uz valsts pārvaldi.

Lai gan mēs piekrītam tam, ka šis princips attiecas arī uz Saeimu, bet tā izpratne Saeimā un tā realizācija Saeimā nav tāda pati, kā valsts pārvaldē. Un es nevarētu piekrist tam, kas ir minēts pieteikumā, es nocitēšu, ka likumdevējam no Satversmes 1.panta izrietošais labas pārvaldības princips liedz pieņemt tiesību normas, kas neuzlabotu sabiedrībai sniegto pakalpojumu kvalitāti, kā arī apgrūtinātu vai pasliktinātu procedūras privātpersonu labā.

Lai gan šajā gadījumā mūsaprāt tādas normas, kas apgrūtinātu procedūras privātpersonu labā arī nav pieņemtas, tomēr principā Saeimai kā likumdevējam ir plaša rīcības brīvība pieņemot likumus. Un Saeima principā var ieņemt arī tādas normas, kas sarežģī procedūras, kas paredz noteiktus ierobežojumus, nu, savā ziņā arī apgrūtinā. Ja vien šiem ierobežojumiem ir samērīgs mērķis, ir mērķis, kas ir samērīgs ar šo ierobežojumu, un ja tas notiek sabiedrības interesēs.

Tālāk runājot par apstrīdēto normu. Mēs varētu piekrist tam, ka apstrīdētā norma ir sava veida ierobežojums un ja šī norma ir ierobežojums, tad noteikti, kā jebkuram ierobežojumam, tam ir jābūt kāda leģitīma mērķa labad, tam ir jābūt saprātīgam un samērīgam ar sasniedzamo mērķi.

Lai noskaidrotu par to, vai šis te leģitīmais mērķis un samērīgums pastāv, es gribētu arī sākt ar Satversmes 78.pantu, kas nosaka, ka vienai desmitajai daļai vēlētajū ir tiesības iesniegt likuma projektu. Un, tā kā Satversmē nav noteikta konkrēta kārtība, kā tas notiek, tad ir nepieciešams noteikt likumā šo kārtību. Un šī kārtība ir arī noteikta likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22. un 23.pantā. Un, kā jau atzīmēja Kusiņa kungs, šajos pantos ir noteikta divpakāpju procedūra jeb divu etapu procedūra.

Pirmā pakāpe jeb etaps ir privātpersonu iniciatīva, tie ir vismaz desmit tūkstoši parakstu, kas ir jāsavāc privātas iniciatīvas veidā. Un otrajā stadijā, kad pirmie desmit tūkstoši parakstu ir savākti, tad iniciatīvu uzņemas valsts un šajā otrajā stadijā es gribētu uzsvērt to, ka pilnīgi visus, gan organizatoriskos, gan arī finansiālos izdevumus uzņemas valsts un es gribētu teikt, ka šāda tik labvēlīga procedūra nav nevienā citā valstī, vismaz tik tālu, cik tālu Tieslietu ministrija to ir izpētījusi. Mēs diezgan detalizēti izpētījām Lietuvas, Polijas, Spānijas un Šveices pieredzi

un nevienā no šīm valstīm nav tāda kārtība, ka vienu no referendumu etapiem pilnībā organizē un uzņemas valsts. Līdz ar to es uzskatu, ka Latvijā šī procedūra ir tik labvēlīga, kā nekur citur.

Un es varbūt arī ļoti īsi izstāstīšu pēc mūsu rīcībā esošās informācijas, kā tas notiek citās valstīs, lai demonstrētu to, ka tāds mehānisms salīdzinājums, kā iespējams, ka citās valstīs nevar notariālo apliecinājumu un Latvijā vajag, ka viņš tomēr varbūt nav labākā pieeja. Jo sistēmas atšķiras un katrā valstī ir savi mehānismi, kas nodrošina pilsoņu gribas īstuma paušanu.

Piemēram, Lietuvā ir jāsavāc 30 tūkstošu pilsoņu parakstu un, lai tos savāktu, tiek izveidota īpaša iniciatīvas grupa no vismaz 15 personām, kuri likumā noteiktajā kārtībā tiek reģistrēti un kuri tajā skaitā arī uzņemas atbildību par pilsoņu parakstu vākšanu un par parakstu autentiskumu.

Savukārt Polijā ir divpakāpju pilsoņu iniciatīvas procedūra. Tomēr abās pakāpēs tā ir privāta iniciatīva, kuru pilnībā finansē privātas personas. Pirmajā etapā vai pakāpē ir jāsavāc vismaz desmit tūkstošu vēlētāju parakstu un pēc šiem desmit tūkstošiem iniciatīvas grupa, kurā ir vismaz 15 pilsoņu, arī tiek reģistrēta, attiecīgais projekts tiek publicēts un pēc tam otrajā pakāpē šai iniciatīvas grupai ir jāsavāc vēl 90 tūkstoši, jo kopā ir nepieciešami 100 tūkstoši parakstu, kas ir jāsavāc 3 mēnešu laikā.

Savā ziņā līdzīga sistēma kā Latvijā, ir Spānijā, jo tur pilsoņi var iesniegt likumprojektu, ja ir savākti 500 tūkstoši parakstu, bet Spānijā arī šie paraksti ir jāapliecina. To var izdarīt notārs, valsts iestādes ierēdnis, vietējās pašvaldības sekretārs, kā arī iniciatīvas komisijas nozīmētas personas. Un šajā gadījumā arī ir iniciatīvas komisija nepieciešama.

Un par Šveici jau arī minēja Kusiņa kungs. Šveicē arī simts tūkstoši pilsoņu var iesniegt likumprojektu, tomēr valsts nefinansē nekādā veidā un neuzņemas šīs procedūras organizāciju. Tā ir privāta iniciatīva, ir noteikta iniciatīvas komisija, kura vāc šos parakstus.

Tātad atgriezoties es vēlreiz gribētu uzsvērt to, ka Latvijā atšķirībā no citām valstīm ir divpakāpju procedūra un otro etapu jeb pakāpi pilnībā organizē valsts. Savukārt pirmā stadija ir personu privāta iniciatīva un protams, šajā pirmajā stadijā ir nepieciešams nodrošināt personas gribas izteikuma īstumu un derīgumu. Un ja mēs uzskatām šo prasību apliecināt parakstus par ierobežojumu, tad, manuprāt, mērķis šim ierobežojumam ir nodrošināt to, lai paraksti būtu ticami, lai būtu izslēgtas jebkuras viltošanas iespējas.

Un es gribētu arī uzreiz pieskarties pie tā, ka, protams, arī pirmie desmit tūkstoši paraksti tiek iesniegti Centrālajai vēlēšanu komisijai un it kā viņa varētu pārbaudīt, bet Centrālā vēlēšanu komisija nekādā veidā nevar pārbaudīt to, vai persona ir pašrocīgi parakstījusies. Centrālā vēlēšanu komisija pārbauda tikai to, vai viens un tas pats uzvārds nav norādīts vairākas reizes un vai tāda persona patiešām eksistē.

Es gribētu arī norādīt uz to, ka mūsaprāt šāda divpakāpju procedūra ir ļoti lietderīga un saprātīga, jo tas, ka ir prasība savākt pirmos desmit tūkstošus parakstu, nodrošina to, ka valsts

no budžeta līdzekļiem otro stadiju finansē tikai tad, ja tiek virzīti likumprojekti, kuriem ir vismaz noteikts atbalsts sabiedrībā, nevis jebkurš likumprojekts. Ja šādas pirmās stadijas nebūtu, tad jebkura persona varētu ierosināt likumu, likumprojektu un neatkarīgi no tā, vai tai būtu kāds atbalsts citās personās vai nē, būtu jāveido šī otrā stadija, kas tiek finansēta no valsts budžeta.

Tālāk es gribētu nedaudz pieskarties pie tā, kurām tiešām personām tiek uzdots apliecināt šos parakstus.

Protams, ka parakstus apliecināt teorētiski var uzdot dažādām institūcijām. Latvijā droši vien visi zina to, ka pastāv zvērinātu notāru institūts. Zvērināti notāri ir tiesu sistēmai piederīgas personas, kuras pielīdzina valsts amatpersonām un zvērinātu notāru institūts ir izveidots tieši ar mērķi veikt privātas gribas publisku apliecināšanu. Saskaņā ar Notariāta likuma 65.panta 2.punktu, zvērinātam notāram piekrīt taisīt apliecinājumus. Un papildus gribētu minēt to, ka šī sistēma Latvijā pastāvēja arī pirms Otrā pasaules kara, jo tika atjaunots 1937.gada Notariāta likums pēc neatkarības atjaunošanas. Līdz ar to Latvijā jau pastāv noteikta sistēma, ir noteiktas personas, kas veic paraksta īstuma apliecināšanas funkciju. Tie ir notāri un bāriņtiesas veic šo te funkciju pagastos un novados, kur nav zvērināta notāra.

Un līdz ar to jautājums ir par to, vai tiešām ir lietderīgi, ja iet runa par tautas nobalsošanu, šo pašu funkciju, kas citos gadījumos tiek uzticēta notāriem, uzticēt kādām citām personām. Nu, Tieslietu ministrijas ieskatā tas noteikti nebūtu lietderīgi gan tāpēc, ka citas iestādes nevarētu kvalitatīvi veikt to funkciju, jo vismaz daļa iestāžu pat nepieņem privātpersonas un viņas nevarētu kvalitatīvi pārliicināties par personas identitāti un gribas īstumu, gan arī tajos gadījumos, kur iestādes pieņem privātpersonas un it kā teorētiski varētu apliecināt paraksta īstumu, šādas sistēmas izveide prasītu ļoti lielus gan ieguldījumus organizatoriskus, gan finansiālus, jo, protams, ka varbūt nevajag daudzus ieguldījumus, lai persona vērstos nu, piemēram, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē un lūgt apliecināt parakstu, bet kas notiek tālāk, kā Centrālā vēlēšanu komisija varēs pārliicināties par to, ka tā ir tiešām valsts amatpersona, kas ir apliecinājusi parakstu, bet nevis kāds cits. Tad šajā gadījumā acīmredzot būtu jāveido atsevišķa sistēma.

Tālāk es gribētu īsi runāt par to samaksu, kāda tiek ņemta likuma ierosināšanas gaitā.

Vispirms es gribētu uzsvērt to, ka pati dalība likuma ierosināšanas procesā ir bezmaksas. Vienlaikus ir divas dažādas summas, kas ir personai jāmaksā par tās paraksta apliecināšanu. Proti, zvērināti notāri iekasē valsts nodevu un ņem atlīdzību par notariālu darbību izpildi.

Valsts nodevu nosaka 2001.gada 23.janvāra noteikumi „Noteikumi par valsts nodevu par notariālo darbību izpildi un īpašumtiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” un valsts nodeva par paraksta īstuma apliecināšanu uz dokumentu ir 20 santīmi.

Un, protams, zvērināts notārs ņem arī atlīdzību par savu darbu, to paredz Notariāta likums un saskaņā ar Ministru kabineta 2008.gada 15.septembra noteikumiem „Noteikumi par zvērināta notāra atlīdzības taksēm un to noteikšanas kārtību” šī atlīdzības takse ir 1.65 Ls, bet atlīdzības takse ir jāpieskata arī pievienotās vērtības nodoklis. Līdz ar to gan līdz 2007.gada

20.decembrim, gan arī pašlaik, kopš šī gada janvāra, kad stājās spēkā grozījumi Notariāta likumā, šīs ir tās divas summas, kas ir jāmaksā privātpersonai. Tas kopā ir 2.20 Ls.

Tālāk es gribētu arī vērst uzmanību uz Notariāta likuma grozījumiem un šajā mirklī varbūt es pieskaršos tikai pēdējiem grozījumiem, kurus Saeima pieņēma 2008.gada 18.decembrī, un šis likums nosaka, ka notārs ir atbrīvots no samaksas par informācijas saņemšanu, kad viņš pārbauda personas datus un arī neprasa samaksu no personas.

Un ļoti svarīga ir arī jau minētā Notariāta likuma 165.panta 2.daļa, kas nosaka, ka nosakot taksi likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” paredzētajā paraksta apliecināšanas gadījumā, tās apmērs nedrīkst ierobežot parakstīšanās tiesības pēc būtības.

Un, manuprāt, Saeima ir devusi ļoti skaidru norādi Ministru kabinetam, cik liela var būt šī takse. Mūsu ieskatā takse – 1.65 Ls un pievienotās vērtības nodoklis – ir vērtējama kā pamatota un samērīga, proporcionāla. Tā nav liela summa, jo īpaši ņemot vērā to, ka Notariāta likums arī paredz personai tiesības vērsties Zvērinātu notāru padomē un lūgt atbrīvot no takses samaksas, ja šī persona patiešām ir mazturīga.

Tāpat arī attiecībā uz valsts nodevu, Tieslietu ministrija ir sagatavojusi jaunus noteikumus par valsts nodevām, kuros būs paredzēts, kam likuma „Par tautas nobalsošanu” gadījumā personai par paraksta īstuma apliecināšanu valsts nodeva nebūs jāmaksā.

Un līdz ar to atzīstot to, ka ir dažādi vērtējama tā summa, kas bija noteikta pirms kāda laika, kas bija 9,99 Ls, šajā mirklī Tieslietu ministrijas ieskatā tiešām šī te summa ir arī neliela, saprātīga un proporcionāla un arī nav pamata bažām par apstrīdētās normas atbilstību Satvermes 1.pantam.

G.Kūtris.

Paldies. Sāksim ar to, ko jūs beigās arī stāstījāt. Sakiet, lūdzu, jums gan rakstiskajā viedoklī, gan arī tagad jūs teicāt, ka Tieslietu ministrija uzskata, ka dalība likuma ierosināšanas procesā ir bezmaksas. Sakiet, lūdzu, vai jūs uzskatītu, ka jūs dalība vēlēšanu procesā, kad jūs ejat balsot un būtu noteikts, ka pie ieejas jums ir jāmaksā durvju sargam 5 latī, arī būtu bezmaksas?

I.Nikuļceva.

Manuprāt, šādas situācijas nav salīdzināmas tāpēc, ka persona nemaksā par dalību likuma ierosināšanā. Likuma ierosināšanā ir divi etapi, kur viens etaps ir pilnībā bezmaksas un pirmajā etapā viņa maksā zvērinātam notāram atlīdzību par paraksta īstuma.

G.Kūtris.

Bet bez šīs maksas tālāk netiktu.

I.Nikuļceva.

Protams, var būt dažādas situācijas. Mēs zinām, ka praksē ir iniciatīvas grupas, kuras Latvijā nav regulētas likumā, bet parasti tiek izveidotas, mēdz apmaksāt arī šos notāra izdevumus, un arī, kā jau teicu, persona var lūgt atbrīvot viņu no zvērināta notāra takses, ja viņa ir mazturīga vai kādi citi apstākļi.

G.Kūtris.

Mans jautājums. Sakiet, lūdzu, cilvēks, godīgs pilsonis, kas grib piedalīties vēlēšanās, bet viņam nav naudiņas, tā ir iztērēta par zālēm. Dzīvo tālā Rēzeknes rajonā kaut kur pie pašas robežas. Kā viņš varētu bez maksas dabūt Zvērinātu notāru padomes atbrīvojumu no maksas?

I.Nikuļceva.

Ja persona dzīvo tiešām kādā nomaļā vietā, tad viņa visdrīzāk var vērsties bāriņtiesā, jo notariālās funkcijas pagastos un novados, kur nav zvērinātu notāru, veic bāriņtiesa. Tiesa gan, bāriņtiesas gadījumā arī ir valsts nodeva 2 lati. Pie Zvērinātu notāru padomes šī persona var vērsties rakstiski, uzrakstot vēstuli, bet es domāju, ka par to var labāk izstāstīt zvērināts..

G.Kūtris.

Vai vēstule ir bezmaksas?

I.Nikuļceva.

Cik man zināms, tad nē.

G.Kūtris.

Otrs jautājums. Saistībā ar šo pašu jautājumu, arī pie bāriņtiesas ir jāiet maksāt. Jūs pie-minējāt Spānijas piemēru, un ka tur var šo parakstu dot arī pie vietējās pašvaldības sekretāra. Sakiet, lūdzu, tā ir kaut kāda jauna sistēma, kas būtu Latvijā sarežģīta vai, teiksim, pašvaldības sekretārs tomēr sēž un algu saņem un var turēt pie sevis sarakstu, kur kāds atnāk un parakstās vai nē.

I.Nikuļceva.

Manuprāt, šeit ir tomēr divi aspekti – gan organizatoriskais, gan finansiālais. Un man ir grūti pateikt visu iestāžu vietā, kuras iestādes varētu atļauties pieņemt ar pašreizējiem resur-siem, neprasot kādus papildlīdzekļus iedzīvotājus, un kuras nē.

Bet ir vēl otra problēma, kas ir organizatoriskā, jo ja jebkura pašvaldības amatpersona apliecinās citu personu parakstus, kādā veidā Centrālā vēlēšanu komisija pēc tam varēs pārlicie-nāties par to, ka tas ir tiešām pašvaldības amatpersonas paraksts. Tad acīmredzot ir jāveido kāda īpaša organizatoriska sistēma, kā tas varētu darboties.

G.Kūtris.

Ja ministrija saņem kādu vēstuli no pašvaldības, vai tad prasa notariāli apliecināt viņu parakstu, ka tiešām tā ir pašvaldības amatpersona?

I.Nikuļceva.

Nu, šajā gadījumā pašvaldība, pirmkārt, neizsaka savu gribu veikt kādas publiskas funkcijas.

G.Kūtris.

Bet par ticamību?

I.Nikuļceva.

Tajā pašā laikā nevar salīdzināt privātpersonas parakstu un publiskas personas parakstu, jo publiskai personai ir veidlapa, ir noteiktas amatpersonas, par kurām ir zināms, vai tādas ir, vai nav. Un, ja rodas šaubas, protams, tiesu administrācija var arī sazināties un pārliedzināties.

G.Kūtris.

Un viens mazs precizējošs jautājums. Jūs pieminējāt ļoti labus piemērus par citām valstīm. Sakiet, lūdzu, vai tā informācija bija par to, ka tur parakstus kaut kas apliecina vai pieņem šos parakstus? Vai šī informācija attiecas arī uz maksu? Vai tur ir arī jāmaksā vai nav jāmaksā?

I.Nikuļceva.

Ir tā, ka parakstu apliecināšana kā tāda notiek tikai Spānijā, pārējās minētajās valstīs – Lietuvā un Polijā – par parakstu autentiskumu atbild iniciatīvas grupa. Un tur nekāda maksa šajā mirklī nenotiek. Un Šveicē šos parakstus pārbauda municipalitāte un federālā kanceleja un protams, personai par to pārbaudi jāmaksā nav.

Tomēr, ja jūs pajautātu par citām valstīm, es varbūt gribētu vērēt uzmanību arī uz vēl vienu atšķirību, kas ir Latvijā un citās valstīs. Piemēram, Lietuvā, Polijā vai Spānijā, ja personas iesniedz šo te pilsoņu iniciatīvu parlamentā, parlamentam ir pienākums šo likumprojektu izskatīt un tas ir arī viss. Viņš var šo likumprojektu noraidīt vai pieņemt. Savukārt Latvijā, kā mēs zinām, varētu teikt, ka ir cita demokrātijas pakāpe, jo tajā gadījumā, ja parlaments jeb Saeima nepieņem šo pilsoņu iniciatīvu bez grozījumiem, tiek rīkota tautas nobalsošana. Tā ir arī, manuprāt, būtiska atšķirība, kas ir jāņem vērā.

G.Kūtris.

Tiesnešiem jautājumi? Tiesnese Krūma.

K.Krūma.

Man ir tāds jautājums. Sakiet, lūdzu, vai komisija ir pabeigusi pārkāpumu procedūru pret Latviju attiecībā uz notāriem?

I.Nikuļceva.

Cik man zināms, tad nē.

K.Krūma.

Vai tas varētu kaut kā ietekmēt tālāk šo te notāru funkciju ieskatīties publiskajās datu bāzēs?

I.Nikuļceva.

Nu noteikti, jā. Latvija ir iestājusies arī lietā Kapienu tiesā par notāriem, bet ja patiešām mēs zaudēsim šo lietu un atzīsim pārkāpumu, tad, protams, būs jāapsver notariāta sistēma.

G.Kūtris.

Lūdzu, jautājums pieteikuma iesniedzēju pārstāvim?

R.Irklis.

Kā viens no pirmajiem jautājumiem man būtu tāds. Jūs esat izpētījusi ļoti rūpīgi par to, kā tas citās valstīs notiekas. Un lielākajā daļā šo valstu, cik es saprotu, paraksti netiek apliecināti pie notāriem. Respektīvi, Spānijas gadījumā tās ir arī valsts un pašvaldības iestādes, ir arī notārs, Lietuvā, piemēram, tā ir tāda grupa cilvēku, kas šos parakstus vāc. Vai jums ir zināms par izmaksām, kas šiem cilvēkiem rodas, kad viņi paši vāc šos parakstus un vai tas ir kaut kur reglamentēts, kādām šīm izmaksām ir jābūt... Vai arī apmēram var varbūt ieskicēt, kā šīs izmaksas rodas, jo atšķirībā no Latvijas šī samaksa ir noteikta ar likumu jeb Ministru kabineta noteikumiem. Vai citās valstīs ir arī kāda valsts reglamentēta samaksa par šo parakstu vākšanu un izmaksām, kas no tām rodas?

I.Nikuļceva.

Es jau atbildot uz Kūtra kunga jautājumu teicu par to, ka Lietuvā, Polijā un Šveicē nekādas samaksa no personām netiek ņemta. Un visas šīs izmaksas, kas rodas iniciatīvas komisijai vai grupai, apmaksā pati iniciatīvas komisija vai grupa.

Polijā tas ir pat īpaši regulēts. Te ir tāds regulējums, ka iniciatīvas komiteja nesaņem nekādu finansiālu atbalstu no valsts, bet, tā kā tai ir juridiskas personas statuss, tā var organizēt ziedojumu kampaņas.

Jā, nu, diemžēl man nav konkrētas informācijas par to, cik šādas te informācijas kampaņas izmaksā.

R.Irklis.

Tad otrs jautājums man būtu par pašvaldību un valsts amatpersonu parakstu... Jūs minējāt, ka ir ļoti viegli pārliecināties par to, ka šī te, ka tas paraksts patiešām ir īsts un ka viņš ir autentisks, teiksim, piezvanot un tamlīdzīgi. Vai jūs šeit saskatāt būtisku atšķirību no tās iespējas pārliecināties šaubu gadījumā, ja ir šaubas par kādas privātpersonas parakstu, turklāt, ja ir

norādīts šīs personas kods un tamlīdzīgi vai ir būtiskas atšķirības, pirmkārt, drošības ziņā un otrkārt, vai ir būtiskas atšķirības, lai varētu pārliecināties par to, vai šis paraksts tiešām ir īsts un autentisks?

I.Nikuļceva.

Jā, manuprāt, ir būtiskas atšķirības. Es varbūt izstāstīšu tādu piemēru, kas varbūt nebūs diez ko nopietns. Bet piemēram, persona X vēlas savākt kādus desmit tūkstošus personu parakstus. Viņa var paņemt šos parakstus no „Latvijas Vēstneša”, kā nodemonstrēja Kusiņa kungs, vai citādā veidā ļaunprātīgi izmantot, piemēram, ja viņa strādā personāla nodaļā kādā lielā uzņēmumā vai tamlīdzīgi. Un pat, lai gan pašlaik šādas prasības nav, bet pat ja mēs, piemēram, paredzētu likumā, ka ir jānorāda arī telefons, pa kuru Centrālā vēlēšanu komisija var sazināties ar personu un pajautāt, vai viņi ir parakstījuši šo pieteikumu, šī negodprātīgā persona var, piemēram, iegādāties vairākas „Zelta zivtiņas” vai tamlīdzīgas mūsdienu tehnoloģijas iespējas un es domāju, ka ja personai patiešām ir šāda vēlme, tad veikt viltojumu nebūtu sarežģīti.

Un ir jāņem vērā arī, ka tie ir desmit tūkstoši paraksti, bet nevis viens vai pieci. Ir diezgan lielas tehnoloģiskās iespējas.

R.Irkliis.

Par šo samaksu kā tādu. Vai jūs uzskatāt, ka šī samaksa ir nepieciešama pēc būtības, tā teikt, lai ierobežotu kaut kādā veidā cilvēku aktivitāti attiecībā uz likumu ierosināšanu? Lai nebūtu pārāk daudz šo likumu ierosinātāju. Vai arī tas ir vienkārši tā sanācis šajā gadījumā, ka šī samaksa ir paredzēta par šiem notāru pakalpojumiem, bet īstenībā viņa pēc būtības nav nepieciešama un teorētiski varētu būt nodrošināta arī bezmaksas šī te parakstu vākšana valsts iestādēs, piemēram, kā tas ir Spānijā?

I.Nikuļceva.

Es nedomāju, ka kaut kas ir bezmaksas, jo par katru funkciju, ko kāds veic, kāds samaksā. Ja to veic notāri un persona par to nemaksā, tad par to maksā vai nu paši notāri vai valsts. Tāpat, ja to veic valsts amatpersonas, tad arī valsts par to maksā. Un protams, tas ir jautājums par to, kāds ir mūsdienu krīzes apstākļos valsts budžeta sadalījums, jo vajadzību ir ļoti daudz un tas ir jautājums par to, ko valsts prioritāri finansēs – vai likumdošanas iniciatīvas, kurām tomēr, iespējams, arī nebūs atbalsta sabiedrībā, vai tomēr tiek finansētas pensijas, pabalsti, vai kādi citi nepieciešamie pasākumi.

G.Kūtris.

Paldies. Saeimas pārstāvis? Lūdzu!

G.Kusiņš.

Man ir tikai viens precizējošs jautājums. Vai es pareizi sapratu, ka, balstoties uz šiem grozījumiem Notariāta likumā, jau ir domāts par iespējamiem pilnveidojumiem, lai tiktu noteikta šī atlīdzības takse tāda, kas neaizskar šīs parakstīšanas tiesības pēc būtības. Jūs pieminējāt, ka tiek gatavots. Vai es pareizi sapratu?

I.Nikuļceva.

Tiek gatavoti Ministru kabineta noteikumi, kas aizstās.. es nolasīšu pilnu nosaukumu.. noteikumus par valsts nodevu par notariālo darbību izpildi un īpašumu tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā.

Pareizāk sakot, viņi ir jau sagatavoti un pašās tuvākajās dienās tiks izsludināti Valsts sekretāru sanāksmē. Šajā projektā ir paredzēts, ka piedaloties parakstu vākšanā, likumdošanas iniciatīvā, persona ir atbrīvota no valsts nodevas par paraksta īstuma apliecināšanu. Tātad 20 santīmi jāmaksā nebūs.

Savukārt attiecībā uz noteikto zvērinātu notāru taksi par paraksta īstuma apliecināšanu, kas ir 1.65 Ls un pievienotās vērtības nodoklis, mūsu ieskatā šī takse nav tāda, kas ierobežotu parakstīšanās tiesības pēc būtības. Līdz ar to tuvākajā laikā izmaiņas nav plānotas.

G.Kusiņš.

Paldies.

G.Kūtris.

Viens tāds mazs jautājums. Jūs arī sākāt ar nenopietnu piemēru. Un pirms pārtraukuma varbūt arī tāds nenopietns jautājums, bet varbūt arī nopietns.

Sakiet, lūdzu, vai jūs zināt, Valsts proves inspekcija pārbauda dārgmetālus. Ja pārdevējs ieved Latvijā tūkstoš izstrādājumus, vai Valsts proves inspekcija pārbauda katru vai desmito daļu?

I.Nikuļceva.

Es patiešām nezinu.

G.Kūtris.

Es ar to domāju, ka varētu pārbaudīt izlases kārtībā šo parakstu īstumu. Jo tad, kad Valsts proves inspekcija dod savu atzinumu, viņa negarantē, ka katrs, kas pircēja rokās nonāks izstrādājums, ir tiešām ar tādu provi, bet saka, ka tie visi atbilst.

I.Nikuļceva.

Nē, es varētu arī atbildēt. Man šķiet, ka tas ir tomēr jautājums par to, kāda sistēma ir kurā valstī. Jo tad, ja tā ir kopumā privāta iniciatīva, un visu parakstu skaitu savāc privātpersonas, protams, varētu pārbaudīt izlases kārtībā. Bet gadījumā, kad šiem pirmajiem desmit tūkstošiem

parakstu ir tik ļoti liela nozīme, jo to savākšana nozīmē vairākus simtus tūkstošus izdevumu no valsts budžeta, kas ir otrajam etapam, kad Centrālā vēlēšanu komisija vāc parakstus un ja Saeima neapstiprina likumprojektu, arī vairāki miljoni referendumam. Tad šajā gadījumā, manuprāt, ir ļoti pamatoti tas, ka tiek katra paraksta īstums un ticamība pārbaudīta.

G.Kūtris.

Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Jautājums radās. Ja, pieņemsim, tomēr no šiem desmit tūkstoš parakstiem kaut viens ir viltots, kā izrādās. Vai var teikt, ka, lūk, visa šī pirmā stadija ir norisinājusies likumā noteiktajā kārtībā un ir radījusi likumā paredzētās tiesiskās sekas, proti, tādas, ka var uzsākt otro posmu, kuru jau tad veic Centrālā vēlēšanu komisija. Kā tad ir ar šo gribas īstumu pēc jūsu domām? Vai te ir jābūt simtprocentīgam visu iesaistīto personu, tā teikt, gribas īstumam konstatētam, vai varētu tomēr būt, ka desmit, piecdesmit, simts kaut kādi paraksti izrādās viltoti, bet joprojām tas otrais posms var norisināties un pat šis likumprojekts var nonākt līdz tautas nobalsošanai?

I.Nikuļceva.

Manuprāt, saskaņā ar spēkā esošo regulējumu pirmajā stadijā ir nepieciešami vismaz desmit tūkstoši parakstu. Tātad, ja ir iesniegti tieši desmit tūkstoši un kaut viens ir viltots, nu, tad pirmais etaps nav noticis. Ja ir iesniegti desmit tūkstoši un simts paraksti un, piemēram, piecdesmit ir viltoti, tad tas, protams, neietekmē tālāko virzību, jo, vienalga, ir desmit tūkstošu derīgu parakstu.

G.Kūtris.

Paldies jums.

Tiesa izsludina pārtraukumu uz vienu stundu un piecām minūtēm. Atgriežamies tātad 13.30.

(Pārtraukums)

G.Kūtris.

Atsākam tiesas sēdi. Aicinām Tiesībsarga pārstāvi.

L.Lauceniece

Godātā tiesa un pārējie lietas dalībnieki!

Šajā lietā esmu Tiesībsarga pārstāve un pilnvarotā persona un sniegšu Tiesībsarga viedokli par Satversmes tiesā izskatāmo lietu – „Par likuma, „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam”.

Latvijas Republikas Satversmes 1.pants nosaka, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska Republika un no Satversmes 1.pantā iekļautās demokrātiskās republikas jēdziena izriet virkne tiesiskas valsts principi. Arī samērīguma un tiesiskās paļāvības principi. Demokrātiskas un tiesiskas valsts principi balstās uz to, ka sabiedrībā pastāv līdzsvars starp pamatvērtībām un tiesību realizāciju.

Un izskatāmā likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrais teikums paredz balsstiesīgajiem Latvijas pilsoņiem, ja viņi vēlas iesniegt likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu tautas nobalsošanai, tad šos parakstus, katras personas parakstu, var apliecināt pie zvērināta notāra vai pašvaldību institūcijā, kura veic notariālas darbības. Tomēr šajā lietā ir jāmin arī Satversmes 101.panta pirmā daļa, kas nosaka, ka ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu. Un šis Satversmes pants paredz ļoti svarīgas tiesības, un šīs tiesības ietver arī tiesības piedalīties tautas nobalsošanā. Tomēr šeit jānorāda, ka tas nav absolūts, jo šis pats Satversmes 101.pants ietver nosacījumu likumā paredzētajā veidā.

Līdz ar to Satversme paredz, ka šo tiesību izmantošanas veids ir nosakāms ar likumu. Šis nosacījums ir jātulko, ņemot vērā likumos paredzētos ierobežojumus un izvērtējot Satversmes 101.pantu un likuma „Par tautas nobalsošanu” 22.pantu, un var secināt, ka Satversme paredz personām tiesības piedalīties valsts darbībā, tomēr nosakot konkrētus šo tiesību ierobežojumus, tas ir, konkrētas prasības attiecībā uz parakstu apliecināšanu. Un konkrēti šo parakstu apliecināšanu pie notāra vai bāriņtiesā šajā gadījumā.

Attiecībā uz cilvēktiesību jomu jāuzsver, ka cilvēktiesību praksē ir atzīts, ka personas cilvēktiesības ir un drīkst ierobežot, ja šis ierobežojums ir noteikts ar likumu, kalpo legītimam mērķim un ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā. Un, lai ierobežojums atbilstu šīm cilvēktiesību prasībām, ir jābūt visām trim šīm prasībām.

Un kas attiecas uz konkrēto ierobežojumu, var secināt, ka šis ierobežojums ir noteikts ar likumu, jo, pirmkārt, pastāv tiesību norma, kas pieļauj attiecīgo cilvēktiesību ierobežošanu un tas ir šis Satversmes 101.pants un arī konkrēts regulējums, kas paredzēts nobalsošanas likuma 22.panta otrajā teikumā.

Attiecībā uz ierobežojumu legītimo mērķi un nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā uzskatu, ka šie nosacījumi ir jāvērtē kopsakarībā, bet konkrētā ierobežojuma mērķis ir nodrošināt, lai varētu pārliecināties par personas, pirmkārt, jau identitāti paraksta izdarīšanas brīdī un par personas brīvo gribu un šīs personas izdarītā paraksta īstumu. Un tādējādi tiek novērsta vai pēc iespējas samazināta iespēja, ka parakstu vākšana varētu tikt kontrolēta, paraksti varētu tikt viltoti vai, teiksim, parakstītos citas personas. Un tādējādi tiek aizsargāta arī demokrātiska valsts iekārta.

Šos pašus arī visus argumentus un iezīmes varētu attiecināt uz nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā, jo arī demokrātiskas sabiedrības interesēs ir tas, lai valsts vara tiktu īstenota

godprātīgi un pēc iespējas samazinātu iespējas veikt manipulācijas, piemēram, šajā gadījumā personas patieso vēlmi, ko viņas izsaka dodoties pie notāra un parakstoties par konkrēta likumprojekta ierosināšanu.

Un šajā gadījuma vēlos vērst arī uzmanību uz to, ka, teiksim, Centrālā vēlēšanu komisija, ja pārliecinās par personu izdarītajiem parakstiem, nekādā gadījumā nevarēs pārliecināties, vai persona tiešām ir vēlējusies šo parakstu veikt un vai viņa to ir veikusi pati.

Un vēl jāmin arī tāda iezīme, lai būtu izpildīts kritērijs attiecībā uz nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā, ka šim ierobežojumam ir jābūt arī samērīgam. Un saistībā ar to es vēlos minēt 2008.gada 18. decembrī pieņemto likumu „Grozījumi Notariāta likumā”, kas jau tik a minēts arī vairākas reizes iepriekš, kurš nosaka to, ka notārs tiek atbrīvots no maksas par ielūkošanos Iedzīvotāju reģistrā un nederīgo dokumentu reģistrā un līdz ar to šī maksa par notāru pakalpojumiem no iepriekš noteiktajiem desmit latiem, gandrīz desmit latiem, tiek samazināta uz 1.65 plus PVN un jau minētie 20 santīmi. Un vēlos norādīt arī uz to, ka šī summa pirms 2007.gada 20.decembra grozījumiem bija pusotrs lats un tātad var arī secināt, ka šī summa ir tāda pati, kāda viņa bija pirms paaugstināšanas.

Un tādējādi arī vēlos vērst tiesas uzmanību uz to, ka izdarot šos grozījumus Notariāta likumā ir novērsts viens no pieteikuma iesniedzēju galvenajiem argumentiem, ko viņi uzsvēra par to, ka tiek iekasēta nesamērīgi augsta maksa. Un arī vēlos norādīt uz Tiesībsarga viedokli, ka šie divi lati, kas ir šobrīd, nevarētu tikt uzskatīti par nesamērīgu maksu, jo, pirmkārt, jau arī šodien minētais, ka par likuma ierosināšanu samaksājot divus latus... nu, to nevarētu uzskatīt kā ļoti nesamērīgi augstu maksu. Un turklāt arī par katru darbu teiksim, šajā gadījumā šī ir notāra amata atlīdzība un notārs ir mūsu valstī augstas klases profesionālis un arī par viņa darbu ir jāsaņem kāda atlīdzība.

Līdz ar to uzskatāms arī, ka šis ierobežojums būtu samērīgs.

Vēl necitēšu, bet arī vēlos vērst uzmanību uz šo Notariāta likumā izdarīto pieņemto 165.panta otro daļu, kas nosaka, ka šīs takses apmērs nedrīkst ierobežot parakstīšanās tiesības pēc būtības. Un tādējādi vēlos uzsvērt, ka likumdevējs ir, pirmkārt, izdarījis grozījumus arī attiecīgajos tiesību aktos, kaut gan tie nav tikuši tieši apstrīdēti šajā lietā, bet viņi ir saistīti un līdz ar to viņi ir jāņem vērā. Un nosakot personām pienākumu savus parakstus apliecināt pie notāra vai pašvaldību institūcijā, uzskatu, ka netiek pārkāptas personas cilvēktiesības, nesamērīgi ierobežotas, teiksim tā.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem būtu jautājumi?

Ir viens jautājums. Jūs teicāt tā, ka pēc būtības šo parakstu mērķis ir nodrošināt, lai šo savu varu varētu realizēt pilsoņi kā likuma iniciatori, realizēt godprātīgi un bez manipulācijām.

Sakiet, lūdzu, vai valsts tad tur katru pilsoni aizdomās, ka viņš var būt negodīgs, ja netic, ka viņi būs godīgi savas gribas realizēšanā.

L.Lauceniece.

Nu nē. Bet tomēr notārs, veicot šo parakstu pārbaudi un šīs gribas izteikuma pārbaudi, novērš šo iespēju, ka...nu, mēs tomēr nevaram noliegt, ka ir gadījumi, ka šie paraksti tiek viltoti.

G.Kūtris.

No cilvēktiesību viedokļa tāds neskaidrs mazlietiņ jautājums. Jūs analizējāt... Sakiet, kam tad ir jāapliecina savas gribas patiesums – tam cilvēkam, kurš saka, ka es gribu parakstīties, vai valstij, kura saka, ka es neticu, ka tu gribi patiesi parakstīties.

L.Lauceniece.

Nu, teiksim tā. Ja šis cilvēks, šāda parakstu apliecināšanas šībrīža kārtība katrā ziņā noteikti atvieglo gan valsts, gan arī personas pienākumu. Pieņemsim, ka šīs desmit tūkstoš personas, tiek savākti paraksti un iesniegti Vēlēšanu komisijā un tad notiek šī pārbaude un izrādās, ka, teiksim, 500 balsis ir viltotas. Tad iznāk, ka šis likuma grozījuma projekts nevar tikt virzīts tālāk. Bet ja tas notiek jau caur notāru, tad šī iespēja tiek ļoti lielā mērā samazināta. Tā kā es varētu teikt, ka tas ir gan pašu cilvēku interesēs nodrošināt to, ka tieši manis sniegtais paraksts ir ar brīvu gribu un patiesi sniegts un protams, arī valsts.

G.Kūtris.

Jūs sakāt, ka tiek atvieglota. Kam šī procedūra tiek atvieglota?

L.Lauceniece.

Nu, pirmkārt, vienkāršāk ir valstij, bet, otrkārt, varētu teikt tā, ka ja personas vēlas nodot savu parakstu, tad viņiem ir jāuzņemas kādi apgrūtinājumi, lai sasniegtu to gala rezultātu. Atvieglot varētu tādā ziņā, ka, ja šī persona ir godprātīga, tad šīs grūtības nav tik būtiskas un arī šis materiālais ieguldījums, bet ja ir vēlme, piemēram, šos parakstus viltot, tad atkal tas ir daudz sarežģītāk.

G.Kūtris.

Viens mazs jautājumiņš attiecībā ko jūs minējāt par šo Notariāta likumā pēdējo grozījumu par to, ka takses nosakot nedrīkst atņemt tiesības pēc būtības. Tātad jūs sakāt, ka Ministru kabinets arī iespējams, nosaka šo procedūru, ka ne vienmēr vajadzētu maksāt. Sakiet, lūdzu, bet ja Ministru kabinets nosaka takses lielākas nekā šobrīd? Nevis divi lati, bet pieci lati?

L.Lauceniece.

Nu, tad ir jāvērtē konkrētā situācija.

G.Kūtris.

Bet ir taču tā norma, kas nosaka iedzīvotāju tiesības piedalīties likuma iniciatīvā nevis Notariāta likums no takses.

L.Lauceniece.

Teiksim, vajadzētu tad arī vērtēt, vai nosakot šo normu šo taksi piecu, vai desmit, vai divdesmit latu apmērā, tad vai tas tiešām neierobežos parakstīšanās tiesības pēc būtības. Bet tad tas jau būtu Ministru kabineta vērtējums.

G.Kūtris.

Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Sakarā ar priekšsēdētāja jautājumu radās arī tāda neskaidrība. Jūs teicāt, ka tur vērtējot, vai ierobežo, vai neierobežo tā konkrētā maksa tiesības pēc būtības, ir jāvērtē konkrētā situācija, tas maksas lielums. Bet kā jūs domājat, vai ir kaut kādi tādi puslīdz objektīvi kritēriji, kāda noteiktā summa jeb takses lielums tad ierobežo šīs tiesības. Kas tas ir? Iztikas minimums valstī pastāvošais vai.... Salīdzinot ar kādu summu? Kā var pateikt, ka, piemēram, 1.65 ar PVN – tas ir tāds lielums, kas neierobežo un, piemēram, 9.90 vai 5 lati ierobežo.

L.Lauceniece.

Es domāju, ka šis vērtējums vienmēr būs savā ziņā subjektīvs, bet tomēr ir jāņem vērā gan situācija valstī, gan varbūt tiešām kaut kādi vidējie personu ienākumi, gan arī visas citas maksas. Šajā gadījumā varbūt varētu salīdzināt ar kancelejas nodevām, kas ir jāmaksā tiesai, kaut kā vērtējot šo samērīgumu un šīs maksas samērīgumu. Es domāju, ka tur ir daudz un dažādi apstākļi, kas ir jāņem vērā.

G.Kūtris.

Tālāk jautājumus var uzdot pieteikuma iesniedzēju pārstāvis. Lūdzu!

R.Irklis.

Man būtu viens jautājums saistībā ar jūsu pieminēto 101.pantā noteikto, ka ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbā. Tātad es sapratu, ka jūs sasaistījāt šo, ka „likumā paredzētajā veidā” paredz arī tiesības uzlikt kaut kādus ierobežojumus. Un konkrētajā gadījumā ierobežojumus Satversmē paredzēto tiesību īstenošanai. Vai pareizi es sapratu?

L.Lauceniece.

Jā.

R.Irklis.

Tad nākošais jautājums būtu par to, vai jūs atzīstat, ka principā naudas izdevumi kā tādi par paraksta apliecināšanu ir ierobežojums pēc būtības.

L.Lauceniece.

Nu. Šī maksa, šie divi lati šajā gadījumā ir par notāra pakalpojumiem. Bet, kā jau arī tika minēts iepriekš, valstij nav pienākuma segt pilnīgi visus izdevumus, kas saistās ar personu iniciatīvu šajā gadījumā ierosināt likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Jā, tas ir kā ierobežojums tikpat lielā mērā, teiksim, kā personai ir jādodas un jāparakstās pie notāra. Nu, viņai ir jādodas uz konkrētu vietu, bet no cilvēktiesību viedokļa jebkurā gadījumā ir jāvērtē, vai šis ierobežojums ir samērīgs.

R.Irklis.

Vai ir kāda atšķirība starp šo pilsonisko iniciatīvu, teiksim, ierosināt likumu un citām pilsoniskām iniciatīvām, piedalīties vēlēšanās un tautas nobalsošanā? Vai Cilvēktiesību birojs no šī skatu punkta saredz kādas būtiskas atšķirības, ka vienā gadījumā ir paredzams tiesību ierobežojums un viņš ir atbalstāms un citā gadījumā šāds tiesību ierobežojums nav nepieciešams? Vai ir būtiskas atšķirības un kādas būtu šīs atšķirības no cilvēktiesību viedokļa skatoties? Kāpēc vienā gadījumā tās ir bez ierobežojumiem un citā tomēr ar?

L.Lauceniece.

Nu, teiksim, cilvēktiesības var ierobežot konkrētos gadījumos. Šajā gadījumā tas, kā jau iepriekš bija minēts, un es arī izklāstīju, ir jāvērtē visi šie kritēriji. Šajā gadījumā tā ir cilvēku iniciatīva un līdz ar to īsti nevarētu salīdzināt to ar vispārējām vēlēšanām, kurās tomēr valsts visu sedz.

R.Irklis.

Paldies. man vairāk nav jautājumu.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim būtu jautājumi? Paldies.

Paldies jums par jūsu viedokli.

Tālāk viedokli par šo jautājumu izteiks Centrālās vēlēšanu komisijas pilnvarotā pārstāve, juriste Daiga Plūme. Lūdzu!

D.Plūme.

Godātā tiesa! Saskaņā ar likumu „Par Centrālo vēlēšanu komisiju”, Centrālās vēlēšanu komisijas pienākums ir īstenībā nodrošināt vienveidīgu likumu piemērošanu. Tāpēc es varbūt pilnīgi īsi un konkrēti pastāstīšu, kā praktiski pirmajā un otrajā posmā notiek šī te parakstu pārbaude.

Pirmajā posmā tātad sarakstus iesniedz kaut kāda iniciatīvas grupa un Centrālās vēlēšanu komisijas pienākums ir pārlicināties, ka tik tiešām ir derīgi desmit tūkstoši paraksti. Tātad mēs saņemam, es varbūt nedaudz vizuāli parādīšu, mēs saņemam tātad parakstu vākšanas lapas un parakstu vākšanas lapa izskatās pārsvarā uz A4 formāta, teiksim, oriģināla man nav, jo tie visi ir nodoti Valsts arhīvā, kur augšā ir izstrādātais likumprojekts, apakšā ir bieži vien viens vai divi notariāli apliecināti paraksti. Visi šie paraksti ir caursūti un cauraukloti un notārs tātad ir apliecinājis, ka paraksti ir pareizi un viņš ir pārlicinājies, ka tiešām tas tā ir.

Saņemot šos te parakstus, Centrālās vēlēšanu komisijas pienākums ir pārbaudīt, vai visi parakstītāji ir vēlētaji. Tas ir, respektīvi, mums ir izveidota datu bāze jeb speciāla datoru sistēma jeb kā to varētu nosaukt, kur visi pēc personas kodiem šie desmit vai vairāk tūkstoši iesniegtie tiek pārbaudīti. Tas ir pirmajā posmā. Tātad pirmajā posmā ievadot šos te personu kodus mēs pārlicināmies, ka tik tiešām parakstītājs ir bijis vēlētais, ka viņam nav liegtas balsstiesības, ka viņš ir pilsonis un tā tālāk. Pārlicinājušies, ka desmit tūkstoši ir derīgi, tātad attiecīgi sākas otrais posms.

Otrajā posmā, kas ilgst 30 dienas, tātad šī iniciatīva jau ir Centrālās vēlēšanu komisijas kompetencē un Centrālā vēlēšanu komisija izveido attiecīgu, teiksim... es pilnīgi konkrēti varu minēt par 2008.gadu... tātad mums bija 620 parakstu vākšanas vietas un 40 vietas bija ārvalstīs, kur tātad konkrēti cilvēki var nākt un parakstīties par iesniegto likumprojektu, sagatavoto likumprojektu vai Satversmes grozījumiem.

Varbūt, lai ilustrētu, tātad otrajā posmā arī tad, kad šīs 30 dienas ir pagājušas, mēs saņemam atpakaļ no savām vēlēšanu komisijām attiecīgi šīs te parakstu lapas, kas nu jau tik tiešām tā arī izskatās, bet šeit jau ir nedaudz savādāka tā atšķirība. Tātad uz vienas lapas ir ļoti daudz parakstu. Šis te vēlēšanu komisijas darbinieks jeb parakstu vācējs, ar kuru tiek noslēgts attiecīgs līgums par parakstu savākšanu, viņš, pirmkārt, tātad pārlicinās pēc pases, vai persona tik tiešām ir tā, kura nāk parakstīties, ieraksta šo te personas kodu un cilvēks attiecīgi parakstās šinī te parakstu vākšanas lapā.

Protams, ka arī šinī posmā Vēlēšanu komisijas loceklis uzņemas zināmu atbildību par to, ka pēc pases viss notiek pareizi. Bet neskatoties uz to, kad beidzās šīs te 30 dienas, tātad mēs savukārt atkal ievadām visus personu kodus šinī pašā datorsistēmā, kur jau savukārt tātad saskaņā ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes iedzīvotāju reģistru nokonstatē, ka tik un tik paraksti nav līdzskaitāmi dažādu iemeslu dēļ. Ir bijuši gadījumi, ka parakstās ne Latvijas pilsoņi, ka parakstās dubultā un parasti pārsvarā īstenībā starp pirmo un otro posmu ir tā, ka visvairāk nav līdzskaitāmi tie, kas parakstās dubultā. Tātad viņš ir pirmo reizi parakstījis pie notāra, viņš nav sapratis, ka otrreiz viņam nav jāparakstās, viņš atnāk otrreiz tanī 30 dienu laikā un parakstās otrreiz.

Tātad visi šie te tiek atsijāti attiecīgi un paliek tad tas rezultāts. Un tad, ja ir šī te viena desmitā daļa, tad Centrālā vēlēšanu komisija rīkojas tālāk saskaņā ar likumu.

Īsumā tā procedūra ir tāda. Ja ir kādi jautājumi.

G.Kūtris.

Par tām pirmā posma parakstu lapām. Sakiet, lūdzu, ja jau notārs apliecinājis, bāriņtiesa apliecina šo parakstu, tas nozīmē, ka pēc katra paraksta ir viņa apliecinājums.

D.Plūme.

Jā, pēc katra paraksta ir apliecinājums. Tieši tā. Tāpēc tā lapa izskatās... es tiešām tā arī saku, ka Centrālā vēlēšanu komisija vizuāli arī pārbauda, vai ir tas bāriņtiesas vai notāra apliecinājums uz konkrētās lapas. Tas ir uz šādas lapas, nu retos gadījumos ir tā, ka uz vienas puses ir paraksts un uz otras puses ir notariāls apliecinājums. Nu, par to var pārliecināties, ka tiešām zem katra paraksta ir šis notariālais apliecinājums.

V.Skudra.

Sakiet, lūdzu, kā tā iniciatīvas grupa pie jums piesakās, savas pilnvaras uzrāda?

D.Plūme.

Īstenībā viņi jau atnāk ar gatavu materiālu. Viņiem jau ir šis izstrādātais likumprojekts vai Satversmes grozījumi.

V.Skudra.

Pēc būtības šis materiāls ar parakstiem. Sakiet, lūdzu, vai jūs esat lietas kursā, vai šis iniciatīvas grupas kādreiz arī sponsorē parakstītājus?

D.Plūme.

Īstenībā tādas pilnīgas informācijas mums par to nav, protams, bet tādas ir viņu tiesības. Es pieļauju domu, ka viņi varētu kaut kādā veidā sarunāt notārus, kur daļēji atlīdzina šo te taksi notāriem.

V.Skudra.

Un tad vēl. Jūs minējāt ir līgums par parakstu savākšanu. Ar ko šis līgums ir slēgts?

D.Plūme.

Tas jau tiek slēgts ar parakstu vācējiem otrajā posmā. Centrālā vēlēšanu komisija tad attiecīgi...

G.Kūtris.

Vai Centrālās vēlēšanu komisijas darbā ir veikts citu valstu pieredzes kāds apkopojums? Vai kāda analīze par šo procedūru?

D.Plūme.

Par šo procedūru diemžēl nav. Nē, pašreiz nav. Tā kā es nevarēšu atbildēt par citu valstu pieredzi.

G.Kūtris.

Sakiet, vai praksē ir bijušas situācijas, kad šie pirmajā posmā iesniegtie paraksti ir izrādījušies viltoti?

D.Plūme.

Cik es zinu, tad 2002.gadā, kad, manuprāt, politiskā apvienība „Centrs” iesniedza un tad bija no iesniegtajiem... apskatīšos precīzi... no iesniegtajiem 10587... 3995 ieraksti bija īstenībā viltoti, faktiski tie bija personu kodi, kas vispār netika reģistrēti Iedzīvotāju reģistrā.

G.Kūtris.

Tos tad jūs atklājāt salīdzinot ar Iedzīvotāju reģistru. Vai ir bijušas situācijas, ka otrreiz jeb dubulti parakstījušies pilsoņi ir bijuši... vai ir pārbaudīts, vai viņam šī griba parakstīties ir bijusi abas reizes jeb vienreiz ir bijis viņu viltots paraksts un otrreiz ir īstais? Jeb jūs pie dubulto parakstu esamības vienkārši automātiski svītrojiet abus vai vienu laukā?

D.Plūme.

Vienu mēs svītrojam. Mēs uzskatām, ka viņš vienu reizi ir, jā, protams.

K.Krūma.

Man tāds precizējošs. Jūs minējāt to politisko apvienību „Centrs”, kas iesniedza, tas arī bija notariāli apliecināts?

D.Plūme.

Nē. Tanī laikā tas bija savādāk, tas nebija notariāli apliecināts.

G.Kūtris.

Bet tad paliek vai nu tas vai tas.. bāriņtiesa tad paliek?

D.Plūme.

Es to šobrīd nevaru konkretizēt.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem ir vēl jautājumi? Lūdzu, pieteikuma iesniedzējam ir iespēja uzdot jautājumus.

R.Irkliis.

Turpinot par to politiskās apvienības „Centrs” iesniegto... Tad jautājums ir, vai bija sarežģīti atklāt šos viltojumus un kādā veidā tas notika?

D.Plūme.

Nē, tas nebija sarežģīti un kā jau es minēju, ir šī te speciālā datorsistēmas bāze, tur ievadot personu kodus mēs saprotam, vai tas ir vēlētājs, vai tas nav no Iedzīvotāju reģistra.

R.Irklis.

Paldies. Un tad vēl jautājums. Citās tautas nobalsošanās vidēji kāds ir šo te nederīgo parakstu skaits apmēram?

D.Plūme.

Es te esmu paņēmusi līdzīgu datus par 2008.gadu, tas ir par šīm te divām parakstu vākšanām, tad nevarētu teikt, ka nederīgo, bet dubultojās kaut kur seši tūkstoši parakstu starp pirmo un otro posmu.

R.Irklis.

Tieši pirmajā posmā cik tiek atzīti par...

D.Plūme.

Pirmajā posmā bija kaut kur... vienā gadījumā bija 174, otrajā gadījumā apmēram līdzīgi...

R.Irklis.

Un tad vēl pēdējais jautājums. Te vairākkārt izskanēja tas, ka ļoti dārga ir šī parakstu vākšanas procedūra. Varbūt jūs vienkārši varētu precizēt, cik tad ir izmaksas?

D.Plūme.

Jūs domājat par otro posmu? Otrais posms par pēdējām... izmaksas pavisam precīzi ir 526 619 lati un tāpat tieši pati tautas nobalsošana jeb referendums ir 1 000 839 lati.

R.Irklis.

Tad tieši tas otrais posms ir kāds pusmiljons.

D.Plūme.

Nedaudz vairāk kā pusmiljons.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim būtu kāds jautājums?

G.Kusiņš.

Nedaudz turpinot to, ko jūs teicāt attiecībā uz parakstu vācējiem, kas ir šajā otrajā posmā. Jūs teicāt, ka ir līgums. Sakiet, lūdzu, vai ir kaut kādas citas formas, kā jūs šos cilvēkus vai apmācat, vai jums ir kādi dokumenti kā jūs tos cilvēkus rekrutējat? Apmācat? Semināri vai kā?

D.Plūme.

Jā, protams. Ja tiek ierosināts otrais posms, tad, protams, notiek regulāri, pirmkārt, ir šie apmācību semināri, tiek izstrādātas uz katru procedūru atsevišķas instrukcijas un plus vēl papildus tiek noslēgts līgums, lai cilvēks apzinātos, ka viņam ir arī zināma atbildība.

G.Kusiņš.

Tad es pareizi saprotu, ka ar katru to parakstu vācēju viņam ir konkrēta instruktāža, lai viņš būtu spējīgs konstatēt, ka atnākusī persona... un kā ir ... Un jums ir arī Centrālajā vēlēšanu komisijā dokuments, kas nosaka, ka tas tā ir, un tad vēl ir, cik es saprotu, līgums ar katru no šiem parakstu vācējiem.

G.Plūme.

Jā, ir sīka instrukcija, kas sīki un precīzi atrunā šīs lietas, kā būtu jāīstojas parakstu vācējiem un kāda ir viņu atbildība.

G.Kusiņš.

Labi. Paldies. Man vairs nav jautājumu.

G.Kūtris.

Paldies jums, Plūmes kundze.

Es aicinātu savu viedokli paust Latvijas Zvērinātu notāru padomes pilnvarotai pārstāvei Dītai Reliņai. Lūdzu!

D.Relīņa.

Labdien, godātā tiesa! Iesākumā es gribu pievienoties jau iepriekš paustajam saeimas un arī Tieslietu ministrijas viedoklim un lai neatkārtotos, pasacīt tikai, ka Zvērinātu notāru padome neuzskata, ka apstrīdētā likuma norma būtu pretrunā Satversmes 1.panta prasībām.

Vienlaikus Notāru padomes tiešā kompetence nav valsts tiesību un tiesību normu izvērtēšanas atbilstība Satversmei, jo zvērināti notāri ir raduši rīkoties atbilstoši likuma prasībām, bet nav raduši apšaubīt spēkā esošo likumu leģitimitāti.

Tādēļ es varbūt pievērsīšos tīri praktiskiem jautājumiem un pastāstīšu, kāds mērķis tad mūsu ieskatā ir likuma normas prasībai apliecināt parakstus notariāli un kāpēc mūsaprāt likumdevējs varētu būt uzticējies notāriem šo pienākumu.

Pirmkārt, paraksta apliecināšanas mērķis ir nodrošināt izdarīto parakstu īstumu, tajā skaitā identificēt personas, kas parakstījušas likumprojektu. Notariālais paraksta apliecinājums ir publisks. Pirmkārt, tas garantē izdarīto parakstu autentiskumu un to, ka personas, kas šo parakstu ir izdarījušas, ir rīcībspējīgas. Un konkrētajā gadījumā arī tiek pārbaudīta pilsonība.

Otrkārt. Notariālais apliecinājums ir garantija tam, ka paraksti ir izdarīti labprātīgi, no personas brīvas gribas un pie kam tie ir veikti neitrālas un neieinteresētas valsts amatpersonas klātbūtnē.

Treškārt. Prasība paraksta izdarīšanai ierasties pie notāra, Notāru padomes ieskatā var palīdzēt personai pieņemt patstāvīgu, pārdomātu lēmumu un tas ir ļoti būtiski tādēļ, ka šādās parakstu vākšanas akcijās ir ļoti aktīvas reklāmas kampaņas. Un mūsu notāru ieskatā tā varētu būt arī zināmā mērā manipulācija ar cilvēka brīvo gribu.

Un ceturtkārt, par ko arī runāja Kusiņa kungs. Ir mūsaprāt svarīgi tas, ka prasība pēc desmit tūkstošu parakstu notariālas apliecināšanas kalpo par savdabīgu filtru, kas garantē, ka parakstu vākšanas procedūras uzsākšanai tiek nodoti tikai sabiedriski nozīmīgi projekti, jo mūsu ieskatā no sabiedrības interešu viedokļa nav lietderīgi jau sākotnēji no valsts budžeta līdzekļiem finansēt jebkura projekta ierosināšanu. Kā piemēru varu minēt 2007. gadā iesniegto likumprojektu, uz kuriem paraksti netika savākti un kuru nosaukums bija „Likumprojekts „Par Rīga-Hersona kanāla, kas savienos Baltijas ar Melno jūru pa Daugavas, Ziemeļrietum Dvīnas un Dņepras upēm projektu izstrādes un īstenošanas likums””. Šeit bija ļoti maza atsaucība un padomes ieskatā šādu likumprojektu finansēšana jau sākotnēji bez šī filtra, viņi tikai apgrūtinā valsts budžetu un nekalpo sabiedrības interesēm. Sabiedrības intereses sastāv ne tikai no ļoti daudzu privātu personu interesēm, bet arī no kaut kāda kopuma interesēm.

Un tas ir tāds malā stāvošas personas viedoklis, bet, manuprāt, Latvijas pilsoņiem ir ne vien tiesības uz savu politisko tiesību realizēšanu, bet arī pienākums pret valsti piedalīties arī ar saviem personīgajiem līdzekļiem, lai sasniegtu kaut kādus savus privātus mērķus, kuriem ne reti kalpo izstrādātie likumprojekti.

Tālāk gribu vērst arī uzmanību uz to, ka pieteicēja pieteikumā izskanēja apgalvojums par zvērīnātu notāru monopolstāvokli sakot, ka pamatā parakstu apliecināšana ir jāveic pie notāriem. Ja likums prasa pilsoņu parakstu apliecināšanu, tad to var darīt tikai amatpersonas, kuru pamatdarbība ir realizēt apliecināšanas funkciju. Un tādēļ mūsu ieskatā šeit nav saskatāma likuma normas neatbilstība demokrātiskas valsts principiem, jo konkrētajā gadījumā apliecināšanas funkcija ir deleģēta gan notāriem, gan pašvaldībai, proti, bāriņtiesai. Tātad likumdevējs apliecināt parakstus ir uzdevis abām institūcijām, kurām Latvijas valstī ir uzdots veikt publiskus apliecinājumus. Citas vienkārši nav šobrīd.

Par monopolu varētu runāt gadījumā, ja likumdevējs būtu liedzis parakstu apliecināšanu bāriņtiesām. Un arī apgalvojums, ka bāriņtiesu pakalpojumus var izvēlēties ierobežots personu skaits, nav īsti pareizs, jo notāri ir tikai 28 Latvijas pilsētās, līdz ar to pārējo Latvijas pilsētu un visu pagastu iedzīvotāji savas politiskās tiesības var realizēt bāriņtiesā.

Tas ir par notāru monopolstāvokli.

Tālāk par šiem uzdotajiem jautājumiem, kas skar notāra amata atlīdzību. Es gribu paust viedokli, ka nav tādu pakalpojumu, kas tiktu sniegti bez maksas, kāds vienmēr par to maksā – vai nu tas ir valsts budžets, vai tā ir persona, vai arī, kā Tieslietu ministrijas pārstāve pieminēja, tas ir notārs. Jo tajos gadījumos, kad Zvērinātu notāru padome atbrīvo personu no amata atlīdzības... principā šo pakalpojumu apmaksā notārs vai arī viņš negūst savu algu, strādājot par velti.

To, ka šis pakalpojums varētu būt bez maksas, manuprāt... nevar būt bez maksas... manuprāt, pasaka arī Bāriņtiesas likuma 79.pants, kur arī pašvaldības iestāde iekasē valsts nodevu 2 latus, kas ir adekvāta tai pašai summai, kas ir maksāja pie zvērināta notāra. Līdz ar to tas, manuprāt, norāda uz to, ka šo pakalpojumu nevar nodrošināt bez maksas. Vai nu tas ir no pašvaldības budžeta vai valsts budžeta, vai cilvēku līdzekļiem, bet izšķirties par to, kas par to maksā, tā ir jūsu kompetence.

G.Kūtris.

Paldies. Tā ir likumdevēja kompetence, kas maksās.

Jā, nu, protams, ka mēs jums neprasīsim jautājumus, vai šis pakalpojums ir vajadzīgs, par kuru ir jāmaksā. Mēs jums jautāsim par to maksāšanas daļu. Ja jau ir pakalpojums, tad ir jāmaksā.

Jūs runājāt, ka monopolstāvoklis nav. Sakiet, lūdzu, vai iedzīvotājs var pilsētā iet uz bāriņtiesu, bet neiet pie notāra?

D.Reliņa.

Ja šajā pilsētā ir notārs, tad nē.

G.Kūtris.

Kāpēc?

D.Reliņa.

Tas jāprasa likumdevējam. Es tiešām nepratīšu atbildēt. Noteikti pilsētās, kur nav notāra, monopols ir bāriņtiesai.

G.Kūtris.

Rajonu centros principā ir skaidrs.

Vai notārs nevar izbraukt ārā?

D.Reliņa.

Jā, viņš var izbraukt. Notāru var aicināt arī izbraukt.

G.Kūtris.

Bet bāriņtiesa nevar izbraukt?

D.Reliņa.

Es nebūšu kompetenta atbildēt, bet es domāju, ka nē.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, ja es pareizi sapratu, ja šajā pirmajā posmā notariāli tiek apliecināts vai bāriņtiesā tiek apliecināts paraksts, tad tas nozīmē, ka sabiedriski nozīmīgs projekts tiek iesniegts.

D.Relīņa.

Tas varētu to nozīmēt. Bet ja šie paraksti netiek savākti, tātad tur ir jāizdara secinājums, ka tas nav sabiedriski nozīmīgs.

G.Kūtris.

Parasti paraksti tiek savākti desmit tūkstoši. Bet nebūtu notariālais, tad mēs teiktu, ka likumprojekts ir nenozīmīgs?

D.Relīņa.

Nē, bet tas, kā es jau šeit runāju, ir runa par parakstu publisko ticamību. Un Notāru padome neapgalvo, ka šie paraksti noteikti ir jāapliecina. Ja likumdevējs uzskata, ka viņi nav jāapliecina un likumdevējs tic cilvēkiem, kuri vienkārši ir atsūtījuši sarakstus ar personu parakstiem, tad tā ir viņu kompetence. Savukārt, ja paraksti ir jāapliecina, tad tie ir jādara cilvēkiem, kuri ir apmācīti identificēt personu. Jo tas īstenībā tā izklausās vienkārši, bet arī notāriem tiek veiktas katru gadu īstenībā mācības, kur gan policijas eksperti rāda, kā atpazīt viltotas pases, kā skatīties, vai bilde nav pārlīmēta, es tagad tos sīkumus nestāstīšu, bet tas nav vienkārši un Notāru padome ir arī apmācījusi savulaik Uzņēmumu reģistra notārus, savulaik kuriem tika nodota kompetence apliecināt parakstus... tieši lai atpazītu šo viltojumu.

Un šeit es arī varu parādīt 2002.gada, atbildot uz jautājumu par 2002.gada viltojumiem. Šeit ir Satversmes grozījumi, ierosinātais likumprojekts, ar visu notāra apliecinājumu. Šis apliecinājums ir viltots. Tādā veidā arī tika iesniegti šie viltotie paraksti un kas atvieglāja šī te nozieguma atklāšanu, tas bija tas, ka bija viltots notāra paraksts un zīmogs. Un atpazīt viltotu notāra parakstu ir noteikti daudz vieglāk kā atpazīt desmit tūkstošu personu parakstus vai simts personu parakstus.

G.Kūtris.

Te mēs varētu strīdēties, jo man liekas, ka arī notāri pieņem citās valstīs apstiprinātus dokumentus un viņiem nav šo notāru apliecināto parakstu paraugu, jā, tur ir cita sistēma.

Sakiet, lūdzu, jūs savā viedoklī tiesai rakstījāt, ka samaksa netiek prasīta par politisko tiesību īstenošanu. Vai jūs uzskatāt, ka, lai īstenotu šīs tiesības, tomēr ir jāmaksā kaut kam? Vai tas nozīmē bezmaksas?

D.Relīņa.

Nav jāmaksā, bet šajā gadījumā samaksa tiek ņemta par valsts amatpersonu darbību. Tā ir valsts amatpersonas alga, kas tad netiek finansēta no valsts budžeta. Notārs ir pašnodarbināta amatpersona. To nevar interpretēt kā samaksu par politisko tiesību īstenošanu. Tā ir samaksa par notāra pakalpojumu.

G.Kūtris.

Tad vēlšanu iecirknī var nosēdināt vienu cilvēku un teikt, ka viņam ir jāatver durvis katram un par to viņš var ņemt maksu. Vai tās būs bezmaksas vēlšanu tiesības?

D.Reliņa.

Es neesmu valsts tiesību speciāliste.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vairāki jau runātāji šodien minēja par to, ka ir iespējams ar Zvērinātu notāru padomi atbrīvot personu no maksas. Sakiet, lūdzu, Dagdā, ja nemaldos ir notārs?

D.Reliņa.

Nē, nav.

G.Kūtris.

Nu labi, Daugavpilī, sakiet, lūdzu, ja cilvēks nevar samaksāt notāram 2 latus, ir tiešām trūcīgs... sakiet, lūdzu, kā viņš varētu bez maksas dabūt Zvērinātu notāru padomes atbrīvojumu no samaksas?

D.Reliņa.

Šajā sakarā Notāru padomē ir iekšējs normatīvs akts, kurš saucas „Par kārtību, kādā Zvērinātu notāru padome atbrīvo...” 165.panta kārtībā atbrīvo no zvērinātu notāru amata atlīdzības, kas paredz iespēju cilvēkam vērsties pie tuvākā notāra, izstāstot savu situāciju un tad notārs vērsas Zvērinātu notāru padomē šī cilvēka vārdā lūdzot atbrīvojumu. Un tur pat pasta pakalpojumi nav cilvēkam, bet notāram.

G.Kūtris.

Un vai ir bieži tādi gadījumi valstī?

D.Reliņa.

Jā. Katrā sēdē mēs izskatām vidēji 8-10 lūgumus. Un vairumā gadījumu ir atbrīvojumi, jo, teiksim, šajā normatīvajā aktā ir arī tas, ka mazturīga persona ir obligāti atbrīvojama, pārējos gadījumos ir izvērtējama konkrētā situācija.

V.Skudra.

Atkal par tiem pašiem sabiedriski nozīmīgajiem projektiem. Tātad pie jums atnāk apliecināt parakstu persona. Tad jūs ieskatāties arī tajā projektā?

D.Reliņa.

Šis projekts jau ir notāram. Viņš viņu jau ir izlasījis pirms tās personas sāk nākt.

V.Skudra.

Un teiksim pēc kādiem kritērijiem jūs uzskatiet, ka tas ir sabiedriski nozīmīgs vai...

D.Reliņa.

Nē, tā to neuzskata... Es to pieminēju notāri nav tiesīgi, notāri ir neitrāli. Tas ir filtrs tādā ziņā, ka es gribēju pateikt to, ka šī desmit tūkstošu publiski apliecinātu parakstu esamība ir filtrs, kur desmit tūkstoši ir izteikuši gribu, lai šāds likumprojekts tiktu pieņemts, līdz ar to viņi jau var uzskatīt par sabiedriski nozīmīgu. Notāram ar to nav nekāda sakara.

V.Skudra.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Es tā sapratu no jums, ka jūs uzskatāt, ka tur cilvēks... un tās reklāmas kampaņas masu medijos, un tur cilvēks jūtas tā kā apdullis un tad viņš atnāk pie notāra un tad viņam viss kļūst skaidrs. Vai ir tā, ka notārs tur tam cilvēkam kaut ko skaidro vai tur iestāsta? Vai jūs uzskatāt, ka notāram ir kaut kāda konsultatīvā funkcija jāpilda?

D.Reliņa.

Apliecinot parakstu, notāram nav konsultatīvā funkcija un notārs neskaidro likumprojektu, bet cilvēkam ir iespēja atnākt, viņam tiek nolikts priekšā likumprojekts, viņam ir iespēja viņu izlasīt, pārdomāt un īstenībā arī tas, ka ir jāsamaksā šie 2 lati, nu tas šobrīd ir nevis Notāru padomes, bet mans personīgais viedoklis, ka tas varētu veicināt arī pieņemt lēmumu, vai tiešām šis likumprojekts ir tik svarīgs, lai šķirtos no tiem 2 latiem.

G.Kūtris.

Man vēl viens tāds formulējums iekrita prātā. Likumprojektā pēc būtības ir personas privāts mērķis ielikts. Sakiet, lūdzu, vai, pieņemsim pagājušajā gadā, ja nemaldos, bija tā parakstu vākšana par Satversmes grozīšanu, lai tauta varētu atsaukt Saeimu. Vai tas ir privātmērķis, vai tomēr demokrātiskas valsts teiksim, cilvēka ideāls par demokrātisku valsti?

D.Reliņa.

Likumprojekti ir dažādi. Un tas, ko es iepriekš pieminēju, ir pilnīgi noteikti privāts un mēs nevaram tagad aplūkot, es atvainojos, ka es tā saku, mēs nevaram aplūkot šo te likuma normu saistībā ar vienu konkrētu likumprojektu, kas visiem bija ļoti sensitīvi nobriedis. Tas ir viens, divi, trīs šādi likumprojekti.

G.Kūtris.

Bet varētu būt tā, ka desmit tūkstošu parakstu esamība nozīmē, ka ir desmit tūkstošu privātu mērķu? Jā tiešām, ka tur ir tikai privātie mērķi iekšā, ka tur nav valsts intereses, labākas valsts veidošanas mērķis, bet tikai privāts.

D.Relīna.

Privāts mērķis.

G.Kūtris.

Lūdzu!

V.Skudra.

Sakiet, lūdzu, kad notiek šīs parakstu apliecināšanas... kā jūs praksē... vai nāk organizēti tie cilvēki jeb pa vienam? Kā līdz šim ir bijis?

D.Relīna.

Līdz šim ir bijis dažādi. Šie te pēdējie divi lieli likumprojekti par pensiju likumu un par Satversmes grozījumiem bija organizēti un patiesībā arī atbildot uz jūsu iepriekšējo jautājumu kolēģei. Šajos gadījumos cilvēki nemaksāja neko, šeit arī likumprojekta iniciatori veica šo apmaksu. Un īstenībā līdz šim arī nav tā bijis, ka pats cilvēks maksā.

G.Kūtris.

Lūdzu, pieteikuma iesniedzēju pārstāvis.

R.Irklis.

Man būtu precizējošs jautājums saistībā ar Notariāta likuma pēdējiem grozījumiem, kas paredzēja atbrīvot no maksas par ieskatīšanos šajos reģistros. Kā tad praksē notiktu šī te ieskatīšanās reģistros?

D.Relīna.

Šinī gadījumā nenotiek, jo šis ir vienīgais gadījums, kad valsts amatpersonai, notāram, ir atļauts nemaksāt par reģistra lietošanu, visos pārējos gadījumos viņi maksā. Šajā gadījumā notārs ieskatās, viņš sūta ziņu Iedzīvotāju reģistram, ka šī ieskatīšanās ir bijusi sakarā ar paraksta apliecināšanu uz likumprojekta un rēķins netiek piestādīts no Iedzīvotāju reģistra puses.

R.Irklis.

Tad vēl otrs jautājums. Jūs minējāt par to, ka viens no likuma uzdevumiem ir šajā gadījumā noteikts, ka ir jāapliecina šie paraksti. Vai jūs domājat, ka mērķis ir parakstu apliecināšana, vai personas identitātes noskaidrošana? Notariālā darbība ir parakstu apliecināšana, tas ir, pateikt, ka paraksts ir īsts. Bet vai šajā gadījumā likums vairāk neregulē to, ka ir jānoskaidro

identitāte nevis jāapliecina pats paraksts un vai tādā gadījumā nebūtu iespējams, ka to veic arī citas iestādes?

D.Relīna.

Manā ieskatā šie ir neatdalāmi jēdzieni. Paraksta apliecināšana ietver sevī identitātes pārbaudi. Paraksta apliecināšanas svarīgākā daļa ir tā identitātes pārbaude un tieši tur jau ir vajadzīga tā profesionalitāte. Apliecinājuma uzrakstu uzdrukāt, es domāju, jebkurš valsts ierēdnis prastu.

R.Irklis.

Bet vai jūs nepiekrītat, ka identitāti var noskaidrot un pārbaudīt arī neapliecinot parakstu.

D.Relīna.

Var. Bet kādā veidā tas tiek fiksēts? Tāpat šī te amatpersona, labi, viņa netaisa apliecinājuma uzrakstu un neraksta. Viņa uzraksta, ka identitāte pārbaudīta un parakstās. Tas jau ir tas pats pēc būtības. Identitātes pārbaude apliecina to, ka šis cilvēks tiešām ir pats parakstījis. Tie jau nav atdalāmi jēdzieni.

R.Irklis.

Paldies.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim būtu jautājumi?

G.Kusiņš.

Jā, es ar lielu interesi noklausījos jūsu atbildēs uz jautājumiem. Un mani jūsu viena no pēdējām atbildēm patiešām pārsteidza. Jūs teicāt, ka vienmēr šī iniciatīvas grupa ir apmaksājusi šo kampaņu un nekad šie cilvēki nav maksājuši. Vai mēs varam pateikt tad tā, ka tas cilvēks patiešām nemaksā? Vai šinī gadījumā maksā kāds cits? Tad var teikt tā, ka tas, kas aiziet, parakstītājs, tas nemaksā patiesībā neko. Šo lietu viņam ir apmaksājusi nevis valsts, bet tie, kas gribēja to rakšanas darbus... es atvainojos.

D.Relīna.

Es nevaru atbildēt par visiem gadījumiem. Es strādāju Notāru padomē no 2003.gada un šīs te parakstu kampaņas, kas ir manā laikā bijušas, tik tiešām vienmēr ir finansētas no to organizāciju puses, kas ir sagatavojušas likumprojektu tekstu.

G.Kusiņš.

Es lūdzu tiesu fiksēt šo faktu, jo es pieļāju, ka ir nonācis nepatiess priekšstats par to, ka tas patiešām cilvēkiem ir jāapmaksā?

D.Reliņa.

Nē, nu tas tā pēc likuma ir jāmaksā cilvēkam, vienkārši šeit ir kāds, kas apmaksā cilvēka vietā. Nu to jau arī var nedarīt un ja tagad atgriežas pie pirmsākumiem Pensiju likumā, tad likumprojekta autors bija laikam Senioru partija. Viņi nevarēja apmaksāt. Līdz ar to arī es pieņemu, ka šī parakstu vākšana varbūt nevedās, un kā iesaistījās politiskā partija, kas tad sedza šos izdevumus, tad arī tie paraksti acīmredzot tapa savākti.

G.Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, varbūt par tām pēdējām lietām, kur tās parakstu vākšanas. Šī parakstu vākšana ir diezgan ilga. Likums paredz, ka...ja tā nosacīti sakām, tad ir derīgs 12 mēnešus, tiek līdzskaitīts pēdējos 12 mēnešos. Cik apmēram ilgi šīs kampaņas norit? Cik ilgā laikā tad tiek savākti šie paraksti? Kad ir tas, ka jums, un pēc cik ilga laika tad atnāk pakal un kad jūt, kad ir tie desmit tūkstoši. Vai tiešām 12 mēnešus?

D.Reliņa.

Nu, protams, viņi aktivizējas uz beigām. Kad arī parādās masu saziņas līdzekļos aktīvākas reklāmas, tas ir ļoti cieši saistīts.

G.Kusiņš.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies jums, Reliņas kundze.

Un visbeidzot arī aicinām kā pieaicināto personu savu viedokli paust zvērinātu advokātu Linardu Muciņa kungu. Un, lai gan jūs nebijāt lietā iepriekš iesaistīts, bet šodien, piedaloties tiesas sēdē, jūs jūtāt problēmu loku. Tā kā, lūdzu, jūsu viedoklis par situāciju.

L.Muciņš.

Paldies, godātā tiesa!

Man gan grūti sevi šeit iedomāties sevi uzstājoties kā zvērinātu advokātu, es varētu labāk runāt kaut kā piezemētāk. Izteiktos kā persona, kas ir no 90.gadu sākuma piedalījies daudzu likumprojektu izstrādē un kaut kādus zināmus gadus pasniedzis un pasniedzu vairākās augstskolās gan politologiem, gan juristiem.

Es gribētu godātās tiesas uzmanību vērst uz vairākiem aspektiem šajā lietā, jo tik tiešām, man ir iespēja runāt pēdējam pēc pušu izteikšanās. Bet man liekas, ka šeit centrālais jautājums tomēr ir šīs funkcijas jautājums. Tātad kas tā par funkciju? Kam viņa jāveic? Kam viņa ir piekritīga? Un man ļoti nepatīk, protams, ka viss jautājums centrējas uz samaksu, bet jāsaka tātad – kam šī funkcija ir jāapmaksā. Jo tas laiks, kad mēs bijām mēs un valsts bija viņi, ir pagājis, jo tā valsts, protams, apmaksāja visu, jo viņi nemaksāja nekādas algas un neļāva uzturēt privātpašu-

mu, līdz ar to tātad mums veidojās situācija, ka viss bija par velti. Visu samaksāja valsts. Un, protams, arī ir skaidrs, ka tas bija uz iedzīvotāju rēķina.

Bet šobrīd mēs esam citādākā valstī un par to, protams, mēs esam stāvējuši un krituši, un mans galīgs secinājums, protams, ir, ka tā ir valsts funkcija. Tā nav pašvaldību funkcija. Tāpēc šeit pirmais moments, kas būtu manā ieskatā, tātad jāšķir šīs divas funkcijas.

Valsts funkcija tātad ir nodrošināt šīs vēlēšanu tiesības, politiskās tiesības, kaut gan nekur nav teikts, kuras tad mēs ieskaitīsim pie politiskajām tiesībām un kuras tad mēs ieskaitīsim pie nepolitiskajām tiesībām. Tātad tā ir valsts funkcija. Ja šo funkciju tajās pilsētās, kur nav valsts amatpersonas, tātad notāri, ja šo funkciju iedzīvotāji nevar saņemt, tad valsts viņu deleģē pašvaldībai. Tā nav pašvaldību funkcija. Jebkurā gadījumā, ja pašvaldības sekretārs, pašvaldības amatpersona vai speciāla tiesu varas institūcija – bāriņtiesa, pagasttiesa – apliecina šos parakstus, tātad valsts ir spiesta un valstij ir pienākums norēķināties ar pašvaldību, jo tā nav pašvaldības tiešā funkcija.

Līdz ar to šeit sabāzt vienā maisā notārus, valsts amatpersonas un pašvaldību amatpersonas arī nevajadzētu.

Otrs aspekts, protams, ir par šīm funkcijām. Jebkuras funkcijas veikšana maksā. Arī jebkurā gadījumā, tātad valstij šāda funkcija maksā. Kā mēs to dzirdējām šeit visdažādās interpretācijās, es arī šeit uzzināju šodien ļoti daudzas dažādas jaunas lietas... bet šī funkcija maksā. Un, protams, valsts institūcijām – vai tā ir izpildvara, vai tā ir likumdevēja vara – tātad viņai ir jāizšķiras, vai šī funkcija ir tik svarīga, ka viņa tiek izpildīta uz valsts budžeta rēķina, vai arī šī funkcija, kaut arī viņa ir svarīga, bet viņa var būt kaut kādi skar tikai zināmu personu grupu, atsevišķu kādu personu, vai kādu slāni vai kaut kā savādāk, un tad valsts nepiedalās šīs funkcijas finansēšanā, bet atstāj to uz pašu šīs funkcijas realizēt vēlošiem personas pleciem.

Satversme mums ir pilna ar dažādām tiesībām. Un ņemsim kaut vai 105.pantu īpašumtiesībās. Arī es uzskatu, ka... es pat uzskatu, ka tā būtu pati galvenākā varbūt pēc tiesības uz dzīvību cilvēktiesība... un šī cilvēktiesība tātad tiek realizēta likumā noteiktajā kārtībā.

Es gribētu gan varbūt personiski iebilst pret viedokli, ka tā ir ierobežošana. Šeit, man liekas, arī likumdevējs tātad arī runā par likumā noteiktu kārtību. Un es neuzskatu, ka tā būtu ierobežošana. Es nedomāju, ka godātie tiesneši Latvijā, teiksim, vai notāri ir ierobežoti, ja vieniem ir 25 gadu vecuma ierobežojums, lai viņi kļūtu, citiem vēl vairāk, tātad tā ir likumā noteikta kārtība, lai viņi varētu attiecīgi šīs savas tiesības realizēt.

Sakarā ar to, ka tādas tiesības mums Satversmē ir daudz, konkrēti, īpašumtiesības, katra konkrēta persona, kura izšķiras, ka viņa veidos uzņēmumu vai viņa iegādāsies nekustamo īpašumu, viņa skaidrs... ir tiesīga realizēt savas tiesības, bet tikai likumā noteiktajā kārtībā. Tātad viņa dodas pie notāra, viņa attiecīgi pie notāra apliecina likumā noteiktajā kārtībā vai nu lūgumu zemesgrāmatu nodaļai par ierakstīšanu, ja tas nepieciešams, arī parakstus apliecina vai notariālā akta kārtībā taista šo līgumu pie notāra, ja viņa vēlas dibināt uzņēmumu, tāpat viņa rīkojas tātad

likumā noteiktajā kārtībā. Un tas, ka vienam ir īpašums un otram ir zemesgabals, bet trešajam nav īpašuma un ceturtajam nav nekāda zemesgabala, nenozīmē, ka trešais un ceturtais ar valsts budžeta starpniecību finansēs pirmā un otrā cilvēku 105.pantā noteiktās cilvēktiesības – tiesības uz īpašumu.

Es pēc analogijas redzu tāpat šo problēmu arī šeit. Tātad ir šīs tiesības – gan 1.pantā, gan arī par 110.pantu šeit runāja.. Bet ir likumā noteiktā kārtība, kādā gadījumā, kādā kārtībā tāpat es varu realizēt šīs tiesības un, kā es uzskatu, bez ierobežojuma, jo, lai arī balsotu, man personīgi tāpat pasei beidzies ir termiņš, man būtu jāizņem jauna pase, jāmaksā zināma summa, man ir jābrauc ar tramvaju līdz attiecīgajam vēlēšanu iecirknim un, es ceru, ka tur pie durvīm neviens nestāvēs, bet tomēr man ir kaut kādi izdevumi. Un nekas jau uz pasaules nenotiek par velti.

Bet, protams. Likumdevēja vai, atsevišķos gadījumos, izpildvaras kompetencē ir izšķirties, lai šos izdevumus un vai šai grupai, tāpat iniciatīvas grupai vai kaut kā savādāk, šos izdevumus būtu apmaksāti caur valsts budžetu, tāpat atlīdzināti pa priekšu tām valsts personām, kuras nodarbosies ar šo apliecināšanu, atlīdzināt tāpat pašvaldību institūcijām, kurām tāpat tas nav tiešais pienākums, vai arī pa tiešo segt pašām šīm personām. Segšana ir iespējama divos veidos – vai nu šīs personas dodas pie kādas valsts amatpersonas un maksā valsts nodevu, ja tie nav notāri, vai arī dodas pie notāra, kurš ir šajā apliecināšanas jomā šauri specializētā valsts amatpersona, un maksā viņam šo atlīdzību tā, kā tas ir noteikts likumā par notariātu šajā kārtībā.

Tātad šeit es redzu, tāpat pirmām kārtām šos te aspektus, ka pirmām kārtām nekas nenotiek par velti un otrām kārtām – jebkādā veidā jebkāda maksāšana notiek.

Līdz ar to tāpat šis moments, ka... nu pieteikumā it kā tieši par to nebūtu teikts un arī it kā mēs nerunājām, bet galu galā visu laiku – gan no atbildēm, gan no jautājumiem mēs nonākam pie šī galvenā un centrālā jautājuma – šis ir maksāšanas jautājums.

Tad, ja runā par otro slāni. Tad šis maksāšanas jautājums, protams, ir Ministru kabineta kompetence. Šeit diemžēl, kā saka, Ministru kabinets nesēd uz atbildētāju sola. Saeima sēd. Un mēs to vēsturi kā juristi zinām, kāpēc faktiski ir lieta nonākusi tik tālu un faktiski tas manā ieskatā tas ir Ministru kabineta dēļ. Jo pasaulē nav absolūti drošas situācijas, arī, protams, notariātu sistēmā gadās kļūdas un neprecīzi apliecinājumi, tāpēc simtprocentīgi droši nav nekas un pēc zināmiem notikumiem pēdējos 3-4 gados, it sevišķi Jūrmalā, kur nekustamie īpašumi tika izkrāpti, tāpat valsts ieskatīja sev par nepieciešamību noteikt stingrākas prasības attiecībā uz personu apliecinājošo dokumentu pārbaudi. Tātad nevis tikai ieskatīties viņos pašos, šajos dokumentos, un identificēt cilvēku, bet arī ieskatīties attiecīgajos reģistros, lai novērstu šo viltošanas iespēju. Šeit, protams, akcents jāliek uz to, ka valsts bija savas nabadzības dēļ izgatavojusi vāji aizsargātas pases, nevis tik daudz, cik notārs pieļāva kādu kļūdu, kas ir iespējams, jo viltošana ir ļoti dažāda un pasi jau neviens nozieguma vietā neatstāj... tā tiek aiznesta prom, neviens jau to nezina.

Nu, tātad, paceļoties šim jautājumam, tūlīt sekoja nākošais: vai mēs beigsim vilkt robežas starp zvērinātu notāru un valsti, vai arī tā, kā tas ir, it sevišķi, ja mēs iestājamies Eiropas Savienībā, tā kā Eiropas Savienības valstīs, ka notārs, zvērināts notārs un notāru institūcija ir tiesu varas institūcija un tiek izprasta pēc analogijas kā tiesu varas iestāde. Tātad viennozīmīgi ir skaidrs, ka, ja likumā par ieskatīšanos publiskajos reģistros ir teikts, ka ja valsts iestādes var ieskatīties par velti, tad arī loģiski, ka tas bija jāattiecina uz zvērinātajiem notāriem. Diemžēl praksē to nevarēja sasniegt, šiem reģistriem, Iekšlietu ministrijas reģistriem tātad ir kaut kāds vājš materiāls stāvoklis un viņi uzskatīja, ka viņi ar notāru palīdzību varēs to uzlabot... jautājums tika vairākkārt skatīts Iekšlietu un aizsardzības komisijā un tika noraidīts. līdz ar to situācija bija tāda, kāda viņa bija. Par reālo ieskatīšanos bija jāmaksā un notāri tātad attiecīgi arī maksāja. Un mēs nonācām pie šīs te situācijas. Tātad Ministru kabinetam vajadzēja attiecīgi reaģēt, kaut gan no valsts labas valsts pārvaldības viedokļa skaidrs, ka ne tas, ko tagad piedāvāja Tieslietu ministrijas pārstāve, teikdama, ka 20 santīmi ir valsts nodeva un tika samazināta. Ne tas, ka ir kaut kāds atbrīvojums no ieskatīšanās. Tās nav labas pārvaldības metodes, tās ir tikai tādas ugunsdzēsšanas metodes, jo ne tie 20 santīmi atrisinās kaut kādu jautājumu, nedz arī šī ieskatīšanās šajās reģistros. Tas tikai jauc vienveidību valsts pārvaldē un šo šauri specializētās institūcijas darbību, jo rīkoties jau iestādei vajadzētu un amatpersonai pēc vienām prasībām, pēc vienām metodēm – maksāt vienu summu, vienus izdevumus.

Tāpēc koncentrējoties uz šo samaksu ir skaidrs, ka Ministru kabinetam vajadzēja attiecīgi reaģēt, jo, ja reiz valsts regulē samaksu par atsevišķu profesiju darbībām, tātad tas ir tiesu izpildītājs, zvērināti notāri... ir valstis, kur arī advokātu maksa un pat ārstu maksa tiek regulēta privātā... viņi praktizējas kā pašnodarbinātas personas, tātad bija nepieciešams kaut kādā veidā šo jautājumu risināt. Ir mums arī tiesas spriedumi tātad strīdus gadījumos par notāru maksām, kur, protams, mēs redzam, ka zināms sociālais moments tiek ņemts vērā. Tātad pie mantojuma lietām, teiksim, ja ir tuvāki radnieki, tad maksā mazāku summu, tālākas pakāpes mantinieki maksā lielākas summas un tādā veidā šis efekts savienojas un summas vidēji izlīdzinās. Tātad arī šajā jomā, kā paraksta apliecināšana pie notāra, tātad tā Ministru kabinets varēja rīkoties.

Bet nu mēs esam, protams, tajā situācijā, kur mēs esam. Tāpēc mums ir jārunā par šīm naudas lietām.

Bet ja mēs kā trešo momentu tātad atgriežamies pie pašu notāru darbības, kur es arī sapratu, ka Saeimas pārstāvis mani arī aicināja izteikties vairāk par notariāta jautājumiem. Kaut gan es domāju, ka šeit Notāru padomes pārstāve bija ļoti precīza. Tomēr mums tātad ir jārunā par to, ka, ja amatpersonas valstī kaut ko dara, tātad valsts amatpersonas, tātad viņas sava jomā specializējas. Mēs nejam policijas jautājumus risināt uz slimnīcu un slimnīcu ārstēt uz policiju. Tāpat arī tātad, ja mums ir valstī specializācija, tātad prakse, tradīcija gadu simtiem un pat tūkstošiem un tā prasa, lai tāda specializācija tiktu ievērota, citādāk mēs it kā visu laiku esam jaun-

ajā situācijā, bet gribam atgriezties kaut kādos PSRS laikos, kad viss bija it kā par velti, bet faktiski jau nekas par velti nebija.

Tātad notārs kā specializēta amatpersona. Arī bieži nav izpratnes par visām šīm funkcijām un visiem šiem principiem, kādus notārs pielieto savā apliecināšanas procesā. Tātad, faktiski, no vienas puses, protams, notārs veic veselu rindu funkcijas un viņš nesadalot pēc kaut kādiem tādiem jautājumiem, ko viņš dara. Mēs varam izvirzīt kaut kādus trīs pamatjautājumus.

Tātad pirmām kārtām viņš darbojas kā kvazi tiesnesis mantojuma lietās un tagad ir diskusija arī par laulības šķiršanas lietām iet. Arī izdodot apliecību par pārdzīvojošā laulātā mantas daļu. Tad viņš veic publiskus apliecinājumus, kur atkal mums savukārt ir divi virzieni – vai nu apliecina faktus vai apliecina gribu vai nu taisa notariālu aktu, kas ir augstas kvalitātes juridisks dokuments, ieskaitot juridisko konsultāciju plus apliecina dažādus juridiskus faktus, tātad īpašumtiesību piederību vai kaut kā tā. Vai arī veic vienkāršus apliecinājumus. Un viens no vienkāršo apliecinājumu veidiem tātad ir parakstu apliecināšana.

Bet tajā pašā laikā Notariāta likuma ievaddaļas prasības visām šīm publiskajām darbībām, it sevišķi identificēšanai, tātad ir pilnīgi vienādas. Prasības līmenis tātad arī ir vienāds un daudzos gadījumos cilvēkiem rodas tādas neprecīzs iespajds... No vienas puses tātad, kas tur bija – tikai parakstījās vai tikai zīmogu uzspieda. Bet īstenībā jau tā nenotiek. Process ir daudz sarežģītāks, pie tam, viņam kalpo tātad vairāki apmācīti darbinieki, ieskaitot dubulto vai trīskāršo kontroles sistēmu, ko tātad arī Notāru padome ir iekļāvusi savā apmācību procesā, ka pa priekšu ar pasi un identifikāciju nodarbojas darbinieks, pēc tam – zvērināta notāra palīgs, kas gatavo projektu un pēc tam – pats zvērināts notārs. Tātad vairākkārt.

G.Kūtris.

Paldies. Mums tiesai nav šaubas par notāru kvalifikāciju un sagatavotību.

Varbūt tieši attiecībā uz šo parakstu vākšanas kampaņu. Ja drīkst, tad varbūt jūs vairāk uz jautājumiem varētu.

Jūs esat valsts pārvaldes speciālists, kā norādīts Saeimas ieteikuma vēstulē. Bet jautājums ir: sakiet, lūdzu, vai strādājot gan pie dažādu likumprojektu izstrādes un vērtēšanas Saeimā, gan arī praksē, kā jums liekas, vai šie apliecinājumi vispār no valsts viedokļa būtu vajadzīgi... mērķis... salīdzinot šo mērķi, ko valsts varbūt iegūst ar to, kas šiem cilvēkiem papildus kāda slodze un kāds darbs ir jāizdara.

L.Muciņš.

Tas ir salīdzināmi un godātajai tiesai acīmredzot šī svēršana savā kabinetā būs jāveic. Bet pirmām kārtām šeit tika pievesti dažādi ārzemju piemēri. Un, protams, labprāt gribētos pieķerties Spānijai un tā. Pirmām kārtām tātad šī pati... šis balanss... tātad jebkurā sistēmā, arī valsts pārvaldē, ja mēs runājam, protams, plašāk un vispārīgāk, ieskaitot arī tiesu sistēmu un likumdošanu, tad tas ir kaut kāds balanss. Un šeit es redzu viennozīmīgi vienu balansu. Nepieņe-

mot šo likumprojektu Saeimā, viņš iet uz referendumu. Tāda atsvara pretī nevienai citai valstij, ko mēs šodien apspriedām, šeit nav. Ir likumprojekts, viņš tiek pieņemts vai noraidīts likumdošanas iestādē un ar to viss beidzas. Tātad jau pirmām kārtām tas prasa zināmas kaut kādas paugstinātas prasības. Līdz ar to valsts ir uz sevi paņēmusi šo parakstu vākšanu, lai noskaidrotu tātad šo desmitās daļas iedzīvotāju gribu.

No otras puses. Tātad, ja šeit ir tik liels balanss pretī, tātad no otras puses ir loģiski iespējams prasīt arī, lai tātad šī iniciatīvas grupa veic kaut kādas gribas .. nu... arī finansu investīcijas tāpat, kā es, reģistrējot savu dzīvokli zemesgrāmatu, veicu zināmu samaksu par to un tajā pašā laikā tātad valsts it kā no vienas puses prasa no manis , bet it kā tajā pašā laikā viņa aizsargā šīs manas tiesības. Ja es esmu ierakstīts šajā zemesgrāmatā, tad es jūtos daudz drošāk. Jo neaizmirsīsim, ka ne tikai šajā procesā piedalās tie, kas parakstās vai kas vāc šos parakstus pirmajā piegājienā. Ir arī pretinieki. Es, teiksim, nepiedalos, es esmu pret to likumprojektu, es gribu, lai tas tiktu pārbaudīts. It sevišķi pēc šī notikuma, kad šī iniciatīvas grupa izdarīja šīs lietas un tika konstatēts, ka tūlīt bija jāseko tam, ka ne jau atdod atpakaļ šos parakstītos cilvēkiem, bet notārs pats nosūta uz Centrālo vēlēšanu komisiju. Tātad, lai izbēgtu no šīm falsifikācijām. Tādas pašas situācijas mēs konstatējam šobrīd zemesgrāmatās, kur cilvēki paši iesniedz dokumentus, kuri, kā izrādās, pēc tam ir samainīti un tā tālāk. Eiropā tā nenotiek. Notārs visu nogādā attiecīgajā vietā.

Tā kā es domāju, ka šeit ir balansa jautājums. Balanss ir par labu tātad tam, kad sekas ir daudz smagākas mūsu valstī nekā citur, un es uzskatu, ka tas ir izlemjams likumdevējam. Likumdevējs to ir izlēmis tādā veidā un neatrodot nekādus citus tiesisku principu pārkāpumus no tiesas puses, es šeit neredzu, ka mēs varētu apstrīdēt šo likumdevēja gribu. Tikai tāpēc, ka kādā valstī, teiksim, tas ir par velti, tikai tādēļ, ka varbūt uzliekam 12 tūkstošus, rēķinoties ar to, 2 tūkstoši tur ir falši. Mēs jau aizmirstam to milzīgo prestiža zaudējumu, ja tur, teiksim, tikai viens varētu falsificēts paraksts. Tas jau uzreiz apdraud arī to personu intereses, kuras, teiksim, nepiedalās šajā procesā vai kuras ir pret, vai kuras negrib atbalstīt šādu kanālu rakšanu pa Daugavu.

G.Kūtris.

Tad sakiet, vēlreiz tāds jautājums. Jūs teicāt, jūsu nostāja bija tāda, ka... vērsāt uzmanību uz to, ka likumā pēc būtības ir noteikta šī kārtība un tie nebūtu uzskatāmi kā ierobežojumi. Sakiet, vai tas vienmēr tā viennozīmīgi ir. Piemēram, ja Notariāta likumā ir ierakstīts, ka notārs var būt tikai Latvijas Republikas pilsonis. Vai tā ir tikai kārtība jeb tomēr tas ir ierobežojums?

L.Muciņš.

Tas arī ir godātās tiesas kompetence. Bet sākotnēji tiesa jau nenonāk pie šīs spriešanas, kamēr nav likumdevējs noteicis to kārtību. Un kārtību nosakot, likumdevējs šādu kārtību ir noteicis, pie tam vēsturiski. Jūs saprotiet, ka šī kārtība var... šī izpratne par šo kārtību vai šīs kārti-

bas iespēšanos jau tiesību ierobežojumā var mainīties, jo tas, kas mums likās 1938.gadā pieņemot Notariāta likumu, ir viens, 1993.gadā atjaunojot – otrs, un šobrīd mūsu izpratne par kārtību un demokrātijas sabalansētību – var būt trešais. Bet visādā ziņā es pasvītroju, ka kārtība ir šīnī gadījumā likumdevēja rokās un šī kārtība ir viņam brīvi iespējams viņu noteikt tik tālu, cik tālu to neierobežo kaut kādi citi argumenti. Tāpēc, teiksim, man liekas, ka prasības pamats ir šīnī gadījumā ļoti izplūdis un ļoti nenoteikts un ir pat atstāts tiesas ieskatam, kas, man liekas, ir ļoti strīdīgi, jo tā ir tikai sajūta, ka varētu nevākt parakstus vai varētu viņus neapliecināt un vai tā būtu labāk. Nu, šī kārtība, manuprāt, šobrīd ir bijusi likumdevēja rokās un viņš ir izlēmis tā. Tikai atrodot kādus būtiskus ierobežojumus, tikai tad mēs varam pateikt, ka šī kārtība nedarbojas vai viņa ierobežo kādu manu cilvēktiesību un tā tālāk. Es neredzu šobrīd, ka šī kārtība ierobežotu. Jo mums ir jāņem vērā visu Latvijas iedzīvotāju, arī to, kas ir pret šādu likumprojektu, arī viņu tiesības.

G.Kūtris.

Paldies. Vai tiesnešiem būtu jautājumi?

Vai pieteikuma iesniedzējam ir kāds jautājums?

R.Irklis.

Man būtu daži jautājumi. Kā pirmais. Es vēlētos pajautāt. Jūs atsaucāties uz privāto tiesību lietām, uz īpašuma tiesībām, kas noteiktas Satversmes 105.pantā. vai jūs uzskatāt, ka ir salīdzināmi, tā teikt, privātie darījumi – tiesības, kas izriet no šādām te īpašumtiesībām ar tiesībām, kuras izriet no Satversmes 2.panta, respektīvi, kas ļauj tautai realizēt savu suverēno varu. Respektīvi, vai šīs te divas tiesības – īpašumtiesības, tiesības uz īpašumu un tiesības tieši piedalīties valsts pārvaldē, iniciēt likumprojektus – ir vienos svaru kausos liekamas.

L.Muciņš.

Vienos svaru kausos noteikti nē. Es teicu, ka pirmajā vietā pēc mana ranga ir tiesības uz dzīvību, otrā – uz īpašumu un tikai tad seko pārējās. Tāda ir mana pārliecība.

R.Irklis.

Un kurā vietā tad būtu tiesības piedalīties valsts pārvaldē?

L.Muciņš.

Nākošajās...

G.Kūtris.

Nu, piektā vai desmitā... tas šajā gadījumā nav svarīgi...

R.Irklis.

Paldies. Tad vairāk nav jautājumu.

G.Kūtris.

Paldies, Muciņa kungs.

Vai tiesnešiem ir vēl kādi jautājumi?

J.Jelāgins.

Jautājums pieteikuma iesniedzēja pārstāvim. Sakiet, lūdzu, vai jūsu rīcībā ir informācija par to, ka Latvijā pēdējo gadu laikā ir noritējusi parakstu vākšana pēc pilsoņu iniciatīvas izstrādātiem likumprojektiem, respektīvi, cik tādi likumprojekti ir tikuši virzīti un cik gadījumos un par kādiem likumprojektiem netika savākts nepieciešamais balsu skaits, lai to likumprojektu iesniegtu Centrālajai vēlēšanu komisijai. Nu, mēs vienu piemēru dzirdējām, par kanāla rakšanu. Vai vēl kāds ir bijis?

R.Irklis.

Man vairāk šādu piemēru nav zināmi. Man vairāk ir zināmi tie piemēri, kur šie paraksti ir savākti.

J.Jelāgins.

Mūs interesētu, cik netika savākti, respektīvi, kad nebija naudas pietiekami.

R.Irklis.

Man ir zināms tikai šis kanāla gadījums.

G.Kūtris.

Tiesa nolēma izsludināt nelielu pārtraukumu līdz pulksten 15.15.

(Pārtraukums.)

G.Kūtris.

Tiesa ir uzklusējusi uzaicinātās personas un tiesai vēl ir jautājumi radušies.

Jautājums ir pieteikuma iesniedzēja pārstāvim.

Ja izlasa konkrēto apstrīdēto normu, otro teikumu. Šajā teikumā ir rakstīts, ka katram parakstam ne agrāk kā 12 mēnešus pirms likumprojekta un Satversmes grozījumu projekta iesniegšanas Centrālajā vēlēšanu komisijā jābūt apliecinātam pie zvērināta notāra vai pašvaldību institūcijā, kura veic notariālās darbības. Sakiet, lūdzu, cik es saprotu, tad jūs neapstrīdat par to, ka 12 mēneši iepriekš ir jābūt šim... pēdējo 12 mēnešu laikā tam ir jābūt savāktam. Jūs neapstrīdat par to, ka ir jābūt apliecinātam

R.Irklis.

Mēs apstrīdam tieši par to, ka ir jābūt apliecinātam pie notāra.

G.Kūtris.

Bet tam, ka paraksts jāapliecina, par to jums strīda nav.

R.Irkliis.

Mums ir strīds, jo šajā gadījumā galvenais ir identificēt personu nevis apliecināt parakstu. Tā kā mēs nepieturamies stingri pie jautājuma par to, vai ir jābūt apliecinātam parakstam, bet svarīgi ir, lai būtu identificēta persona.

G.Kūtris.

Tātad jūs vairāk apstrīdat to, ka tas nedrīkstētu būt tikai notārs vai pašvaldības institūcija, kas veic notariālas funkcijas?

R.Irkliis.

Jā, mēs apstrīdam to. Jā, tieši tā.

G.Kūtris.

Un jūs apstrīdat arī to, ka par šo pakalpojumu ir jāmaksā?

R.Irkliis.

Jā.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai jums ir priekšlikums, kas cits varētu būt tas, kas veiktu šī paraksta identitātes pārbaudi jeb personības identitātes pārbaudi? Kas tie varētu būt un vai rezultāts būtu sasniegts tāds pats, kāds ir pie notāra vai bāriņtiesā?

R.Irkliis.

Katrā ziņā mūsu uzdevums šoreiz nav tiešām rosināt kādus jaunus likumu grozījumus, jo to droši vien būtu jāveic vēlāk parlamentam, ja šī te likuma norma tiktu atcelta, tomēr es personīgi redzu, ka ir daudz dažādas iespējas, kā tas varētu notikt. Kā viena no iespējām, kas arī šodien jau šeit izskanēja un kas pastāv arī Spānijā, respektīvi, veic amatpersonas, teiksim, pašvaldību iestādēs sekretāres. Pašvaldībās ir cilvēki, kas sēž un reģistrē dzīves vietas deklarētās un cik man personīgi ir zināms, tad šiem cilvēkiem nav ļoti daudz darba. Un šādi cilvēki, piemēram, mierīgi varētu arī veikt šo te parakstu vākšanas procedūru un viņi varētu identificēt šīs personas, kuras vēlas parakstīties par noteiktiem likumprojektiem.

Tāpat arī varētu būt risinājums, ka, teiksim, personas individuāli informē, sūtot pa pastu vai savādāk uz valsts institūcijām savus ierosinājumus attiecībā uz likumprojektiem un savus priekšlikumus konkrētiem likumprojektiem.

Risinājumi, es domāju, ir ļoti daudz un dažādi un es domāju, ka šajā gadījumā likumdevējs tiešām ir ļoti šauri piegājis un ļoti sašaurinājis šīs iespējas nosakot, ka tikai notārs un tikai bāriņtiesa, jo faktiski šeit ir šī monopolsituācija pilsētā, kur ir tikai notāri, kur nav notāri, tās ir bāriņtiesas. Tā kā ir ļoti šaura iespēja. Turklāt, kas vēl ir. Viņa noteikti ir par maksu. Tā kā tā ir tā galvenā problēma un mēs saredzam iespējas, ka varētu būt citi risinājumi.

G.Kūtris.

Bet tā kā ar bāriņtiesām viss būtu kārtībā.

R.Irklis.

Nav kārtībā, tāpēc, ka arī bāriņtiesās ir šī maksa.

G.Kūtris.

Tā tad pret maksu kā principā jūs esat...

Paldies.

Es atvainojos, tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Tomēr es gribētu noskaidrot līdz galam. Jautājums par tām bāriņtiesām. Uz priekšsēdētāja jautājumu jūs atbildējāt, ka jūs tomēr apstrīdat to, ka tas ir notārs un pašvaldības iestādes, kas veic notariālas darbības, proti, bāriņtiesas. Tā tad jūs uzskatāt, ka arī bāriņtiesas nedrīkstētu būt vai arī tās drīkstētu būt bāriņtiesas, ja viņās nebūtu jāmaksā.

R.Irklis.

Tās varētu būt bāriņtiesas, ja viņās nav jāmaksā. Šajā gadījumā nevajadzētu likumā noteikt pašvaldības iestādes, kas veic notariālas darbības... Tā tad šie vārdi, „kas veic notariālas darbības” šajā gadījumā būtu neatbilstoši, jo pietiktu vienkārši ar „pašvaldības iestādi”.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai lietas dalībniekiem savstarpēji vēl ir kādi jautājumi nenoskaidroti?

R.Irklis.

Paldies. Nav.

G.Kusiņš.

Nav jautājumu.

G.Kūtris.

Līdz ar to paziņoju, ja lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta.

Atklājam tiesu debates.

Tiesu debatēm, kāds būtu jūsu viedoklis par nepieciešamo laiku?

R.Irklis.

Man būtu vajadzīgas kādas 10-15 minūtes.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim?

G.Kusiņš.

15-20 minūtes.

G.Kūtris.

Paldies. Tad, lūdzu, vārds tiesas debatēs ir pieteikuma iesniedzēju pilnvarotajam pārstāvim. Lūdzu

R.Irklis.

Augsti godātā tiesa! Satversmes 2.pants nosaka, ka Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai. Savukārt citi Satversmes panti nosaka veidus, kā tauta šo varu var realizēt – piedaloties vēlēšanās, tautas nobalsošanās un likumu ierosināšanā.

No šiem trim gadījumiem tikai likumu ierosināšanas gadījumā pilsoņiem ir nepieciešams savu parakstu apliecināt notariāli.

Ar ko gan likumu ierosināšana būtiski atšķiras no vēlēšanām un tautas nobalsošanas?

Likuma ierosināšana ir vistiešākais veids, kā pilsoņi var piedalīties likumdošanas procesā. Ja valsts no saviem līdzekļiem – nodokļu maksātāju naudas – nodrošina mūsu Saeimas darbu, tad tieši tāpat valstij būtu jānodrošina tiešā varas avota – tautas – iespējas piedalīties likumdošanas procesā. Jānodrošina, lai šis process būtu pēc iespējas vienkāršāks, ērtāks un par to pilsoņiem netiktu iekasēta samaksa, vai noteikti citi apgrūtinājumi.

Likuma mērķis ir pārliecināties par likuma ierosinātāju identitāti. Diemžēl Saeima, pieņemot šobrīd spēkā esošo regulējumu, ir izvēlējusies šaut ar lielgabalu pa zvirbuļiem. Minētais regulējums ir neatbilstošs likuma mērķim. Noteiktās kārtības radītie likuma ierobežojumi un apgrūtinājumi ir nesamērīgi ar ieguvumiem, ko tie rada. Un šajā gadījumā es vēlētos citēt profesora Egila Levita kunga, kurš savā atzinumā „Par likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22.panta otrā teikuma atbilstību Satversmei” raksta sekojošo:

„Pat ja pieņemtu, ka papildus pienākums apliecināt savu parakstu dažos atsevišķos gadījumos novērstu manipulāciju, kura *post factum* pārbaudes gaitā paliktu neatklāta, šis pienākums nekādā ziņā nav atzīstams par atbilstīgu. Kā jau norādīts, personas identitātes atklāšana, vēlētajū neapgrūtinotās *post factum* pārbaudes gaitā gandrīz visos gadījumos novērš manipulācijas iespēju. Jāņem vērā, ka likumprojekta iniciatori praktiski vienmēr iesniedz vairāk parakstus, kā tikai minimālo desmit tūkstošus, lai būtu zināma rezerve, ja gadījumā atklātos, ka daži paraksti viena vai otra iemesla dēļ izrādītos nederīgi. Tādēļ dažu atsevišķu hipotētisku manipulētu parakstu klātbūtne, kura varbūt hipotētiski varētu tikt novērsta ar pienākumu notariāli apliecināt savu parakstu, uz likumprojektu tālāko gaitu iespaidu neatstāj.

Jāņem vērā arī, ka parakstu viltošana un vēlēšanu manipulācija ir krimināli sodāmas darbības. Teorētiskā iespēja, ka šādi varētu tikt aizkavētas dažas manipulācijas ar parakstiem, neatver būtisko vēlētajū tiesību piedalīties tautas likumdošanas procesā ierobežojumu.

Atbilstības pārbaudes ietvaros apsverot indivīda ierobežojumu no vienas puses un sabiedrības ieguvumu no otras puses, jākonstatē, ka sabiedrības ieguvums, ko tā varētu gūt, ja šī dubultā pārbaudes procedūra aizkavētu dažus parakstu viltojumus vai citas manipulācijas, ir niecīgs un tīri hipotētisks, kamēr desmit tūkstoši vēlētāju apgrūtinājums ar šo pienākumu ir pietiekoši nopietns un reāls.

Pie tam samērā droši var teikt, ka tas kavē pietiekoši ievērojamu skaitu vēlētāju piedalīties tautas likumdošanas procesā.

Līdz ar to šis pienākums, pat ja to pretēji šeit pārstāvētajam viedoklim uzskatītu par vajadzīgu, katrā ziņā nav atbilstīgs un līdz ar to nav samērīgs.”

Šodien diskusijās izskanēja arī ļoti daudz par naudu mēs ļoti daudz runājām par naudu, cik tas dārgi izmaksā. Pirmkārt, es gribētu teikt, ka tas dārgi izmaksā jau šiem te vēlētājiem. 20 tūkstoši – tā ir diezgan liela summa, par ko mēs maksājam. Tie pat nav tūkstoš latu, kas ir jāiekmaksā kandidējot uz Saeimas vēlēšanām, piemēram, un kurus ir iespējams dabūt arī atpakaļ ievēlēšanas gadījumā.

Valsts nodrošina diezgan daudzas lietas, kas mums ir bez maksas. Valsts nodrošina to, ka mēs bez maksas saņemam atbildes uz iesniegumiem. Tur tiek patērēta nauda, tiek patērēti resursi. Atbildes uz iesniegumiem arī ir viens labas pārvaldības principa jautājums. Tātad laikā sniegta atbilde, bezmaksas atbilde – tas ir tas, uz ko cilvēki paļaujas, uz ko cilvēkiem ir tiesības un kas arī izriet no demokrātiskas valsts principiem.

Šajā gadījumā runa nav par iesniegumu un atbildi. Šajā gadījumā runa ir par kaut ko daudz būtiskāku – par suverēnās varas īstenošanu. Tātad par likumprojekta ierosināšanu, ko tautai ir tiesības veikt. Un šajā gadījumā jāpievēršas šim ar vēl lielāku nopietnību un jebkādi ierobežojumi nedrīkst tikt pieļauti, lai šīs te tiesības tauta varētu pienācīgi realizēt.

Nākošais bija jautājums par drošību. Šodien ļoti daudz izskanēja drošības un... Tātad Saeima un arī daudzi klātesošie uzskata, ka tikai notārs var šo te drošību pa īstam pārbaudīt. Tad, kā jau tas arī iepriekš tika norādīts, tad neuzskatu, ka nav iespējams savādākā veidā panākt šo drošību. To pierāda arī citu valstu pieredze, kas neveic šos te notariālos parakstu apliecinājumus, tātad paļaujas uz citiem drošības veidiem, veic atbilstošas kontroles un pārbaudes un to visu ir iespējams izdarīt un notāra klātbūtne šajā gadījumā absolūti nav nepieciešama.

Turklāt, kā pierādās, tad pirmkārt, šeit ir paredzami mehānismi, kā šo te kontroli var veikt un otrkārt, ja arī ir kādi viltojumi, ja ir kādi pārkāpumi, tad tie visdrīzāk varētu būt mazskaitlīgi un nenozīmīgi.

Paldies. Tas man arī būtu viss debatēm.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesas debatēs vārds Saeimas pārstāvim Kusiņa kungam.

G.Kusiņš.

Godātā tiesa!

Es debatēs gribu uzsvērt vispirms prasījuma robežas... jeb pieteikuma robežas, ja to tā var...

Šobrīd par ko ir lieta? Par tautas nobalsošanas likuma 22.panta otrā teikuma atbilstību Satversmes 1.pantam.

Ko prasa otrais teikums? Otrais teikums prasa to, ka jāapliecina katrs paraksts, tas nevar būt kaut kā citādi. Jāapliecina katrs paraksts. Otrkārt, ka to ir tiesīgi darīt tikai notāri un bāriņtiesas. Un trešā prasība ir 12 mēneši.

Cik es saprotu, tad par 12 mēnešiem strīdu nav. Es saprotu, ka dažādi tiek saprasts, ko nozīmē „apliecināt” vai „identificēt” personu, kas pēc pieteikuma iesniedzēju viedokļa varētu būt divas dažādas lietas, bet kā apliecināja Notāru padomes pārstāve, tad tās ir neatraujamas viena no otras. Paliek tāpat tikai notāri un bāriņtiesas.

Vai Saeima, pieņemot šo normu 1994.gadā, ir kļūdījusies? Man liekas, ka ja mēs paraugāties uz šiem trim noteikumiem, no kuriem tad acīmredzot paliek tikai tas ierobežojums, ka tikai notāri un bāriņtiesas, ir pārāk šaurs... tādā gadījumā mums ir jāapskatās uz konkrēto procedūru.

Es varētu piekrist, ka tas būtu pārāk šaurs, ja būtu likumā noteikts, ka tikai notāri un tikai bāriņtiesas un tikai trīs dienu laikā. Bet tur tā nav rakstīts. Tur ir rakstīts – 12 mēneši. Manuprāt, gada laikā ir pietiekoši ilgs laiks, lai varētu realizēt savas tiesības un nodrošināt šo pieejamību.

Vai šī notariālā apliecināšanai kaut ko dod vai kaut ko nedod? Es domāju, ļoti argumentēti norādīja Reliņas kundze un arī Muciņa kungs. Man šķiet, ka kopīgā tendence tomēr ir tā, ka sabiedrība vēlas gūt pārliecību, ka nenotiek nelikumības.

Es nesaku, ka vajag vienmēr pārmērīgi kontrolēt, raudzīties, novērot, ierakstīt, glabāt arhīvā, lai nedod Dievs, kaut kas nenotiktu. Bet mēs varam redzēt arī citas politiskās tiesības, kas dažkārt ir saistītas ar šo iespējamo pārkāpumu novēršanu. Piemēram, Politisko partiju likumā ir noteikta prasība, ka politisko partiju dibina 200 cilvēki, apliecina notārs. Viņš pārliecinās par to, ka ir sanākuši 200 cilvēki, kas vēlas realizēt politisku lietu – dibināt politisku partiju. To pārliecinās nevis kāds ierēdnis, kas varbūt būs šīs partijas biedrs, to pārliecinās notārs, kas ir neitrāls.

Nākamais. Svarīgs ir gribas īstums. Svarīgs ir katrs paraksts. Un es gribu noraidīt šeit izskanējušās domas, ka varētu būt mehānismi, kā pārbaudīt un... ja ir kāds nederīgs paraksts, nu... kas tad par to! Redziet, likums jau nenosaka, ka jāsavāc aptuveni desmit tūkstoši. Satversme nenosaka, ka jāsavāc aptuveni viena desmitā daļa vēlētāju. Satversme nosaka precīzi: jāsavāc viena desmitā daļa vēlētāju, kas ir konkrēti precīzi līdz vienam cilvēkam izkalkulējams skaits. Un tautas nobalsošanas likums nosaka precīzi – desmit tūkstoši. Viņš nenosaka, ka aptuveni.

Līdz ar to, cik es saprotu, ja tiks savākti pirmajā posmā desmit tūkstoši un divi paraksti un trīs no tiem būs nederīgi, tad tālāk iniciatīva uz priekšu neies. Ja būs savākti ļoti daudz paraksti un pēc tālākās pārbaudes tiks konstatēts, ka šai vienai desmitajai daļai pietrūkst divu parakstu, arī tad tas uz priekšu neies. Manuprāt, šeit izšķirošs ir katrs paraksts. Nevar būt viens nederīgs paraksts, kas izšķir tālāko lietas būtību. Tāpat kā likumprojekts ir jāiesniedz pieciem deputātiem, un nevis četriem neapšaubāmi un viens paraksts... nu nepārbaudīsim.

Nākamais. Godātā tiesa! Es vēlētos vērst jūsu uzmanību uz to, ka mēs raugāties atbilstību Satversmes 1.pantam. Labas pārvaldības principam. Mēs šodien arī to mēģinājām skatīties Satversmes 101.panta kontekstā, lai gan mēs neizgājām to cilvēktiesību testu un es mēģināju arī norādīt, ja mēs ietu pa cilvēktiesību testu, varbūt tad 116.pants varētu būt kā leģitīmais mērķis... Bet man liekas, ka mēs piemirstam, ka šī ir ne tikai šī viena vēlētajā tiesība kaut ko iesniegt, bet gan šī ir arī šo citu cilvēku tiesība apzināties, vai patiešām jūs esat pietiekošs skaits. Vai patiešām jūs esat pietiekošs skaits? Demokrātija plašākā nozīmē nozīmē, ka valda vairākums, kas ievēro mazākuma tiesības. Tā ir demokrātija. Tas ir Satversmes 1.panta saturs. Bet Satversmes 1.panta saturs nenozīmē, ka valda mazākums, ka valda nepārbaudīts mazākums, vai valda viltoti paraksti, kas nav pārbaudīti. Satversmes 1.pants prasa, lai tiktu pārlicināts gan vairākums par to, ka ir reāls mazākums, patiešs mazākums, konstatējams mazākums.

Man šķiet, ka šī patiesībā ir politiski privāta iniciatīva, jo ja pietrūkst viens paraksts, nekas tālāk neies. Nekas tālāk neies. Un nodokļu maksātāju naudu, manuprāt, nevar tērēt neapdomīgi, izšķērdīgi.

Protams, mazākumam ir tiesības. Arī tas pēc savas būtības izriet no Satversmes 1.panta. Mazākums šobrīd ir varbūt citādi identificējams uz šo lietu, varbūt mēs varētu projicēt, ka tās tomēr ir tiešās demokrātijas formas, bet viena desmitā daļa vēlētajū, tā tomēr ir konstitucionāla, precīzi nosakāma personu grupa. Tas nav aptuveni. Šiem parakstiem ir jābūt precīzi fiksētiem. Ja kaut viens pietrūks, es domāju, ka jebkurš jurists piekritīs, nav viena desmitā daļa, iniciatīva tālāk neies.

Pieteikuma iesniedzēja pārstāvis tagad pieminēja Egila Levita atzinumu, kurš bija lietā un kas līdz šim līdz debatēm šeit neizskanēja. Man šķiet, ka Egila Levita atzinums balstās lielā mērā uz to, ka notiek dubulta pārbaude.

Bet, godātā tiesa! Mēs centāties jūs pārlicināt gan ar faktiem, gan, es domāju, arī ar uzaicināto personu paskaidrojumu, ka nenotiek dubultā pārbaude. Nenotiek dubultā pārbaude. Notārs dara vienu un Centrālā vēlēšanu komisija dara kaut ko citu. Nenotiek dubultā pārbaude. Manuprāt, šī viena iemesla dēļ es raudzītos uz citādi manis cienītā un godātā kolēģa Egila Levita atzinumu ar citādām acīm.

Vēl viena lieta. Man šķiet, ka mēs gribam šajā normā ielasīt to, kas tajā nav. Šajā normā nekas nav ne par 5 latiem, ne par 10 latiem. Šajā normā nav nekas par notāra atbildības taksi. Un ja mēs pieturētos pie iesniegtā mērķa, ka šis nu ir tas īstais pants, kura dēļ tad būtu šie des-

mit latī jāmaksā, tad mēs te redzam, ka šajā panta otrajā teikumā nav nekādu latu. Ja šo pantu atcels, vai tad tie latī pazudīs? Vai tad nebūs jāmaksā? Man liekas, ka pieteikuma iesniedzēji ir vērsušies ar pieteikumu pret nepareizo normatīvo aktu. Viņi vērsušies pret nepareizo normatīvo aktu, ja viņu mērķis ir bijis apstrīdēt naudu... naudas maksāšanu. Protams, daļā par to, ka tie ir tikai notāri un tikai bāriņtiesas, varu atzīt, ka tādā gadījumā viņa vērsusies pret pareizo aktu. Bet es nevaru piekrist, ka tas neatbilst Satversmes 1.pantam.

Un es tam nevaru piekrist viena cita iemesla dēļ. Šo iemeslu jau ieskicēja tiesas uzklau-sītais Muciņa kungs. Katras valsts uzbūve atšķiras, ja mēs runājam par tiešās demokrātijas for-mu izmantošanu. Ne visās valstīs tas ir, un, ja mēs paraugāmies uz šo tendenci, tad šī tendence ļoti lēnām attīstās, bet nebūt ne visās valstīs tas ir.

Latvijas valstī, manuprāt, tas tiek realizēts ļoti dāsni un, no otras puses, ļoti stingri. Ja ir savākta viena desmitā daļa vēlētāju parakstu, tad kas iestājas tālāk pēc Satversmes? Šis likum-projekts tiek iesniegts Saeimā, Saeimai tas ir jāizskata tajā sesijā, kad tas ir iesniegts vai šim no-lūkam īpaši sasauktā sesijā un atbilstoši Satversmei. Ja vēlētāju iesniegtais likumprojekts Saei-mā tiek noraidīts, tādā gadījumā tas nododams tautas nobalsošanai. To paredz Satversmes 78.pants.

Šīs ļoti stingrās tālākās darbības, kur nav iespējams tā, kā Šveicē, valdībai sagatavot al-ternatīvu likumprojektu, piedāvāt kaut ko citu, tā rezultātā panākt kaut kādu demokrātijai labā-ku risinājumu... Es Satversmes autoru gribu redzu kā vienotu mehānismu. Un tādēļ sākotnējais tūkstotis, kas tagad ir desmit tūkstoši, ir skatāmi ar tālākām sekām, kas izriet no šīs tiešās demo-krātijas sākotnējās iniciatīvas tālākās virzības. Tas ir viss kopums. Mēs nevaram atraut no kopī-gā ceļa kaut kādu vienu posmu. Ir jāskatās pilnīgi viss – no sākuma līdz galam. Satversme nosa-ka tālāk ļoti precīzas prasības un tur no tām izkāpt ārā vairs nav iespējams.

Un visbeidzot. Pēdējais arguments. Pirmo reizi pārļasot iesniegto pieteikumu, es biju ne-daudz pārsteigts. Un es varu pateikt, kāpēc. Man liekas, ka šī lieta ir unikāla. Vismaz es neatce-ros nevienu citu lietu, kad Latvijas Satversmes tiesā būtu apstrīdēta Satversmes tēvu griba. Sa-tversmes sapulce pieņēma Satversmi. Satversmes sapulce pieņēma sākotnējo likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanas” redakciju. To viņa pieņēma savu pirmo... 15.februārī... Satversmes sapulce 20.jūnijā pieņēma šo likumu. Un šajā likumā viņi paredzēja to, ka tas ir ap-licināms pie notāra un 11.pantā – valsts vai pašvaldības iestādē. Mums nav izdevies atrast pie-rādījumus, ka 20. vai 30.gados vai jebkad tas ir bijis interpretēts citādi, kā tas ir uzrakstīts šo-brīd.

Līdz ar to man liekas, ka patiesībā mēs sākam strīdēties par to, vai Satversmes autori nav pārkāpuši savu uzrakstīto tekstu, pieņemot likumu „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosinā-šanu” 1922.gadā. Jo tā redakcija, kas šobrīd pastāv, ir ļoti līdzīga 1922.gada redakcijai.

Mums nav izdevies šodien atrast pārliecību, ka būtu citi varianti pastāvējuši 20. un 30.gados. Varbūt nav izdevies atrast pierādījumus, varbūt viņi ir kādos arhīvos, bet ne pieteikuma iesniedzējs, ne mums nav izdevies atrast šādus dokumentus.

Un visbeidzot. Es gribu vērst tiesas uzmanību uz to, ka visi uzaicinātie norādīja uz to, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1.pantam.

Pie šādiem apstākļiem es lūdzu pieteikumu noraidīt un atzīt par atbilstošu Satversmes... apstrīdēto tiesību normu atzīt par atbilstošu Satversmes 1.pantam.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies. Lietas dalībnieku runas ir izskanējušas un līdz ar to es pasludinu tiesas debates par slēgtām.

Vai lietas dalībniekiem ir vēlme teikt kaut ko replikā? Lūdzu!

R.Irkliis.

Godātā tiesa! Pirmkārt, vēlētos iebilst apgalvojumam, ka personas identifikācija un paraksta apliecināšana ir nesaraujamas lietas. Tā noteikti nav un to pierāda arī vēlākais process, kas notiek pēc šo desmit tūkstošu parakstu savākšanas. Arī pie desmitās daļas vēlētāju parakstu savākšanas tiek identificētas personas, bet tur netiek notariāli apliecināti paraksti. Tas būtu viens.

Šodien tiesā arī netika gūti pierādījumi, ka izmaksas, kas rastos, ja šo parakstu vākšanu veiktu citas iestādes vai citādā kārtībā, būtu nesamērīgi augstas un nesamērīgi lielas. Katrā ziņā citās valstīs tas tiek veikts un šajā gadījumā nav nekādu ziņu, ka būtu jāpieņem darbā jaunas amatpersonas vai jāizveido jaunas institūcijas šādu uzdevumu veikšanai.

Katrā ziņā pieteicējiem nav nekādu iebildumu pret Satversmes tēvu gribu un Satversmes tēvu piedāvāto redakciju.

Kā jau es norādīju arī savos paskaidrojumos sākumā, tad faktiski līdz 2006.gadam mums bija nedaudz savādāka likumu redakcija, kas paredzēja, ka parakstus ir iespējams apliecināt arī pašvaldību iestādēs. Diemžēl reāli valsts pārvalde un pašvaldības šo funkciju neveica tāpēc, ka nebija izveidots mehānisms, kā to veikt. Lai labotu šo kļūdu, likumdevējs pielāgoja likumu esošajai situācijai nosakot, ka tas ir tikai bāriņtiesās. Tātad patiesā likumdevēja griba nekad nav vienkārši tikusi īstenota un mums, konkrēti pieteicējiem, nav iebildumu pret Satversmes tēvu piedāvāto redakciju. Vienkārši tad viņa ir jāprecizē un tad jānosaka konkrēti, kā šajās valsts un pašvaldību iestādēs šos parakstus var apliecināt.

Bet šobrīd vienkārši likumdevējs ir labojis savu kļūdu otrādi. Nevis realizējot savu likumu, bet pieskaņojot likumu nelāgai situācijai.

Paldies.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim vārds replikai.

G.Kusiņš.

Izmantojot tiesības es gribētu atbildēt. Jāsaka, ka pieteikuma iesniedzēji nav spējuši uzrādīt faktus, pārliecinošus vai kaut kādus pat netiešus pierādījumus, ka 20. un 30.gados šos parakstus varēja apliecināt jebkurā valsts un pašvaldību iestādē.

Es vēlreiz gribu teikt, ka izpētot atzītā Bukovska kunga secinājumus, kādreiz tas bija notārs un pagasttīkšanās. Protams, tika pieminētas arī konsulārās iestādes. Parakstu apliecināšanu veica tikai šādā kārtībā.

Un ja jūs uzmanīgi apskatīsieties Satversmes autoru rezumē, Satversmes sapulces locekļu pieņemtā likuma 11.pantu, tad tur ir rakstīts: vēlētāju parakstiem zem likumprojektiem jābūt apliecinātiem pie notāra, valsts vai pašvaldības iestādēs. Tur nav pateikts, ka viņiem ir jābūt identificētiem. Arī te ir prasība, ka viņiem ir jābūt apliecinātiem.

Paldies.

G.Kūtris.

Līdz ar to likumā paredzētā tiesas procedūra ir beigusies. Lieta ir izskatīta.

Tiesa paziņo, ka Satversmes tiesas spriedums tiks pasludināts 19.maijā, tā ir otrdiena, pulksten 10.00 šajā pat zālē.

Paldies.

Tiesas sēžu sekretāre

L.Rozentāle

Stenogrāfiste

M.Ceļmalniece